

AALBORG UNIVERSITET

Kvinder i kommunalpolitik

Hvorfor er der så få?

Af. Mille Louise Wowk Toft

2009

Titelblad

Kvinder i kommunalpolitik – Hvorfor er der så få?

Speciale: Samfundsfag

Studienummer: 1993-3056

Arbejdstitel: Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?

Vejleder: Anette Borchorst

Afleveringsdato: 29 september 2009

Underskrift:

_____

Mille Louise Wowk Toft

_____

Dato

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	5
Baggrund for problemformuleringen	5
Casen Kolding.....	5
Forskningen om kvinder i kommunalpolitik	7
Italesættelsen af emnet kvinder i kommunalpolitik 2009.....	8
Ligestillingsministeriet	9
Verdenssamfundet.....	10
Problemformulering	10
Den røde tråd.....	12
Metodeovervejelser – Første del.....	13
Overvejelser vedr. problemstillingen	13
Det personlige udgangspunkt.....	14
Specialets videnskabelige overvejelser vedr. den videnskabelige metode.....	15
Den videnskabelige praksis	16
Metodeovervejelser – Anden del	17
Bent Flyvbjerg – Det konkrètes Videnskab.....	17
Den fænomenologiske læreproces	19
Den konkrètes videnskabs forskningsmetode.....	22
Forskningsmetoden – ”Det konkrètes videnskab”.....	23
De mere specifikke retningslinjer.	26
Casen fra Kolding – en undersøgelse.....	30
Udvælgelse af case	31
Da kvinderne kunne vælges.....	32
De kvindelige kommunalpolitikere i Kolding fra 1909 til 1930.....	34
Opsamling på den kvindelige repræsentation 1909 til 1930.....	37
Valgene fra 1933 til 1974 – Fra socialreform til oliekrise.....	37
Opsamling på den kvindelige repræsentation 1933-1950	40
Valget 1954 og 1958 - årene med århundredets laveste kvindelige erhvervsfrekvens	41
Opsamling på den kvindelige repræsentation 1954 til 1974.....	44
Valgene fra 1978 til 2001 – en introduktion.....	45
Opsamling på den kvindelige repræsentation 1978-1985	50
Valget 1989 – 4 kvinder	51
Opsamling på den kvindelige repræsentation 1989 – 2001.....	55
Den store strukturreform 2005 – de store ændringer	56
Del konklusion og sammenfatning på 1. del.....	58
Analyse af forskningen inden for området kvinder i kommunalpolitik.....	61

Forskningen i praksis.....	61
Eksempler på forskningsmæssige tilgange til problemidentifikation og forståelse af udviklingen.	62
Vurdering.....	64
Eksempler på forskningsmæssige tilgange til problemdiagnose	65
Diagnoser af problemet	65
Efterslæb	66
Vurdering	67
Problemdiagnoser - forståelsen af de diskursive rammers betydning	67
Retfærdighedstanken og eksklusionsdiskursen.....	68
Vurdering	69
Diskursen: ligestillingen er stort set opnået i Danmark.....	69
Vurdering	71
De mere konkrete problemdiagnoser	72
Rekruttering og mobilisering kvinderne til politik?.....	74
Del konklusion og sammenfatning på 2. del.....	75
Konklusion.....	76
Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?.....	76
Perspektivering	77
Project resume.....	79
Pædagogisk synopsis	81
Motivationen	81
Hypotese	81
Fremgangsmåde	81
Eksempel 1.....	81
Eksempel 2.....	82
Vurdering	83
Disponering.....	83
Første analysedel	83
Anden analysedel	83
Konklusion.....	83
Litteratur	84
Litteraturliste.....	85

Indledning

100-året for kvinders valgret blev i Kolding Kommune bl.a. markeret, med udgivelsen af bogen ”Kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005”. Bogen, som er skrevet af historiestuderende ved Syddansk Universitet, Kolding, er redigeret af Mogens R. Nissen og udgivet af Kolding Stadsarkiv i maj 2009. Den rummer 34 biografier af mere eller mindre kendte kvinder, som gennem de sidste 100 år har været kommunalpolitikere i Kolding Kommune. Som studerende har jeg bidraget med to biografier og et sammenhængende periodeafsnit til ”Kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005”. Disse bidrag har været udgangspunkt og inspirationskilde til emnet for mit speciale: ”Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik i Danmark?”.

I forbindelse med det historiske arbejde med de kvindelige kommunalpolitikere gennem 100 år blev jeg fanget af flere spørgsmål, som, set med samfundsvidenskabelige øjne, var interessante og uafklarede. Umiddelbart er det nemt at forstå, at der var få kvinder i begyndelsen af valgettens ikrafttrædelse. Det må have svært at være de første kvindelige politikere i 1909. De skulle trænge ind en mandeverden, hvor de sandsynligvis ikke blev budt lige pænt velkommen af de andre deltagende mænd, og disse kvinder skulle træde ind i helt nye roller og i ukendt land. Men efter 100 år med valgret, i et samfund med fuldt udviklet demokrati, og hvor der officielt er ligestilling mellem kønnene undrede det mig, at fordelingen af mænd og kvinder i de danske kommunalbestyrelser er så skæv, idet kvinderne kun udgør omkring 30 %. Det er denne undren og nysgerrighed efter at finde forklaringer, der har været drivkraften i dette speciale.

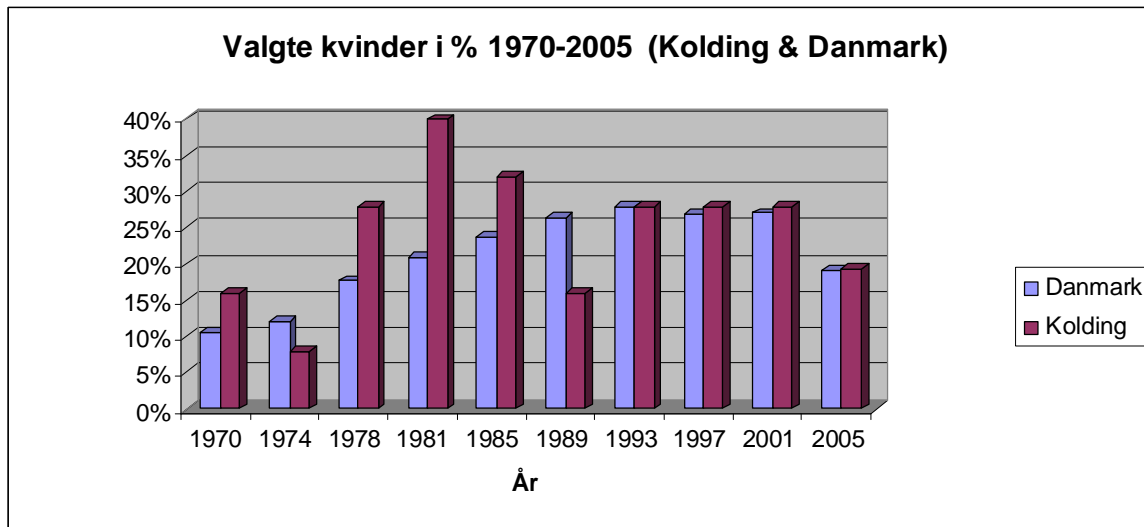
Baggrund for problemformuleringen

I det følgende redegør jeg for de elementer, som danner baggrund for formuleringen af problemfeltet inden for området: Andelen af kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret.

Casen Kolding

I historieprojektet om kvindelige kommunalpolitikere, ”Kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005”, har jeg, som indledningsvist nævnt, bidraget med to biografier. Den ene omhandlede Ann-Marie Christensen, som sad i Kolding Byråd i en periode fra 1998 til 2001, og den anden biografi portrætterede Marlene B. Lorentzen, der var blevet valgt til Kolding Byråd i 2005. Det, at skrive biografier medfører, at man både gennem personlige interviews og det foreliggende kildemateriale kommer tæt på den biograferede person og dennes livsvilkår.

I ”Kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005” udarbejdede jeg desuden et afsnit om kvinders deltagelse i kommunalpolitik i Kolding Kommune i perioden 1970 til 2005. I det følgende vil jeg kort resumere hovedpointerne.

Figur 1 Udarbejdet af tal fra Danmarks Statistik¹

Hvordan så det ud i Kolding Kommune i forhold til kvindernes repræsentation og muligheder for at være kommunalpolitikere i en kommune, som ikke har den største grad ligestilling, hverken på det kommunale ledelsesniveau eller i byrådet. Den overordnede konklusion var og er, at Kolding stort set har ligget over landsgennemsnittet og ved de to valg i 1972 og i 1989, hvor Kolding lå under landsgennemsnittet, har der dels været enten landspolitiske eller lokalpolitiske grunde til det.² F.eks. i valget 1989, hvor Socialdemokratiet i Kolding havde et katastrofevalg, og mistede seks mandater i byrådet. Det betød et farvel til alle daværende fire socialdemokratiske kvinder. Det konkluderes, at Kolding har haft en mere positiv udvikling vedr. antallet af kommunalpolitikere fra 1970 til 1993, hvorefter det, både på landsplan og lokalplan, stagnerede på henholdsvis 27 % (landsplan) og 28 % (Kolding).³

Trods den positive udvikling, har det siden 1970 været kendetegnende for de kvinder, som har været en del af det kommunalpolitiske arbejde, at de først har arbejdet for at blive valgt som partiets kandidat til byrådet. Er de så efter valgkampen blevet valgt ind i byrådet, har de skullet arbejde for adgang til de forskellige udvalg i en mandsdomineret verden, samt tilpasse sig ukendte, nye og anderledes spilleregler og arbejdsbetingelser.

¹ Nissen, Mogens 2009 s. 75 Toft, Mille

² Nissen, Mogens 2009 s. 75 ff. Toft, Mille s.

³ Ibid.

De indvalgte kvinder har måttet foretage prioriteringer i forhold til familieliv og arbejdsliv, og i mange af de kvindelige kommunalpolitiske biografier ses det, at der siden 1970 har været en tendens til, at det ikke er manglende genvalg, som er årsagen til at kvinder i kommunalpolitik er stoppet, men derimod synes det overvejende at være private årsager, hvor det typiske argument er, at det har været svært at få familieliv, et krævende fuldtidsarbejde og det politiske arbejde til at hænge sammen. Endvidere er det kommunalpolitiske arbejde frivilligt og ulønnet, og arbejdspresset i perioden er blevet større og større, da kommunen og den kommunale sektor i forbindelse med skabelsen og vedligeholdelsen af velfærdssystemet har været, og fortsat er, konstant under forandring.⁴

Forskningen om kvinder i kommunalpolitik

Tina Bach skrev i 2005 en rapport til ligestillingsministeriet om kvinder i kommunalpolitik i forbindelse med vedtagelsen af den nye strukturreform 2005. Redegørelsen gennemgår de relevante tilgange til kvinder i kommunalpolitik, og søger forklaringer på kvindernes repræsentation/underrepræsentation i dansk kommunalpolitik med fokus på udviklingen af repræsentationen i store kontra små kommuner, samt redegør for forskellige teoretiske forklaringer på udviklingen af den kvindelige underrepræsentation i kommunalpolitik.⁵ Redegørelsen munder ikke ud i en egentlig entydig konklusion. Derimod konkluderes det, at der bør forskes mere på området.

Faktum er, at kvinderne er underrepræsenteret i dansk kommunalpolitik.⁶ Rapporten blev udarbejdet for ligestillingsministeriet, men på trods af at den dokumenterer en meget skæv fordeling mellem mænd og kvinder i kommunalpolitik, fik den ikke nogen synderlig synlig effekt på udarbejdelsen af strukturreformen 2005,⁷ heller ikke selvom Danmark siden starten af 1990'erne har benyttet ligestillings-instrumentet "kønsmainstreaming", som defineres på følgende måde: "*At integrere ligestilling i al politik og planlægning således, at ansvaret for at tage ligestillingshensyn lægges ud til dem, der arbejder med politikudformningen, planlægningen og administrationen.*"⁸

I bogen "Nye Kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i 2005", som er en analyse af det første valg efter strukturreformen, konkluderer Ulrik Kjær i forbindelse med analysen på køn, at "Det store tilbagestående spørgsmål er, hvorfor er der denne skævhed på kønsdimensionen i dansk

---

⁴ Ibid.

⁵ Bach, Tina 2005

⁶ Bach, Tina 2005 s. 7 og 37-38

⁷ Christensen, Ann-Dorte "

⁸ Sjørup, Karen. 2007. Politik 2. 10. *Dansk ligestillingspolitik efter år 2000 – mainstreaming, hovedstrøm eller stilstand*

kommunalpolitik”⁹ Med andre ord: Ulrik Kjær viser kvantitativt, at der er stagnation og tendens til fald i den kvindelige deltagelse, men de kvalitative grunde og forklaringer kommer bogen ikke ind på.

Italesættelsen af emnet kvinder i kommunalpolitik 2009

Den 12. marts 2009 bragte Politiken en artikel af Christine Fig, hvori hun opridser de grundlæggende problemstillinger og problematikker, som eksisterer, når kvindernes deltagelse i kommunalpolitik diskuteres og problematiseres. Der er et utal af indgangsvikler, som gør det problematisk at navigere rundt i emnet som forskningsområde. I artiklen fremlægges der flere interessante spor og problemstillinger. Ifølge Christine Fig tilbyder den danske forskning en række forklaringer på den lave andel af kvinder i kommunalpolitik, nemlig opstillingsfasen, arbejdsbetingelserne, herunder den politiske kultur, ligestillingen i kommunerne, herunder opfattelse af køn samt konsekvenserne af strukturreformen 2005.

100-året for kvindernes valgret har sat sine spor i forskningen og det største samlede bidrag findes i ”Festskrift for 100 år med kvinders valgret – kvinder i kommunalpolitik 1909-2009”¹⁰ Jubilæet har medført at området ”kvinder i kommunalpolitik” er blevet yderligere belyst, diskuteret og analyseret som forskningsemne i indeværende år. I festskriftet findes de mange forskellige tråde vedrørende forskning, bud på og diskussionerne af den lave kvindelige kommunalpolitiske deltagelse i Danmark. Der er imidlertid enighed om, at det er problematisk for det danske demokrati, at der er så få kvinder, som vælger at deltage i kommunalpolitik. Forklaringerne på hvorfor det nu forholder sig sådan, er til gengæld forskellige, og der synes at være en tendens til, at forskningen ønsker at sætte problemstillingen ind i ny og anderledes sammenhænge og herigennem få åbnet op for en fremtidig dialog, således at problematikken bliver en offentligt italesat problematik.

I Danmarks ældste kvindeblad, ”Kvinden & Samfundet” har problematikken om de få kvinder i kommunalpolitik været på dagsordenen i april 2009 med titlen ”Er du den nye Ritt Bjerregaard?” Bladet tematiserer de mange forskelligartede problematikker, som er de centrale omdrejningspunkter, når kvindernes kommunalpolitiske deltagelse diskuteres og analyseres. Et gennemgående fokus er, at det netop er de kommunalpolitiske beslutninger, som har konsekvenser for kvindernes hverdag og derfor vurderedes det, at det ligger ”lige til højrebænet” for kvinderne at deltage.¹¹ På denne baggrund diskuteres det, hvad det er, som afholder kvinderne fra at blive

⁹ Blom-Hansen m.fl. 2006 s. 142 (Ulrik Kjær). *Kommunalreformens Konsekvenser*.

¹⁰ www.kvindfo.dk/side/938

¹¹ Kvinden og Samfundet 2009. *Er du den nye Ritt?*

politikere ud fra en mere kvalitativt orienteret tilgang. Det er emner som arbejdsliv/familieliv, kvindernes synlighed i den offentlige debat og bekymringen for ikke at slå til. Bladet er således et interessant og opdateret indlæg i debatten om den lave kvindelige repræsentation. Bladets målgruppe er ”alle”, der har interesse i køns- og kvindepolitiske problemstillinger”. Men hvem er egentlig det?

Ligestillingsministeriet

At der var en skævhed i repræsentationen af kvinder i kommunalpolitik, var daværende ligestillingsminister Henriette Kjær allerede klar over før kommunalvalget i 2005. Derfor arbejdede hun for, at kommunalvalget i 2005 skulle være kvindernes valg i kommunalpolitik. Sådan blev det ikke.¹² I den forbindelse blev der udviklet en pjece indeholdende retningslinjer samt værktøjer til at øge rekrutteringen af kvinder i dansk kommunalpolitik. Dog synes dette arbejde ikke at have haft nogen synlig effekt, og der kan sættes spørgsmålstegn ved om de senere ligestillingsministre fortsatte denne kurs. Henriette Kjær blev afløst af Karen Jespersen som velfærds- og ligestillingsminister. I Information den 17. marts 2009 kritiseres ministerens manglede indsats i forhold til ligestillingen:

”Ligestilling: Oppositionen efterlyser en minister for ligestilling’ Helt usynlig og absolut visionsløs, lyder det fra S og SF om Karen Jespersen, der beskyldes for at være den dårligste ligestillingsminister nogensinde. Flere ligestillingsforskere deler skuffelsen over ministeren.”¹³

Karen Jespersen har således fået en del kritik, gående ud på, at hun ikke har taget ligestillingen alvorligt. Den 7. april 2009 fik Danmark ny ligestillingsminister, da Karen Jespersen (V) blev afløst af Inger Støjberg (V). Inger Støjberg vil bruge sin nye ministerpost på at sikre ligestilling til indvandrerkvinder: ”Jeg mener, at vi har en høj grad af ligestilling i det danske samfund undtaget når det gælder indvandrerkvinder. Indvandrer kvinderne får derfor min største opmærksomhed.”¹⁴

I den politiske mundtlige dialog synes ligestillingen stort set at være opnået i Danmark. Denne vurdering støttes af Drude Dahlerups analyse af danske og svenske ligestillingsdiskurser, i hvilken hun konkluderer, at der i Danmark hersker en diskurs om, at ligestillingen stort set er opnået, mens man i Sverige stadigvæk fokuserer på ulighederne.¹⁵ Med andre ord er den officielle danske ligestillingsforståelse den, at ligestillingen næsten er opnået.¹⁶

---

¹² Ibid.

¹³ Information d. 17. marts 2009

¹⁴ Tekst tv TV2 7. april kl. 14.26 – fra Reuters

¹⁵ Dahlerup, Drude 2009. s.

¹⁶ Borchorst, Anette. 2007. Politik 2, 10. *Dansk ligestillingspolitik – visioner og paradokser.*

Verdenssamfundet

Det er dog ikke kun den danske forskning, som kommer med bud på og finder det problematisk, at der er en lav andel af kvinder i kommunalpolitik. FN's kvindekommision CEDAW har både i 2002 og 2006 opfordret den danske stat til at gøre noget ved den lave repræsentation af kvinder i kommunalpolitik.¹⁷ Dette har ikke fyldt meget i den danske debat omkring kvindelige kommunalpolitikere – ikke engang da problemet var på dagsordenen i Folketingets spørgetid i 2008.¹⁸ Måske har kommissionsrapporten haft den konsekvens, at der ved seneste valg er blevet udsendt informationsmateriale, med den hensigt at rekruttere flere kvinder til kommunalpolitik samt er blevet et mål i ligestillingsministerens handlingsplan.¹⁹

Problemformulering

Kvinderne i kommunalpolitik er markant underrepræsenteret efter 100 års valgret samtidig med at den officielle ligestillingsforståelse er, at vi næsten har opnået fuld ligestilling mellem kønnene i det danske samfund. Underrepræsentationen eksisterer på trods af, at kvinderne i samme periode bl.a. er stormet frem på arbejdsmarkedet og deres uddannelsesniveau er på højde med mændenes. Udviklingen har medført markant ændrede muligheder for kvinderne i forhold til sig selv, det andet køn, til familien og til det omkringliggende samfund.

I præsentationen af casen fra Kolding ligger der flere spor, som måske kan forklare underrepræsentation af kvindelige kommunalpolitikere, der som vi så indledningsvist ikke blot er et fænomen i Kolding, i Danmark generelt.

Endvidere synes der også at være uenighed blandt forskerne om hvorfor og hvordan denne underrepræsentation kan forklares, mens der til gengæld synes at være en generel enighed om, at underrepræsentation af kvinder i kommunalpolitik er et problem.

FN's rapporter i 2002 og 2006 har påpeget det problematiske i, at der er en lav repræsentation af kvinder i kommunalpolitik og derfor har opfordret den danske stat til handling.

Hos de seneste to ligestillingsministre synes der at herske en idé om, at ligestillingen er så godt som opnået i Danmark, undtaget for kvinder med anden etnisk baggrund end dansk.

---

¹⁷ Ibid.

¹⁸ 2007-08 (2. samling), Spm. Nr. US 89

¹⁹ Politiken 12 marts 2009. *Skævt. Mænd dominerer kommunalpolitik* Christine Fig

Disse iagttagelser føre frem til problemet

Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?

Spørgsmålet diskuteres og analyseres i gennem casen fra Kolding og i en fortolkende analyse af forskningen vedr. kvinder i kommunalpolitik og, hvor der er fokus på viden, aktørernes politiske hverdagsliv og det institutionelle/politiske arbejde. Den metodiske indgang er ”det konkrete videnskab”, som er forskningsmetode, der udviklet af Bent Flyvbjerg, hvis inspirationskilder har været Huberts og Stuart Drefus model for færdighedstilegnelse²⁰ – en fænomenologi af menneskets lærerproces og arbejder fra Michael Foucault.

- Case i Kolding om kvinder i kommunalpolitik

Formålet er at bidrage med en detaljeret redegørelse caseundersøgelse, som omhandler kvinder i kommunalpolitik gennem 100 år i Kolding. Her igennem opnås en konkret indsigt i, hvordan kvinders, dvs. aktørernes politiske virke har udviklet sig over tid. Fokus er at undersøge deres baggrunde og bevæggrunde til at blive kommunalpolitikere, der kan bidrage til forståelsen af hvilke faktorer, som har været udslagsgivende for at kvinderne valgte kommunalpolitikken til. Af mere kvantitative mål er der fokus på alder og antal valgperioder. I forhold til den valgte forskningsmetode er det her ”Det konkrete videnskab” har sin force

Igennem casen opnås en indsigt og forståelse af den kommunalpolitiske praksis for kvinderne, - en viden, som muligvis kan supplere og nuancere den forskningsmæssige tilgang, således at der bidrages med nye input til dialogen om den lave kvindelige repræsentation i anden analyse del.

- Forskningen vedr. kvinder i kommunalpolitik

Her redegøres og diskuteres de forskellige forskningsmæssige måder, igennem eksempler, at forstå udviklingen af den kommunalpolitiske repræsentation af kvinder i Danmark på i forhold til problemlidentifikation og problemdiagnose. Her igennem opnås dels en mere samlet viden om, hvilke strukturer i samfundet, som har haft konsekvenser for udviklingen af kvinders deltagelse i kommunalpolitik og dels en indsigt i de forskellige anvendte praksisser, som har været benyttet til at observere og forstå den lave kvindelige repræsentation efter 100 år.

---

²⁰ Nielsen, Klaus. 2002 s. 55

Endvidere redegøres for de forskningsmæssige de normative forståelser, som igennem de 100 år har været benyttet til rekrutteringen og motiveringen af kvinderne til at vælge kommunalpolitikken til, således der opnås en teoretisk indsigt i kvindernes bevæggrunde til kommunalpolitisk deltagelse.

I forhold til den metodiske valgte indgangsvinkel anses, den viden som fremkommer i denne analyse af de forskningsmæssige resultater at udgøre en teoretisk viden, hvis den er konstrueret fra kvantitative data og diskurser set ud fra den fænomenologiske læreproces fem trin.

Specialet ikke har til formål at udvikle en dækkende teori ud fra et indsamlet pålideligt og gyldigt empirisk materiale, som kan forklare eller løse problemstillingen om, hvorfor der er så få kvinder i dansk kommunalpolitik. Derimod er sigtet at bidrage til den fremtidige samfundsmæssige dialog og praksis vedr. kvinder i kommunalpolitik gennem en fortolkende analyse af forskningen og Casen I Kolding, hvor konklusionerne vil være åbne overfor afprøvning i forhold til andres fortolkninger.²¹

Den røde tråd

Specialet indeholder en metodedel, som sætter rammerne for problemformuleringen, det personlige udgangspunkt, den valgte videnskabelige metode.

Specialet anden del indeholder en redegørelse den fænomenologiske læreproces, ”det konkrete videnskab” og herunder de mere specifikke retningslinjer gennem begrebet ”dechiffrement”, som er rammesættende for casen i Kolding og analyse af forskningen.

Specialets tredje del er Casen fra Kolding er fokus på de enkelte kvindelige aktører, således at der gennem fortolkning opnås indsigt kvindernes politiske virke samt deres baggrunde og bevæggrunde for politisk deltagelse gennem 100 år i Kolding Kommune. Af mere målbare elementer er der fokus på kvindernes alder og genvalgsrater. Casen er struktureret kronologisk, men løbende er der periodiske sammenfatninger, som omhandler fokusområderne. Løbende i casen præsenteres ultrakorte historiske punktnedslag, således det er muligt at orienterer sig i forhold til tid/kontekst. Afsnittet afsluttes med en delkonklusion

Specialets fjerde del er en fortolkende analyse af, hvordan problematikken ”*den lave kvindelige repræsentation i kommunalpolitik*” identificeres og diagnosticeres gennem den relevante forskning. Dette sker gennem brugen af eksempler, så der fremkommer en indsigt i, hvordan problemet dels er blevet opfattet. Afsnittet afsluttes med en delkonklusion.

---

²¹ Se afsnittet vedr. den videnskabelige praksis

Specialets sidste konkluderes på baggrund af de vurderinger, som er fremkommet i analysedelen og caseundersøgelsen i forhold til problemstillingen, med det formål at være dialogskabende.

Metodeovervejelser – Første del

I dette afsnit redegøres for de metodiske overvejelser, som er blevet fortaget i forbindelse med tilblivelsen af dette speciale. Denne metodedel, som sætter rammerne for problemformuleringen, det personlige udgangspunkt, den valgte videnskabelige metode.

Overvejelser vedr. problemstillingen

I forbindelse med emnet kvinder i kommunalpolitik har der været en massiv strøm af samfundsmæssige ændringer siden kvinderne fik valgret i 1909, men især samfundsudviklingen fra 1960 har medført meget markante ændringer for kvinderne og deres muligheder for uddannelse og arbejde mv. Mangt og meget kunne nævnes, men det interessante i forhold til problemformuleringen er at forsøge at forstå og forklare hvilke generelle tendenser i samfundet, der har været medvirkende til at antallet af kvinder i dansk kommunalpolitik efter 100 års valgret er så lavt.

I den historiske tilgang er forklaringen på underrepræsentationen af kvinder i kommunalpolitik forbundet med magttesen,²² hvor mændenes dominans og kvindernes afmagt er i centrum.²³ Med andre ord: jo mere magt, des færre kvinder, og hvis kvinderne endeligt får magt er det ofte i ubetydelige institutioner. En anden indirekte forklaring fremgår, at kvinder fravælger jobbet som kommunalpolitikere, da kvinderne mener, at der er andre ting i deres liv, som de ønsker at vægte højere, f.eks. familieliv og arbejdsliv.

Ser vi problematikken ud fra de samfundsvidenskabelige tilgange synes der at være flere forskellige konkurrerende forklaringer på underrepræsentationen af kvinder i dansk kommunalpolitik. Det fremgår dels af Tina B. Kjær's redegørelse til ligestillingsministeriet i 2005, samt i KVINFO's festskrift i 2009, udgivet i forbindelse med kvindernes 100 års valgret. Underrepræsentationens problematik er så markant, at den bliver beskrevet som en glasloftproblematik, idet repræsentationen af kvinder i kommunalpolitik aldrig på landsplan har været over 30 %. Der er dog stor uenighed om, hvordan man skal forstå og tolke denne udvikling, og der har været forskellige teoridannelser, som har forsøgt at forklare problemet.²⁴

---

²² Vestergaard, Anna Wowk, 2009

²³ Back, Trine Kjær. 2006

²⁴ Se forklaringer vedr. mæthedstesens, magttesens mv. i afsnittet "De udvalgte forklaringer/diskurser"

Det er dette spænd mellem de historiske forklaringer og de samfundsfaglige forklaringer, der leder frem til det bredere formulerede spørgsmål ”Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?”. Det kan ofte være forbundet med en del ulemper at sætte sig den udfordring at svare på brede og ikke snævert definerede spørgsmål. Derfor bliver spørgsmålet diskuteret og vurderet inden for forskningen vedr. kvinder i kommunalpolitik og ved i Casen fra Kolding om kvinder i kommunalpolitik.

Det personlige udgangspunkt

Jeg har valgt eksplicit at redegøre for de tanker og det ståsted jeg har og har haft i forbindelse med arbejdet om de få kvinder i kommunalpolitik. Mit udgangspunkt, grundsynspunkter og antagelser er medspillere, når jeg i gennem en fortolkende analyse vedr. problematikken: hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik, forsøger at forfølge formålet, som er at bidrage til den fremtidige debat vedr. kvinder i kommunalpolitik. Jeg selv er kvinde midt i trediveerne, som ikke har noget forhold til kommunalpolitik, men er både politisk interesseret og har været politisk aktiv. Jeg erkender, at der er nogle kønsuligheder i Danmark ex løn, men synes det er sært, og er faktisk forundret over, at der er så en lav repræsentation af kvinder i kommunalpolitik. På den anden side har jeg selv fravalgt politisk aktivitet, fordi der er andre ting i mit liv, som synes at være mere væsentlige.

Hvis det kun var denne politiske del, man som moderne kvinde skulle forholde sig til, var det måske enkelt – men sådan hænger livet ikke sammen i praksis, idet et utal af forskellige diskurser regner ned over kvinderne, som forsøger at navigere rundt i forhold til de pt. meningsgivende diskurser i lige netop deres kontekst. Konteksten afhænger af hvor kvinden er i livet, i forhold til sig selv, alder, familie, holdninger, uddannelse og karriere. Det skal ikke forstås på den måde, at der så ikke kan findes nogen former for fællesskaber, men at de fællesskaber kvinderne søger er afhængige af, hvad det er for meningsdannende diskurser, som i konteksten er mest vigtige for deres plads i livet.

Ovenstående er et udtryk for mine egne synspunkter, som synes at være relevant for problemstillingen. I en erkendelse af umuligheden af at udelukke disse, har jeg valgt at være eksplicit, således at andre læsere og kritikere kan se, hvordan analysen er blevet fortaget. Denne tanke ligger på linje med det, som Jacob Alsted beskriver: ”Videnssociologien og socialkonstruktivismen har slået fast, at en objektivitet, der er adskilt fra den, der observerer, ikke er mulig at opnå. Det bedste for forskeren derfor kan gøre, er at inkludere sit eget synspunkt som en del af analysen.”²⁵ Det personlige udgangspunkt er kimen til mit videnskabelige tilhørsforhold, hvor begreber som diskurs, viden, kontekst og praktiske eksempler er vigtige i forhold til den måde hvorpå jeg opfatter, forstår og løser problemer på.

---

²⁵ Alsted, Jakob 2001 s. 45

Specialets videnskabelige overvejelser vedr. den videnskabelige metode

Nedenstående afsnit er en redegørelse for hvordan problemet bliver forstået og diskuteret i dette speciale, da der har været flere forskellige indgangsvikler til måden, hvorpå problemstillingen besvares og forstås, samt til hvordan problemet er formuleret. I arbejdsprocessen har der været en tendens til at jo mere viden, der kom frem om området des mere klart blev det, at problemstillingen ikke blot kunne løses med en traditionel projekt-tankegang, hvor teoretiske begreber eller en teori kan styre et forskningsforløb.

Derfor er det hensigtsmæssigt at finde en metode, som både kan indeholde de historiske forklaringer og de samfundsvidenskabelige forklaringer på problemstillingen. Endvidere er det vigtigt at være så eksplicit som muligt i det videnskabelige arbejde, så andre kan følge ens spor.

Problematikkerne vedr. de få kvinder i kommunalpolitik er en del af flere andre store væsentlige samfunds og samfundsvidenskabelige problemstillinger, idet det lave antal af kvinder i kommunalpolitik har konsekvenser for det danske demokrati, den politiske deltagelse, den reelle ligestillingen i Danmark, hvordan andre lande ser på Danmarks udvikling inden for køn og ligestilling, samt hvordan Danmark adskiller sig fra de andre europæiske lande i komparative undersøgelser.

Igennem arbejdet med emnet de få kvinder i kommunalpolitik og årsagerne til, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik, synes svarene at være mange. Ud fra denne konstatering kunne det konkluderes, at svarene allerede findes. Så hvis der var interesse og fokus på at flere kvinder skal ind i kommunalpolitik, kunne problemet løses. Det problematiske er, at f.eks. de forskellige årsagsforklaringer og løsningsmodeller, som kommer til udtryk gennem forskningen ikke benyttes i den politiske praksis, når problemet søges løst.

Endvidere kunne man forestille sig, at når problemstillingens problematikker rækker langt ud over det egentlige fagområde og bevæger sig ind i individets gøren og laden i samfundet over tid, så kunne det om muligt være hensigtsmæssigt at finde en teori, som kunne forklare de 100 års forandringsprocesser for kvinder. Problemet er, at en sådan findes ikke, og generelle teorier ville ikke kunne forklare udviklingen i Danmark især set i lyset af, at netop på området køn og ligestilling er Danmark en del anderledes end de lande vi ellers ligner og sammenligner os med.²⁶

---

²⁶ Se nærmere beskrivelse i ”forskningsafsnittet”

Når man i dette minefelt skal forsøge at forholde sig videnskabeligt og definere en brugbar videnskabelig praksis til spørgsmålet om de få kvinder i kommunalpolitik, og der unægtelig findes flere forskellige forklaringer på problemet, kan man vælge at koncentrere sig om nogle af forklaringerne og teste om de holder i praksis på empirisk materiale, hvilket også er et godt udgangspunkt for et produkt.

Men set i lyset af de forskningsmæssige diskussioner i forbindelse med 100-året synes denne del at være passé. Der synes at være mere perspektiv i at forsøge at samle de mange tråde og udløbere til et samlet hele gennem en fortolkende analyse, hvor de meningsdannende og styrende diskurser og forklaringer vedr. problematikken diskuteres og analyseres og herigennem om muligt finde frem til, hvorfor der er en så stor forskel på de forskningsmæssige diskurser og forklaringer sammenlignet med diskursen om, at ligestilling stor set er en realitet i Danmark, trods det, at der har været politisk fokus og italesættelse af, at der skal flere kvinder ind i kommunalpolitik. Endvidere anses det for vigtigt, at der også frembringes en ny viden, hertil benyttes ”det konkrete videnskab” som er forholdsvis uafhængig af de forskningsmæssige tilgange og forståelser, idet tilgangen betragter teorier som værende begrænsende. Dette gøres gennem Casen fra Kolding.

Den videnskabelige praksis

I dette afsnit redegøres for den valgte videnskabelige metode. Bent Flyvbjerg har i bogen ”*Rationalitet og Magt – det konkrete videnskab*” redegjort for ”det konkrete videnskab”. Det kan beskrives som en anvendt etik, et alternativ til det epistemiske videnskabsideal, det ideal som oftest anvendes i forskningen.²⁷ Det konkrete videnskabelige metode anvendes her,²⁸ således der skabes en dialog mellem de forskningsmæssige forklaringer på problemstillingen, som er forankret i det epistemiske videnskabsideal og undersøgelsens iafølgelser fra Kolding, som er forankret i den anvendte etik.

Metoden er med andre ord valgt ud fra ovenstående overvejelser vedr. den videnskabelige praksis samt formålet om at opfylde den efterspørgsel om at analysere problemstillingen vedr. få kvinder i kommunalpolitik i en anden kontekst.²⁹ Dog er der en væsentlig forskel på dette produkt og det produkt Flyvbjerg har udarbejdet gennem sin forskning i ”Rationalitet og Magt bind 1 og 2”.

---

²⁷ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 70

²⁸ Se afsnit vedr. præsentation af materiale

²⁹ Inspireret af Ann Dorte Christensen. Festskrift, marts 2009

Bent Flyvbjergs arbejde er omfangsrigt og omhandler dels udviklingen af ”Det konkrates videnskab”, som han gennemarbejder i den første bog, hvorefter han i anden bog har en meget detaljeret redegørelse og analyse af byplanlægningen i Ålborg Kommune på flere 100 sider, og hvor detaljeringsgraden er så dyb, at man som læser næsten til tider bliver helt medrevet af de meget konkrete beskrivelser, der fremkommer, når Flyvbjerg går i dybden.

Her bliver udgangspunktet taget i Flyvbjergs ”Det konkrates videnskab”, hvor de metodiske principper repræsenterer en tilgang til forståelse af, hvordan videnskab om mennesker og samfunds kan bedrives.

Metodeovervejelser – Anden del

Bent Flyvbjerg – Det konkrates Videnskab

I dette afsnit redegøres der for ”det konkrates videnskab” – en alternativ forskningsmetode, som Flyvbjerg har formuleret i bogen ”Rationalitet og magt”. Typisk vil det være en fordel at have flere forskellige metodiske eller teoretisk indgangsvikler til problemløsningen, således man som studerende ikke kun sidder og får bekræftet sin viden og egne holdninger og på denne måde kommer til at bedrive uholdbar videnskab.

Følges Flyvbjergs metodiske anvisninger vil dette problemfelt blive minimeret, idet forskeren hele tiden skal være opmærksom på de udviklingsstadier, som findes i lærerprocessen samt de metodiske redskaber, som imødegår dette problem. Endvidere er der en erkendelse af at forskeren selv er involveret i de problemfelter, som studeres, da forskeren også selv er produceret af samme praksisser. Det betyder, at man som forsker kan tolke det, man tolker, fordi man i en vis udstrækning er en del af det.³⁰

Ifølge Flyvbjerg er den moderne samfunds rationalitetsopfattelse blevet indsnævret af, at have den naturvidenskabelige model som ideal³¹, således at den analytiske rationalitet i normalvidenskab ikke fungerer optimalt i studiet af mennesker og samfund. Flyvbjerg udviklet et alternativ inden for socialvidenskab, som han kalder for ”det konkrates videnskab”, som er videnskab for det partikulære, det kontekstafhængige og narrative, hvor teoribegrebet er blevet dekonstrueret i studiet af mennesker og samfund, og blevet erstattet med en rekonstruktion af det græske phronesisbegreb.³²

---

³⁰ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 94

³¹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 42

³² Flyvbjerg, Bent 1992 s. 55-66 samt 73

Dette betyder, at teori som er eksplicit, universel og abstrakt erstattes med kontekst og den **analytiske rationalitet suppleres med praktisk rationalitet**. Det er her metoden har sin fordel, idet den tillader og inkorporerer den praktiske rationalitet, som antages at mangle, når problematikkerne om de få kvinder i kommunalpolitik studeres og analyseres. Det skal ikke forstås at teorier og forskernes forskning er fuldstændig værdiløse og ubetydelige, fordi når nye egenskaber skal tilegnes, så starter læreprocessen med at tage udgangspunkt i kontekstafhængig viden, men blot at teorier og regler kan være begrænsende for, hvordan problematikker forstås og løses. Udgangspunktet er at dette om muligt har været tilfældet for problemstillingen vedr. de få kvinder i kommunalpolitik.

Udgangspunktet for Bent Flyvbjerg har været Hubert og Stuart Dreyfus' fænomenologi af menneskets læreproces, hvor det ses, at store dele af den menneskelige viden og af de menneskelige færdigheder er kontekstafhængig, hvilket både gælder dagligdags viden og færdigheder og højt specialiseret ekspertviden.³³ Disse fænomenologiske studier af menneskets læreproces er interessante og beskrives gennem fem stadier i færdighedstilegnelse.³⁴

Flyvbjerg har benyttet sin model for færdighedstilegnelse til vurdering af begrebet videnskab – herunder videnskabelig teori samt casestudier som forskningsmetode,³⁵ og gennem brugen af modellen har han udviklet det, han betegner ”det konkrete videnskab”. Modellen for færdighedstilegnelse, en fænomenologi for mennesket læreproces, er central både for forståelsen af Flyvbjerg argumenter imod teoridannelse og vægter benyttelse af cases i forskningen, da en case netop repræsenterer kontekstafhængig viden.

Modellen for færdighedstilegnelse er centralt for metodevalget i forhold til den erkendelse, at forskningen og de dertilhørende teoridannelser kommer med forskellige forklaringer på, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 år, hvor ingen af teorierne kan forklare problemet fuldstændigt, vurderes det, at de erfaringer, som gøres i casen, ikke nødvendigvis bliver afspejlet i forskningen, men leder frem til nye iagttagelser.

For det tredje benyttes Flyvbjergs rekonstruktion af Foucaults metodebrug, som han karakteriserer som værende et eksempel på den phronetiske forskningsmetode, gennem begrebet ”dechiffrement”.

---

³³Flyvbjerg, Bent 1992 s. 159-160

³⁴ Nielsen, Klaus 2002. Dreyfus, Hubert og Stuart s. 54

³⁵ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 38

Dette kan beskrives som de mere specifikke retningslinjer for denne måde hvorpå denne type videnskab kan udføres i praksis.

I det følgende præsenteres og redegøres der for de udvalgte dele af ”det konkrete videnskab”, som anvendes til at opfylde formålet med en dialogskabende forskning vedr. hvorfor der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret.

Den fænomenologiske læreproces

Her redegøres for Hubert og Stuart Dreyfus udlægning af menneskets lærerproces. De centrale spørgsmål har været ”hvilken rolle spiller kontekst i menneskers viden og færdigheder?”³⁶ og ”hvordan opnår mennesker viden og færdigheder?” Det er besvarelsen af disse spørgsmål, som er relevant til forståelsen og indsigt i den måde, hvorpå Bent Flyvbjerg har udviklet den videnskabsteoretiske og metodologiske del af den konkrete videnskab.³⁷ Men modellen giver også et billede af den måde, hvordan læreprocessen har defineret problematikkerne om de få kvinder i kommunalpolitik og inspireret til at en undersøgelse af fænomenet i en case.

Da jeg eksempelvis begyndte at beskæftige mig med emnet ”kvinder i kommunalpolitik”, var jeg til dels forudsætningsløs og havde derfor én tilgang til forståelsen af problematikken. Senere i arbejdsprocessen blev emnet mere nuanceret og dermed fik jeg en ny viden, som betød at jeg forstod problemet anderledes, og derfor ville vælge at besvare problemstillingen på anden måde end først antaget. I denne del var jeg overbevist om, at et godt og konstruktivt valg af teorier ville være den optimale til problemløsningen, men i denne del af arbejdet synes det videnskabelige arbejde at blive besværliggjort fordi det var svært at integrere erfaringerne fra Kolding samt at der var elementer, som teorierne ikke kunne tage højde for eller sætte fokus på. Arbejdet med teorierne betød at det analytiske element i dette projekt blev begrænset, og da en endnu større viden om området var opnået, og der var tegn på, at man inden for forskningen heller ikke kunne forklare og forstå problemsætningen på en tilfredsstillende måde, skabte det en efterspørgsel efter at sætte problemstillingen ind i en anden forståelsesramme.

Menneskets lærerproces, en model for færdighedstilegnelse, kan beskrives gennem fem udviklingstrin, som gennemgås, når noget nyt skal læres, men det er ikke sikkert, at man som menneske kommer i gennem alle fem trin.

---

³⁶ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 23

³⁷ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 23

1. **Novice /nybegynder:** her oplever mennesket for første gang et givet problem eller skal lære en ny færdighed f.eks. at ride. En nybegynder kommer kun i gang i kraft af en instruktion, hvor der tillæres forskellige fakta, karakteristika og regler. På et tidspunkt bliver nybegyndere så fortrolig med disse elementer, at de bliver automatiske – f.eks. at styre en hest. Nybegyndere vurderer deres egne færdigheder og vil gerne vide mere. Men denne viden er endnu mere kompleks og kompliceret at huske, hvilket medfører at evne til at tale og lytte falder, fordi man skal huske på så mange forskellige regler, hvis man vil blive bedre. Konsekvensen er at reglerne bliver begrænsende for læreprocessen.³⁸
2. **Avanceret begynder:** Her er det erfaringerne fra det virkelige liv, som er vigtige. Alle kender historien ”tillykke med kørekortet – men det er først nu du skal til at lære at køre bil!” Årsagen er, at det er gennem erfaringerne, at den avancerede begynder at genkende episoder, der ligner hinanden – erfaringer opnås gennem genkendelse af ligheder, hvor genkendelse er konkret og afhængige af konteksten. På dette stadie medfører det, at handlinger både kan ses ud fra de kontekstafhængige regler og på basis af erfaring. Valget afhænger af situationen. Erfaring på kroppen er det centrale og i de efterfølgende trin i denne model, er denne del vigtigere end kontekstafhængige fakta og regler.³⁹
3. **Kompetent udøver:** Her har individet opnået meget igennem praktisk erfaring, men det springende punkt her er, hvordan denne praktiske erfaring skal organiseres og prioriteres. Her lærer mennesket enten af sig selv eller andre ved at anvende en hierarkisk, prioriterende beslutningstagen, således at der defineres eller vælges mål og plan til at organisere informationerne om den konkrete situation. Det er gennem mål, planer og prioriteringer, der sker en reduktion og en udvælgelse af faktorer, som er vigtige i forhold til den givne problemløsning. Denne proces er problemfyldt og kræver mange overvejelser af individet, fordi der opleves et ansvar, som ikke finder sted i de to foregående stadier. Her inddrages personen med sine egne valg af mål og prioriteringer, hvilket medfører at personen også gøres ansvarlig for sine handlinger. I denne proces er det mennesket, som gennem sin problemløsning foretager skøn og fortolkning, og det er evnen til at foretage disse skøn og fortolkninger, som her anses for at være det mest fundamentale for en sand menneskelig ekspertise og derfor er kernen i de øverste trin af læreprocessen, da eksperter udviser hurtig, intuitiv, holistisk, tolkende og visuel tankegang og adfærd. Hurtighed og et indgående

---

³⁸ Dreyfus, Hubert og Stuart 2002. s. 54 Flyvbjerg, Bent 1992 s. 24

³⁹ Nielsen, Klaus 2002. Dreyfus, Hubert og Stuart s. 56

kendskab til konkrete cases i form af gode eksempler er en forudsætning for sand ekspertise, frem for en fokusering på den analytiske rationalitets langsommelighed med fokus på regler, principper og universelle løsninger.⁴⁰

4. **Kyndig udøver/dygtighed:** Her den kyndige udøver så dybt involveret i sine handlinger, at der herigennem bliver udviklet et perspektiv på baggrund af tidligere hændelser og erfaringer og den analytiske rationalitet træder i baggrunden. Beslutningerne bliver ikke længere truffet efter de bevidste valg af mål og beslutninger, hvor forskellige alternativer er blevet overvejet. Det centrale her er perspektivet, som får bestemte træk til at træde i forgrunden, mens andre træder i baggrunden. Med andre ord træffes et valg, hvilket sker, fordi udøveren har oplevet noget tilsvarende før. Den kyndige udøver forstår sine opgaver og løser sine opgaver intuitivt, men er stadigvæk analytisk. Denne proces indeholder et kvalitativt spring, hvor det regelbaserede, som har været omdrejningspunkterne i de første tre dele af læreprocessen, opgives til fordel for kontekst og intuition.⁴¹
5. **Ekspert:** Her har den kyndige udøver meget erfaring fra forskellige situationer og episoder, som alle vedrører samme mål og perspektiv, men som kræver forskellige beslutninger. På et tidspunkt kan det være at den kyndige kommer frem til et niveau, hvor det ikke kun er situationer og episoder, der genkendes intuitivt, men også synkront og som en helhed, hvilket kan beskrives som niveauet for sand menneskelig ekspertise og virtuositet, hvor handlinger ikke afbrydes af analytiske overvejelse. Ekspertes handler ud fra en moden, holistisk, gennemprøvet forståelse og uden bevidste overlæg. Den intuitive forståelse stammer fra erfaringerne på egen krop og er blevet ”et” med udøveren. Ekspertes ser ikke problemer som et og løsninger som noget andet, derimod er eksperternes færdigheder blevet så meget en del af dem selv, at de ikke mere er opmærksomme på dem, intuitionen bliver styrende, hvilket er en menneskelig egenskab.

Det centrale ved den fænomenologiske læremodel er, at der er en erkendelse af, at det er praksis og kontekst, som er afgørende for, hvordan mennesker handler og forstår sig selv og det omkringliggende samfund. Endvidere betoner modellen, at det regelstyrede er begrænsende for viden og færdigheder, hvis man ønsker at nå det højeste niveau. Denne model er central for analysefeltene, da de praktiske erfaringer medfører en dybere indsigt og her i gemmen vægtningen

---

⁴⁰ Nielsen, Klaus 2002. Dreyfus, Hubert og Stuart. s. 57

⁴¹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 30

af Casen fra Kolding. Det er igennem disse iagttagelser, at det konkluderes at forskningen inden for problemfeltet kvinder i kommunalpolitik er særdeles centrale, fordi hvis der ikke var en indsigt i denne regelbaserede indlærte viden ville de ikke være muligt at se fordele i at inddrage en historisk caseundersøgelse.

Den konkrètes videnskabs forskningsmetode

Her redegøres der for den forskningsmetode, som Flyvbjerg vurderer, er en hensigtsmæssig og delvis glemt forskningsmetode, som er velegnet til studier af mennesker, idet der argumenteres for at studiet af menneske og samfund ikke kan bidrage med forklarende og forudsigende teorier.⁴²

Denne forskningsmetode danner baggrund og grundlag og sætter rammerne for analysen og dialogen vedr. problemstillingen om de få kvinder i kommunalpolitik.

Udgangspunktet er begrebet ”phronesis”, som er hentet fra Aristoteles’ s arbejde vedr. de intellektuelle dyder Phronesis handler om analyse af værdier - om noget er godt eller dårligt, hvor udgangspunktet er handling. Phronesis er den intellektuelle aktivitet, som er relevant i forhold til praksis, hvor der er fokus på de elementer, som kan variere og som ikke kan indfanges i universelle regler, hvilket er karakteristisk for problematikken om de få kvinder i kommunalpolitik. Den forudsætter en vekselvirkning mellem det generelle og konkrete.⁴³

Med baggrund i Aristoteles’ s begreb ”phronesis” har Flyvbjerg udarbejdet en generel heuristik for progressiv phronesis, som er det, han betegner som en etik ”det konkrètes videnskab”.⁴⁴ Denne måde at forske på synes at være hensigtsmæssig her, hvor det tilstræbes at problemstillingerne vedr. de få kvinder i kommunalpolitik kan sættes ind i en ny og anderledes kontekst, og hvor målet er at få belyst praksis for de kvindelige kommunalpolitikere gennem en caseundersøgelse, samt at være dialogskabende.

Nedenstående punkter er udtryk for de generelle retningslinjer for forskningsmetoden, som Flyvbjerg beskriver den i ”Det konkrètes videnskab”. Retningslinjerne er særdeles centrale, da de er omdrejningspunkter for de to analyser inden for; Forskningen vedr. kvinder i kommunalpolitik og case i Kolding vedr. kvinder i kommunalpolitik. Retningslinjerne vil dog blive benyttet forskelligt i de to delanalyser, derfor er dette blot en præsentation.

---

⁴² Flyvbjerg, Bent 1992 s. 100

⁴³ ibid.

⁴⁴ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 82

Forskningsmetoden – ”Det konkrete videnskab”:

- **Værdier:** Phronetisk forskning fokuserer pr. definition på værdier, f. eks ved hjælp af simple værdirationelle spørgsmål: ”Hvor er vi på vej hen?”, ”Er det ønskeligt?” og ”Hvad bør gøres?”. Hovedformålet er at balancere instrumental rationalitet med værdirationalitet ved at øge kapaciteten til værdirational tænken og handlen hos individer og organisationer. I forhold til problemstillingen er udgangspunktet her, at det hverken er ønskeligt for demokratiet eller for den reelle ligestilling, at der er en lav kvindelig repræsentation i kommunalpolitik. Hvorimod spørgsmålene ”Hvor er vi på vej” hen samt ”hvad bør gøres” peger hen mod de konkluderende vurderinger.
- **Magt:** Phronetisk forskning spørger endvidere: ”Hvem vinder og hvem taber?”, ”Gennem hvilke magtforhold?”, ”Hvad er mulighederne for at ændre de eksisterende magtforhold, hvis der er ønskeligt?” og ”Hvilke magtforhold er den konkrete phronetiske forskning selv en del af?”. Phronetisk forskning stiller alle disse spørgsmål for at undgå voluntarisme og idealisme.⁴⁵ Spørgsmålene her peger ligeledes hen mod de konkluderende vurderinger, da det ikke er hensigten at foretage magtanalyse, men der er en erkendelse af, at magten er særdeles vigtigt i det den oftest udtrykkes i diskursen, hvor magten og rationaliteten forbindes.⁴⁶
- **Nærhed:** Den phronetiske forskere går tæt på den studerede kontekst og herigennem sikres den hermeneutiske forståelse af det studerede. Der går fysisk tæt på det studerede både under dataindsamling, bearbejdning og ved publikation af resultaterne. Forskere skal ned i dybden af det udforskede – hvilket kan betegnes ”forskning på kroppen”, hvor man går tæt på og bliver en del af den virkelighed, der studeres med de fordele og ulemper, det kan få.⁴⁷ Konsekvensen er, at det er den dybe empiri, som bliver det centrale. Nærheden benyttes i Case fra Kolding, således at der opnås en konkret indsigt, hvad der fik kvinderne i Kolding til at vælge politikken til,
- **Minutiae:** Phronetiske forskere stiller de små spørgsmål, idet de små spørgsmål ofte leder frem til svaret af de store spørgsmål.⁴⁸ I dette tilfælde belyses de enkeltes kvindernes baggrunde og bevæggrunde for at blive kvindelige politikere i kommunalpolitik.

---

⁴⁵ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 89

⁴⁶ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 104

⁴⁷ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 82 ff.

⁴⁸ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 82 ff

- **Praksis:** Phronetisk forskning fokuserer på praktisk aktivitet og praktisk viden i dagligdags situationer. Det betyder, at der er fokus på de faktiske daglige praksisser, som konstituerer et givent interessefelt. Praksis anses for mere fundamental end diskurs og teori.⁴⁹ Praksis er i forhold til problemstillinger, men især i den analytiske fase meget central, da det netop er i de forskellige praksisser inden for Casen i Kolding og forskningen, at forskellige interessefelter bliver synliggjort.
- **Konkrete cases:** Phronetisk forskning fungerer for det meste på casestudier og eksempler – idet phronesis fungerer på grundlag af praktisk rationalitet og skøn. Praktisk rationalitet fungerer først og fremmest i kraft af dybe case erfaringer, og forstås derfor bedst igennem cases.⁵⁰ Det er netop denne vinkling på cases, som har medført at Casen fra Kolding set i forhold til besvarelsen af problemstillingen måske kan bidrage med en indsigt i, hvordan den virkelige virkelighed har været for de enkelte kvinder, som i gennem 100 år har valgt at være kommunalpolitisk aktive. I analysen af forskningen vægtes det konkret udgangspunkt ligeledes, hvor ”eksemplets magt”, som her er flere forskellige bliver udslagsgivende for indsigten i den praktiske rationalitet.
- **Kontekst:** I phronetisk forskning fokuseres på kontekst, da de daglige praksisser og cases kun kan forstås i deres relevante kontekst. I den udstrækning at den phronetiske forskning praktiseres som anvendt etik, er der derfor altid tale om en situationsetik, hvor fokus er rettet mod *Sittlichkeit*.⁵¹ I forhold til analyserne her af Casen fra Kolding og forskningen er denne sontring ikke uproblematisk, men det forsøges at sætte praksisserne ind i de relevante kontekster, som her anses for at være forskellige afhængigt af fra hvilken vinklet de belyses ud fra. Det problematiske er at kontekst ofte sættes i forbindelse med tid herunder, hvordan så situationen da aktøren/forskeren handlede/konkluderede, som de gjorde.
- **Hvordan:** Phronetisk forskning stiller typisk et ”hvordan”-spørgsmål for at få en mere nuanceret forståelse frem for et mere struktureret ”hvorfor”- spørgsmål.⁵² Hvordan benyttes i de analyserende forløb, således at der reflekteres over et hvorfor.

---

⁴⁹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 82 ff

⁵⁰ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 82 ff

⁵¹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 84 (begreb fra Hegel)

⁵² Flyvbjerg, Bent 1992 s. 84 (begreb fra Hegel)

- **Narrativ/historie:** For phronetisk forskning er historien særdeles central – det gælder for både den narrative historie vedr. de vigtige aktører og hændelser, samt en registrering af den historiske udvikling.⁵³ Dette begrebspar har været vigtig i udarbejdelse af casen, idet der er Casen fra Kolding, som dels fremkommer med den lange historiske linje om det at være kvindelig kommunalpolitikere samt fremkommer med aktørens historie.
- **Aktør/struktur:** I phronetisk forskning er både strukturen og aktøren centrale, samt forholdet mellem disse to aspekter, således at den typiske dualisme undgås, hvilket ellers er et centralt og meget omdiskuteret problem i forskningen.⁵⁴
- **Dialog:** Dialogen er det centrale, hvor den praktiske rationalitet igennem begrebet phronesis er baseret på socialt betinget, intersubjektiv mellemfornuft. Formålet er at bidrage til praksis via dialog, hvor man bør stole mere på den offentlige sfære end på videnskaben i spørgsmål om samfundsmæssig handlen. Derfor kan der identificeres fire typer af centrale spørgsmål for phronetisk forskning:
  1. dialog med dem, som studeres
  2. dialog med andre forskere
  3. dialog med beslutningstagere og andre centrale beslutningstagere
  4. dialog med den generelle offentlighed.⁵⁵

For at deltage i den dialog, har det været nødvendigt at benytte ”det konkrete videnskab” i en praktisk analyse, således der opnås en indsigt i den praktiske rationalitet, således at om muligt kan tilføje en mere nuanceret forståelse af den analytiske rationalitet.

Retningslinjerne benyttes i analyserne af casen fra Kolding, således der fremkommer en dialog vedr. problemstillingerne om de få kvinder i kommunalpolitik i forhold til de to dele. Dog er det vigtigt at påpege, at på dette tidspunkt i processen, er der ikke 100 % klarhed over, om denne ambition kan indfries, men retningslinjerne må derfor stå sin prøve i selve det analytiske arbejde. Derfor fremstår begreberne ikke eksplicit, men fungerer som den bagvedliggende guide.

Retningslinjerne kan karakteriseres som værende af meget generel karakter, hvilket Flyvbjerg også er opmærksom på. Derfor benytter han Foucaults arbejder til at konkretisere og eksemplificere

---

⁵³ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 84

⁵⁴ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 84 – Alsted, Jakob

⁵⁵ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 85

denne måde at forske på, således der fremkommer nogle mere specifikke retningslinjer for, hvordan man benytter denne metode i praksis.⁵⁶

De mere specifikke retningslinjer.

”Dechiffrement” benyttes som et overbegreb og indeholder de metodiske forudsætninger, der arbejdes ud fra, når man som forsker arbejder ud fra en progressiv phronetisk forsknings præmisses. Begrebet indeholder en forståelse *indefra*, som er inspireret af den hermeneutiske tradition og forklaring *udefra*. Det betyder, at metoden både indeholder en historisk analyse og en fortolkning.⁵⁷

Formålet med ”dechiffrement” er ligeledes, som med phronetisk forskning, at skabe en dialog til den fremtidige samfundsmæssige dialog og praksis, hvor konklusionerne er åbne overfor efterprøvning. Det betyder ikke at den ene fortolkning kan være ligeså god som den anden, fordi enhver fortolkning må have en grad af gyldighed, men gyldigheden her er afhængig af om fortolkningens gyldighedskrav accepteres i konkurrence med andres.

Konsekvensen af dette er, at den eller de diskurser/fortklaringer, som bliver resultatet af en fortolkende analyse ikke får særstatus, men bliver en diskurs, som kommer til at indgå i den samfundsmæssige dialog.⁵⁸ Resultatet er at ”dechiffrement” kan karakteriseres som en pragmatisk styret læsning af de studerede praksisser, hvor fortolkning ikke gør krav på at stemme overens med aktørens dagligdagsforståelse eller at afdække den indre betydning af praksis.⁵⁹ Ovenstående begreb er en udlægning af den måde, hvorpå Flyvbjerg har forstået og tolket den måde, hvorpå Michael Foucault har bedrevet sin sene forskning på.

Flyvbjerg vurderer, at Foucaults arbejder er gode konkrete eksempler på, hvordan man udøver phronetisk forskning i praksis, men Foucault har ikke brugt nævneværdig plads til at uddybe sine metodiske tilgange i de forskellige arbejder. Derfor har Flyvbjerg igennem læsning af Foucaults arbejder rekonstrueret de konkrete metodiske retningslinjer, som dels ligger i tråd med den fænomenologiske læreproces og de generelle retningslinjer for heuristik for progressiv phronetisk forskning.⁶⁰

Foucaults arbejder ændrede karakter over tid. Det betyder at den tidlige Foucault benyttede den arkæologiske metode, en forskningsmetode, som var rettet mod diskursers udsagn,

---

⁵⁶ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 89

⁵⁷ fortolkning forstået ikke her som hermeneutisk, men termen benyttes af mangel af bedre.

⁵⁸ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 99

⁵⁹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 99

⁶⁰ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 90

fremstillingsmetoder samt praktikker, hvis primære opgave var at frilægge de diskursive regler, som konstituerede de forskellige forskningsfelter.⁶¹

Den sene Foucault anvender derimod genealogien, som er beslægtet med arkæologien, men kan karakteriseres som værende tolkende og forstående, som hermeneutikken.⁶² Den genealogiske undersøgelse er ikke forsigtig og forbeholden, men er derimod en metode, hvor der graves detaljer frem fra dybet, f.eks. fra arkiver eller fra personer – og det vigtige er, at der bliver givet plads til at ”de eller det” kan tale for sig selv, da det vurderes, at det er ofte i detaljen, at de betydningsfulde sammenhænge kan komme frem.⁶³

Disse tilgange er interessante i forhold til specialets analyse og case, fordi mennesket ikke er andet eller mere end dets historie, og der derfor aldrig kan skrives eller opnås et upartisk billede af denne historie. Konsekvensen er, at historien nødvendigvis må tolkes i lyset af de nuværende praksisser og omvendt, og derfor er konteksten meningsgivende.⁶⁴ Og om muligt er det her, at forståelsen af både de samfundsvidenskabelige og historiske forklaringer kommer til syne.

Dette medfører at arkæologien og genealogien begge har en rolle i forskningen – arkæologen kortlægger praksisser som hændelser, og genealogen er interesseret i at forstå, hvilken historisk og politisk betydning de studerede praksisser har.⁶⁵

Denne pointe er særdeles vigtig i forhold til spørgsmålet om de få kvinder i kommunalpolitik, netop fordi de forskellige kontekster i de to analysedele har forskellige forklaringer på det lave antal af kvinder i kommunalpolitik, og hvis man skal kunne forstå disse forskelligartede forklaringer, må man søge at sætte forklaringerne ind i deres relevante kontekst. Genealogien besidder ikke den traditionelle evolutionære historieskrivning med start og slut tidspunkt,⁶⁶ men har derimod rod i ulighed, fejlurdering, forskelle også videre. Konsekvensen er, at genealogien registrerer disse fænomener, hvor de fremstilles, som hændelser i historien, hvor historien både er den historiske udvikling og den narrative historie. Historien totaliseres ikke, den har ikke noget mål eller formål, men derimod studeres politik som realpolitik og rationalitet og realrationalitet, hvilket

---

⁶¹ Andersen, Heine m.fl. 2000 – Svend Åge Lindgren s. 348

⁶² Flyvbjerg, Bent 1992 s. 95

⁶³ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 91

⁶⁴ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 95

⁶⁵ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 162

⁶⁶ her er det vigtigt at holde sig for øje, at diskussioner vedr., historiesyn er omfattende og der finder flere forskellige tilgange og forståelser – se eks Alsted. S 124 til 1134 136-138 hvor det anskueliggøres at det er problematisk at undgå den evolutionære tankegang, trods er der argumenteres for det at en given teoretiker ikke er tilhænger af en sådan.

karakteriseres som virkelig historie.⁶⁷ Endvidere påpeges det, at det er i den virkelige historie at menneskets idealer om sandhed, rationalitet, videnskabelighed, objektivitet og neutralitet, moral og demokrati bliver sat i bevægelse trods det, at de synes at være faste og behagelige – idealerne

Med andre ord synes den virkelige historie at være i kontrast til de mere evolutionære historieopfattelser. Det er med rod i denne tilgang at problematikken vedr. de få kvinder i kommunalpolitik analyseres og fortolkes igennem en analyse af forskningen samt Casen fra Kolding med det formål at bibringe med konstruktive iagttagelser til en kommende dialog til forskning og problemløsningen inden for problematikken.⁶⁸

De metodiske forudsætninger i form af begrebet ”dechiffrement”, som kan beskrives som forståelse indefra og udefra - opstilles følgende forudsætninger:

- Forskeren er involveret i og delvist produceret af de samme kulturelle praksisser, som hun studerer. Det betyder at en forsker ikke kan stå udenfor det, hun studerer, men kun tolke den hun tolker, fordi hun i en vis udstrækning er en del af det – dog er forskeren ikke identisk med det hun forsker i.⁶⁹ Det har netop argumentet for, at jeg eksplicit har forsøgt at definere mit eget ståsted.⁷⁰
- Praksis er mere fundamental end teori, og derfor er kulturelle praksisser mere grundlæggende end diskurser, herunder også teori, hvilket stemmer overens med retningslinjerne i den phronetiske forskning.⁷¹ Dette aspekt er i særdeleshed vigtigt, da der synes at være store forskelle i de forskellige praksisser, f.eks. på hvordan ligestillingen behandles af forskerne og hvordan politikerne behandler ligestillingen i praksis
- Betydningen af diskurser og teori kan kun forstås som en del af samfundets fortløbende historie.⁷²

Disse forudsætninger er centrale både i forhold til problemopfattelsen, samt den måde hvorpå der analyseres og fortolkes. Konsekvensen er at de forklaringer, som findes på problemstillingen: "hvorfors er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?" inden for forskningen vedr. kvinder i kommunalpolitik og case i Kolding om vedr. kvinder i kommunalpolitik kan forstås som

---

⁶⁷ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 93

⁶⁸ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 93

⁶⁹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 95

⁷⁰ Se side

⁷¹ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 163

⁷² Flyvbjerg, Bent 1992 s. 94

diskurser og teorier, men diskurser og teorier er skabt af en praksis – en praksis, som anses for at være det vigtigste. Det betyder, at man nødvendigvis må kunne fastlægge og forstå praksis inden for de to områder, hvis man dels skal forstå tilblivelsen af de allerede eksisterende diskurser og forklaringer, og dels for at få indsigt i de forskellige praksisser, der er inden for de to områder, således at der opnås en tilnærmelsesvis praktisk rationalitet.

I den fortolkende analyse betyder dette, at man som forsker må tage *udgangspunkt i sin egen holdning til*, hvordan tingene tilstand ser ud. Som forsker skal sikre sig at ens holdning ikke på personlige præferencer, men derimod at ens opfattelse stemmer overens med en eller anden reference gruppe. Dog kan andre grupper have en anderledes opfattelse af tingenes tilstand,⁷³ den politisk konsensus om, at ligestillingen er opnået for kvinderne i Danmark, dog med undtagelse af kvinder med muslimsk baggrund. Endvidere synes der at være en resignation inden for forskningen, idet det synes at være problematisk at finde svaret på spørgsmålet om, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik i Danmark. Sandsynligvis findes der ikke kun et svar og svaret ifølge denne metodes tankegang er, at historien er i konstant bevægelse og skal ses i sin egen kontekst.

Som forsker må man producere *en konkret og disciplineret diagnose* af, hvad der er sket og sker i samfundet eller den del af samfundet, som er relevant for forskeren.⁷⁴ Det er i denne del, at det historiske arbejde bliver central. Omdrejningspunktet er at kortlægge, redegøre og teste tingenes tilstand. De interessante elementer er, hvad der bliver sagt og gjort af hvem til hvem og hvilke konsekvenser har det haft.⁷⁵

Men der findes forskellige besvarelser og erkendelser af problemstillingen inden for forskningen og Casen i Kolding. Problematikken her handler ikke om at teste sandheden af de forskellige forklaringer, men søger derimod at skabe en forståelse af de praksisser som har forårsaget, at der findes så mange forklaringer, forklaringer som synes at være modsætninger eller mere eller mindre accepterede på den lave kvindelige deltagelse i kommunalpolitik, således der fremkommer dialog.

Endvidere må forskeren ”*producere en redegørelse for, hvorfor de praksisser, der beskrives, skulle producere tingenes tilstand i form af problemer eller tilfredshed*”. Her diskuteres, hvilke elementer og tiltag som kan ændre praksis og hvad der i så fald vil medføre nye problemer eller tilfredshed. Således indgår denne del i en viden-magt relation, som forskningen er en del af.⁷⁶

---

⁷³ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 96

⁷⁴ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 97

⁷⁵ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 97

⁷⁶ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 98

Det er ikke uden problemer at overføre andres metodeudviklinger til sin egen praksis og egen problemstilling, fordi metoden skal omsættes til et brugbart afsæt til en analyse. F.eks. mener Flyvbjerg, at forskeren skal ”*producere en redegørelse for, hvorfor de praksisser, der beskrives, skulle producerer tingenes tilstand*”.⁷⁷ Denne del er central for hans projekt, da detaljeringsgraden i mennesker og detaljer er meget dyb og personlig orienteret. Her er det vigtigt at påpege, at detaljeringsgraden i dette produkt på ingen måde kan sammenlignes med Bent Flyvbjergs kompetente analyse i Bind 2. Sigtet her, at forsøge at følge hovedbudskabet, som ligger i at se problemstillingen i den anderledes kontekst ved hjælp af denne metode, hvor fokus er rettet mod de praktiske handlinger i de konkrete kontekster indenfor Casen i Kolding og forskningen.

Casen fra Kolding – en undersøgelse

Formålet med denne undersøgelse er, at opfylde kravet i den valgte metode om at gå tæt på praksis for at få et billede og forståelse af hvilke baggrunde og bevæggrunde, de valgte kvinder har haft til at blive kommunalpolitikere i Kolding Kommune. Her er fokus på det lille spørgsmål: Hvad fik den enkelte kvinde til at vælge kommunalpolitikken? Desuden skal casen belyse periodens kvindelige kommunalpolitikeres baggrunde for og bevæggrunde til at blive kommunalpolitikere, således der opnås en indsigt i den motiverende faktor, for at de har valgt at blive politikere. Dette gøres gennem en gennemgang af de enkelte politikere. Der arbejdes i forhold til principperne fra ”det konkrètes videnskab”.

Måden hvorpå dette er gennem præsentation af periodens kvindelige kommunalpolitikeres baggrunde og bevæggrunde til at blive kommunalpolitikere ud fra de skrevne biografier, således at der opnås indsigt i de kommunalpolitisk aktive kvinders liv. Af mere målbare karakterer sættes der fokus på kvindernes alder, samt antallet valgperioder samt at der løbende er fokus på kvindernes arbejdsområder i det kommunalpolitiske arbejde.

Løbende i casearbejdet indtages der nye parametre (f.eks. erhvervsarbejde), om nødvendigt, hvis det i gennem de biograferede personer har været udslagsgivende for tilvalg eller fravalg af det kommunalpolitiske liv. Det er blevet forsøgt at holde en forholdsvis struktureret linje gennem casen, hvor der generelt introduceres til nye perioder overordnet i lange linjer i tid, hvor efter de enkelte kvindelige politikere beskrives. Løbende i de lange linjer er der indlagt opsamlingsafsnit, hvor der er fokus på kvindernes bevæggrunde mv. – disse afsnit har til formål at opsamle viden

---

⁷⁷ Flyvbjerg, Bent 1992 s. 98

vedr. udviklingen. For at bevare relationen til konteksten, er der løbende blevet relateret til kendte historiske begivenheder, som synes at have været skelsættende. I denne struktur, eller for nogen mangel på samme, har det været vigtigt at det casen ikke kun er blevet styret af en analytisk rationalitet, men derimod at være åben således at det ikke er begrænsende for praktisk rationalitet. Caseundersøgelsen er med andre ord et udtryk for en konkret og disciplineret analyse af, hvad der er sket i Kolding og i det omkringliggende samfund, som har været relevant.

Endvidere benyttes casens biografier til at fremtrække de fælles karaktertræk, der har været for de kvindelige kommunalpolitikere i forhold til det kommunalpolitiske arbejde. I analysen trækkes kvinderne ud af deres kontekst, men der er fokus på den baggrund og praksis, som synes at være skelsættende for, at de valgte at træde ind i kommunalpolitik. Af mere målbare karakteristika sættes der fokus på kvindernes alder, samt antallet valgperioder, da det er interessant at følge den historiske linje, samt at se om den indhøstede politiske erfaring får konsekvenser for deres politiske deltagelse.

Udvælgelse af case

Der har været to centrale overvejelser omkring udvælgelsen af case. Den ene har været, at det er meget tidskrævende at fortage de dybe casestudier, hvor hvert et blad vendes. Derfor har jeg valgt at benytte Kolding Kommune som case, da jeg har været en del af et større projekt, som har beskrevet kvinderne i kommunalpolitik i Kolding gennem 100 år. Det betyder, at alle de kvinder, som har været valgt ind i Kolding byråd er blevet beskrevet i en biografi. Det andet argument for valg af case er, at Kolding er en af de kommuner, som har haft en lav deltagelsesgrad af kvindelige kommunalpolitikere,⁷⁸ og i forbindelse med strukturreformen 2005 var Kolding en sammenlægningskommune, og en af konsekvenserne heraf var en reduktion i antallet af kvindelige byrådspolitikere i Byrådet fra 27 % til 18 %.

Det tredje argument for valget af en caseundersøgelse er, at det centrale omdrejningspunkt i den fænomenologiske læreproces, hvor der erkendes at den praktiske erfaring er særdeles vigtig og at "det konkrètes videnskab" vægtes den kontekstafhængige viden.

I analysen er der fortrinsvis fokus på aktørerne og deres bevæggrunde for at blive kommunalpolitikere igennem årene 1909-2009. Det medfører, at de store samfundsændringer, som sker i Danmark i denne periode, ikke belyses, herunder udviklingen af velfærdsstaten, udviklingen af det kommunalpolitiske selvstyre, samt den senere centralisering af politiske beslutninger og kvindernes øgede deltagelse på arbejdsmarkedet og på uddannelsesinstitutionerne m.m. Ikke fordi

---

⁷⁸ Kjær, Tina 2005

det ikke er vigtigt, men af hensyn til den tidsgivne faktor, som medvirkende årsag. Dog er der en kort beskrivelse af de diskussioner, som var i tiden 1909 omkring kvindernes valgret, da de er interessante set i lyset af kvindernes baggrunde og bevæggrunde til på det tidspunkt at vælge at blive kommunalpolitikere. Endvidere forsøges det løbende i analysen at give små indikatorer, som karakteriserer den historiske samtid i erkendelsen af, at konteksten er vigtig.

Da kvinderne kunne vælges

Indtil byrådsvalget i 1909 var der privilegeret valgret i Kolding til kommunalvalgene, dvs. at borgmesteren som ligeledes fungerede som byfoged var kongevalgt. I Byrådet var der 15 medlemmer, hvor de otte medlemmer var blevet valgt ind af samtlige de vælgere, som havde mulighed for at stemme, hvilket var mænd over 25 år, som havde været bosiddende i Kolding kommune i de sidste to år, og som havde betalt deres skat. De resterende syv medlemmer af Byrådet var blevet valgt ind af den højst betalende gruppe af borgere, hvilket svarede til en femtedel af vælgerne. Disse vælgere havde mulighed for at stemme hver tredje år, hvorimod de andre havde mulighed for at stemme hvert sjette år.⁷⁹ Venstre sad tungt på den politiske magt, f.eks. havde de ved valget i 1903 14 mandater ud af de 15, hvilket havde været kendetegnende siden 1876. Socialdemokratiet og Højre formåede i 1906 at indgå en alliance, hvilket betød at begge partier fik mere indflydelse ved de efterfølgende valg.

I 1908 blev den længe ventede revision af valgloven en realitet, en revision som jævnligt havde været på den politiske dagsorden fra 1886, og som medførte at kvinderne fik kommunal valgret. Revisionen betød, at alle mænd og kvinder, som havde boet i kommunen i to år og havde betalt skat, fik stemmeret og kunne stemme og stille op ved det kommende kommunalvalg i 1909. Der var ikke længere en indtægtsgrænse i forhold til hvem der kunne stemme. Endvidere blev det ny praksis, at der skulle afholdes valg hvert fjerde år frem for det tidligere hvert tredje og hvert sjette år.⁸⁰

Valget i 1909 i Kolding var et skelsættende valg. Dels var der mulighed for at der kunne komme kvinder ind i Byrådet, og dels medførte den nye valglov fra 1908 næsten en fordobling af vælgere, som havde mulighed for at stemme. Det medførte et politisk magtskifte, hvor partiet Venstre mistede en del af sin magt. Datidens overvejende holdning var, at kvinderne med stor sandsynlighed ville stemme det samme som deres mænd, og der var kun mulighed for at stemme én

---

⁷⁹ Dedenroth-Schou, Birgitte 1999 s. 27

⁸⁰ *ibid.*

kvinde ind i Kolding Byråd, idet der kun var en kvinde, som stillede op for Venstre, nemlig Fru Alba Christensen.⁸¹

Loven om valgret til kvinder havde været undervejs i mange år. Fra 1886 og frem til 1908 blev der stillet lovforslag om kvinders valgret ti gange, og det var først det ellefte lovforslag, der blev vedtaget. I årene op til vedtagelse af loven har der været argumenter for og imod kvinders valgret, hvor argumenterne imod især er kommet fra mænd. I forhold til argumenterne for kvindernes deltagelse, har især tre argumentationsformer haft gennemslagskraft.⁸²

Et argument har været ud fra retfærdighedstanken, hvor synspunktet har været at alle borgere i et demokratisk samfund har ret til at deltage i den politiske proces og bruge deres borgerrettigheder. Med andre ord: Det var uretfærdigt at udelukke nogle, fordi de tilhørte en bestemt klasse eller køn.⁸³ Et synspunkt der ses i en artikel skrevet i 1904 af Louise Nørgaard

Det andet argument for kvindelig deltagelse var moderligheden, som tildelte kvinden en særlig kompetence, som samfundet kan drage nytte af i den politiske proces. Et synspunkt fremført af Astrid Stampe Feddersen i 1888, som senere blev leder af Dansk Kvindesamfund fra 1912 til 1918.⁸⁴

Det tredje argument var, at mænd og kvinder har forskellige interesser, og at mændene ikke varetager kvindernes interesser. Synspunkter er blevet fremført i en artikel fra 1888 af Paul Sveistrup, som var jurist og Dansk Kvindesamfundsaktivist.⁸⁵

Argumenterne imod kvinders valgret kan derimod samles i et argument, nemlig at kvindelig valgret ville undergrave det eksisterende kønssystem, hvor mændene tog sig af problematikkerne i den offentlige sfære og kvinderne tog sig af den hjemlige sfære. Her har der dels været en ide om, at manden var styret af forstanden, hvorimod kvinderne var styret af følelserne. Et eksempel herpå findes hos digteren Carl Ploug, som mente, at det var for kvindernes eget bedste at de ikke skulle deltage i kommunalpolitik, fordi det politiske arbejde både giver ”*sved og støv*”, hvilket ikke vil glæde dem. Endvidere var det opfattelsen, at kvinderne ikke var lige så logisk tænkende som mændene, hvilket kunne blive problematisk i forhold til at arbejdet med lovgivende virksomhed. Den almindelige opfattelse var, at gifte kvinder blev repræsenteret deres mænd, mens andre var

---

⁸¹ Dedenroth-Schou, Birgitte 1999 92

⁸² Ibid.

⁸³ Jensen og Larsen s.

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Ibid

bange for, at kvindernes valgret kunne skabe splid i ægteskabet. Endvidere fandt Hugo Hørring belæg i Grundloven for, at kvinder ikke skulle have valgret, fordi han kunne konkludere at kvindekønnet stred i mod Grundlovens krav om uberygtethed, og derfor ikke kunne gå ligeligt ind i samfundsordenen.⁸⁶

Sideløbende med denne debat havde kvinderne i praksis haft mulighed om end begrænset mulighed for at deltage i menighedsrådsvalg fra 1903 og mulighed for at blive valgt ind i de kommunale hjælpebestyrelser i 1907 og herigennem opnå indflydelse på dele af politikkerne i kommunerne. Hvilket også skete i Kolding.⁸⁷

I generelle termer kan tiden efter 1900 i Kolding beskrives som værende under forandring som følge af det politiske systemskifte, den nye valglov, at kvinderne fik valgret og at de også begyndte at arbejde i kommunen, fortrinsvis i sekretær- omsorgs- eller lærerstillinger eller som ”tjenende ånder”. Men eksempelvis sekretærstillinger var kun besat med frøkener, idet der var en forventning om, at når kvinderne blev gift medførte det en tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Den største repræsentation af kvinder var i lærerstaben, men de arbejdede ikke på samme vilkår som deres mandlige kollegaer i forhold til løn og advancementsmuligheder.⁸⁸ Det kan konstateres, at selvom kvinderne fik mulighed for at komme ind i både det kommunalpolitiske arbejde og mulighed for at arbejde i den administrative del, så var de stadigvæk et særsyn.

De kvindelige kommunalpolitikere i Kolding fra 1909 til 1930

Valget 1909

Valgt i 1909 blev Alba Christensen (Venstre), 31 år, både den første og eneste kvindelige byrådspolitiker, som sad i denne periode. Dog sad hun ikke tiden ud, idet familien flyttede til en anden kommune. Hendes bevæggrund til at træde ind i politik forbliver i det uvisse. I et interview i forbindelse med hendes 70-års fødselsdag er hendes rationale, at hun beklager sig over, at hun måtte trække sig ud efter to år, især fordi: ”da var jeg først ved at komme rigtigt ind i Kommunalarbejdet, og paa det Tidspunkt var det i Virkeligheden først rigtigt begyndt at fange min Interesse.” og ”at byrådsmedlemmer ikke bør udskiftes for ofte, fordi der går et stykke tid inden de er ”Herre over Faget”. Endvidere havde hun ikke aktivt arbejdet for kvindernes stemmeret og synes at have et lidt finurligt syn på kvindesagen: ”Jeg erkender Kvindesagens betydning, tror, at dens intellektuelle Pionerer har haft stor Betydning; men jeg har altid syntes, at Kvindens fornemste Plads er hos Børnene i Hjemmet.”⁸⁹

⁸⁶ Mogens, Nissen. 2009 s.

⁸⁷ Dedenroth-Schou, Birgitte 1999 s. 91

⁸⁸ Dedenroth-Schou, Birgitte 1999 s. 110

⁸⁹ Nissen, Mogens s. 26

Der var dog større tilslutning til valget i 1913. Her var der kvinder repræsenteret på alle de valgbare lister, og Byrådet blev udvidet med fire mandater grundet stigningen i antal af arbejdsopgaver, som kommunen skulle varetage. Dansk Kvindesamfunds Kolding-kreds og kvindevalgretsforeningen havde overbevist de politiske partier om, at det var vigtigt at få kvinder valgt ind i Byrådet.⁹⁰ Dog havde Partiet Højre i Kolding stadigvæk svært ved at se fornuften i at opstille kvinder på listen, og havde i første omgang ikke nogen intentioner om at opstille nogen kvinder, men måtte revurdere dette, da både Venstre og Socialdemokratiet havde kvinder på deres lister og de endda stod så højt, at der var stor sandsynlighed for de blev valgt.

Der ingen tvivl om, at diskussioner om kvinders deltagelse i kommunalpolitik blev et hedt emne på den lokalpolitiske dagsorden i 1913.⁹¹ Resultatet blev, at Kirstine Sørensen (Soc.), Fru Skjøde (V), Fru Markussen (V) og Anna Hagerip (K) blev valgt ind.⁹² De nyvalgte kvinder fik tildelt udvalgsposter, men det var ikke tale om de prestigefyldte udvalgsposter, hvilket betød, at der var langt igen til reel politisk indflydelse i det mandsdominerede byråd. Kvinderne blev således repræsenteret i de sociale og kulturelle udvalg.⁹³ Valget må dog siges at være en succes ud fra tidens retfærdighedstanke især når det kan konstateres, at de efterfølgende ti kommunalvalg ikke blev så gunstige for de kvindelige kommunalpolitikere.

Anna Hagerup, 56 år, blev valgt ind for De Konservative. Hendes bevæggrunde til at gå ind i kommunalpolitik er det ikke muligt at skildre. Det tyder på, at hun blev opstillet, fordi partiet manglede en kvinde på listen, og hun valgte ikke at genopstille til det efterfølgende valg. Hvorfor vides ikke, men på dette tidspunkt var hun tæt på de 60 år. Byrådsarbejdet beskrives endvidere som en parentes i hendes liv og hun efterlader sig ingen synlige aftryk.

Fru Skjøde, 49 år, (V, én valgperiode) blev ligeledes valgt til Byrådet og af profession var hun lærerinde. Hendes tilgang til kommunalpolitik må ses i lyset af hendes familiebaggrund. Hendes mand havde siddet i Byrådet for Venstre i perioden 1903 til 1909, og han var medlem af bestyrelsen for Venstre-foreningen, og hendes far havde ligeledes siddet i Byrådet. Hun var en kvinde, som hurtig fik reel indflydelse på den del af politikken, som havde hendes interesse. Hun blev formand

---

⁹⁰ Ibid. 21

⁹¹ Ibid s. 30

⁹² www.koldingstadsarkiv.dk – kvindelige kommunalpolitikere

⁹³ Rådhusstyre s. 94

for Kolding Byråds udvalg for understøttelse til børn af enker og i hendes arbejde for hjælpekasestyrelsen.⁹⁴

Den anden venstrekvinde var Fru Markussen, 54 år (V, én valgperiode). Bevæggrundene til at Fru Markussen valgte at blive aktiv i kommunalpolitik synes at hænge sammen med hendes familiemæssige baggrund, idet der var tradition for at gå ind i politik. Morfaren havde været sognerådsformand og Folketingsmand og onkelen havde været Landstingsmand. Endvidere har moren og onkelen været stærkt optaget af de nye pædagogiske tanker inspireret af Kresten Kold. Fru Markussen fik en del indflydelse i sin periode som byrådspolitiker, og det var især som formand for sygehusrådet, hun gjorde sig gældende. Selv om hun ikke blev genvalgt ved det efterfølgende valg, fulgte hun sygehusprojektet til dørs.

Kirstine Sørensen, 42 år, valgt ind for Socialdemokratiet, var den af de fire kvinder, som kom til at få en lang karriere i kommunalpolitik. Hun sad i Byrådet i tre hele perioder. I den fjerde periode kom hun ind som suppleant, og selvom hendes tid i Byrådet sluttede i 1930, så medførte Socialreformen i 1933, at der blev nedsat et børneværnsudvalg, som Kirstine blev medlem af. Hvorfor Kirstine Sørensen valgte at gå ind i politik må der gisnes om, men hjemmet med trange kår, samt interesse for politiske anliggende har sandsynligvis været baggrunden, men der har ikke været tale om en tidligere tradition i familien. Hun beskrives som en dygtig og stilfærdig politiker.⁹⁵

Valgene 1917, 1921, 1925 og 1930

Herefter følger der en periode fra 1917 til 1933, hvor kun Kristine Sørensen fra Socialdemokratiet var den eneste kvinde i Byrådet. Ved valget til Byrådet i 1917 og 1921 blev hun genvalgt, og ved valget i 1925 blev hun ikke genvalgt, men deltog, fordi hun fungerede som suppleant. Dog er det værd at bemærke, at hun ved valget i 1917 fik tildelt en plads øverst på listen, så partiet var sikret på en kvindelig kommunalpolitiker, men denne praksis holdt ikke ved, for ved valgene i 1921 fik hun tildelt en liste plads som nummer tre og igen ved det efterfølgende valg som nummer fem. Både kommunalvalget i 1925 og 1930 var der ingen kvinder, som blev valgt ind i Koldings Byråd og ved valget i 1930 blev Kolding Byråd udvidet med to mandater, således at Byrådet gik 19 til 21 mandater.

Perioden i Danmark kan beskrives som den første del af mellemkrigstiden, hvor der var en søgen efter opbrud og udtryk, som pegede i retning af fremtiden. De velkendte billeder af tidens mænd og

⁹⁴ Nissen, Mogens 2009 Leth, Jacob s. 34

⁹⁵ Nissen, Mogens 2009 s. 38-39

kvinder skiftede udseende, og især kvindeidealet synes at skifte hen imod et idealbillede, hvor kvinder først og fremmest var yngre og mere ”pigede” eller ”drengepigede” med kortere hår og kortere kjoler. En modsætning til førkrigsidealet, som hyppigt sås i form af tildækkede kvindelige figurer med hofte og barn med lang kjole og langt opsat hår.⁹⁶ Et billede, som ændrer karakter ved børskrakket i 1929, der får fatale konsekvenser for Danmarks økonomi og afspejles i Socialreformen i Danmark i 1933.⁹⁷

Opsamling på den kvindelige repræsentation 1909 til 1930

Udefra de fem kvinder, som har været aktive i kommunalpolitik er det karakteristisk, at det har været problematisk at finde de personlige bevæggrunde til, hvorfor kvinderne valgte at stille op. Derimod synes deres familiemæssige baggrunde og traditioner for politik at have haft en indflydelse. Det er ingen af de fem kvinder, som har arbejdet aktivt for kvindernes valgret og endvidere tyder det på, at den øgede fokusering i 1913 på deltagelsen i af kvinder i kommunalpolitik fik positive konsekvenser for antallet af valgte kvinder.

Ved de efterfølgende valg er kvindernes situation ikke i spil på samme måde lokalpolitisk, og bliver heller ikke italesat af hverken de politiske partier i Kolding eller af de kvindelige organisationer. Alderen på de indvalgte kvinder i 1913 mellem 42 år og 56 år. Endvidere kan det konstateres at Venstre, som havde haft to kvinder ved valget i 1917 ikke formåede at få disse kvinder genvalgt, hvorimod den ene socialdemokratiske kvinde fik en lang politisk karriere.

I denne periode beskæftigede kvinderne sig med de bløde arbejdsområder vedr. børn og ældre.

Valgene fra 1933 til 1974 – Fra socialreform til oliekrise

Denne periode er kendetegnet ved at den kvindelige politiske repræsentation i Kolding aldrig har formået at komme over 19 %, et højdepunkt i 1958, men derimod har repræsentationen stort set været under 10 %. Fra 1933 var der 21 mandater i Byrådet, men efter kommunesammenlægningen i 1970 kom mandattallet op på 25 i Kolding byråd. Det er vigtigt at notere sig at, at kommunesammenlægningerne betød en reduktion af antallet af byrådspladser i Danmark, hvilket igen betød at antallet af opstillede kvindelige og mandlige politikere blev markant reduceret.

Trods reduktionen af antallet af politikere steg den kvindelige andel på landsplan fra 14,5 til 17,3,⁹⁸ men denne udvikling er ikke gældende for Kolding. Endvidere er det interessant at konstatere, at

---

⁹⁶ Berntson, Lennert 2003 s.230-2310

⁹⁷ Busk og Poulsen s. 331

⁹⁸ Kjær, Tina 2005

der fra 1933 til 1978 har været 27 mandatpladser, som har været besat af kvinder, og i praksis har disse 27 pladser været besat af 11 forskellige kvinder, da mange af kvinderne har siddet i mere end én byrådsperiode. Det har vel at mærke været i en periode, hvor samfundsforholdene i Danmark konstant har været under forandring ex under krisen i 1933, hvor Socialreformen bliver vedtaget, kriserne i de nye svage europæiske demokratier, problemerne under 2. verdenskrig, udbygning af institutioner og infrastruktur, industrialiseringen i efterkrigstiden, kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, kommunalreformen – mangt og meget kunne nævnes.

I slutningen af perioden blev kvindebevægelsen aktiv i Danmark, og kvinderne, som var aktive i kvindebevægelsen fik betegnelsen rødstrømper. Der kom krav om, og en insisteren på, kvindens selvstændighed i et traditionelt mandsdomineret samfund, hvilket historisk beskrives som én af det 20. århundredes mest omvæltende langtidstendenser.⁹⁹ Politikken havde været domineret af mænd og kvindefrigørelsen i 1960erne handlede mere om at ”at kvinder godt måtte være med til det som mændene havde bestemt” hvorimod i 1970erne blev diskussionen mere centreret om de demokratiske idealer, som f.eks. lighedsbegrebet. Kvindebevægelsen havde mange ansigter i samtiden, men den brede strøm ledte frem til en formalisering af ligestillingen.¹⁰⁰

Valg år	Antal kvinder	Andel
1933	1	5 %
1937	2	9 %
1943	2	9 %
1946	2	9 %
1950	1	5 %
1954	2	9 %
1958	4	19 %
1962	3	14 %
1966	2	9 %
1970	4	6 %
1974	2	8 %

Tabel 1 udarbejdet fra tal – Kolding Stadsarkiv

Det kan konstateres, at der ikke har været en kontinuerlig udvikling for kvinders deltagelse i kommunalpolitik i Kolding, det betyder at de typiske forskningsmæssige helhedsforklaringer¹⁰¹, som der har været benyttet til at forstå udviklingen af den kvindelige kommunalpolitiske deltagelse ikke kan benyttes på casen Kolding. Karakteristisk for kvinderne i denne periode er, at de har haft politisk indflydelse, men primært på de områder, som karakteriseres som de bløde områder eller typiske kvindeområder, dvs. socialpolitik, undervisningspolitik og sundhedspolitik.

Valget 1933 – én kvinde

⁹⁹ Busk og Poulsen s. 391

¹⁰⁰ Busk og Poulsen s. 391

¹⁰¹ F.eks. efterslæbtesen

Fra valgene 1933 kom der atter en kvinde ind i Kolding Byråd, nemlig Lærerinde Elisabeth H. Rosenstand (Det Konservative Folkeparti, to perioder), 60 år. Samme år som Socialreformen i Danmark blev vedtaget, og Hitler kom til magten i Tyskland.

På dette tidspunkt havde de konservative i Kolding været opsat på at få en kvinde valgt ind i Byrådet og vurderede, at Rosenstand måtte være den rigtige. Dog havde Rosenstand sine betænkeligheder, men af valgmateriale fremgår det, at hun siden ungdommen havde været interesseret i kommunalpolitik, en interesse hun begrundede med faderens byrådsarbejde. Hun sad i Byrådet i otte år for de konservative, og hun stoppede på grund af sygdom. Eftermælet fortæller, at det var en stille, men hårdarbejdende kvinde, som ikke påkaldte sig den store opmærksomhed, men havde fokus på sine mærkesager.¹⁰²

Valget 1937 – to kvinder

Ved valget i 1937 blev Husmoder Anine Lind (Socialdemokratiet – fire valgperioder), 50 år, også valgt ind i Kolding Byrådet, hvilket betød nu var der to kvinder, da Elisabeth H. Rosenstand 60 år blev genvalgt.

Anine Linds historie er lidt anderledes end de forudgående kvindelige politikere, idet hun fra ganske ung har deltaget i partiarbejdet, hvor hun både sad i vælgerrådet og i partistyrelsen, og senere fungerede som sekretær for partiet. Et andet karaktertræk ved Anine Lind er, at hun har været klar i sin retorik med hensyn til sit syn på kvinder og deres deltagelse i kommunalpolitik. I 1935 var hun med til at stifte det socialdemokratiske kvindeudvalg, idet hun fandt at kvinderne var for passive, og mente de kunne bidrage til politikken med egenskaber, som mændene ikke havde. Mænd var mere dristige, hvorimod kvinder ifølge Anine Lind var mere indstillet på at sætte tæring efter næring. For Lind var det politiske arbejde både inde for partiet og i Byrådet omdrejningspunktet i hendes liv, så skuffelsen var stor, da hun ikke blev genvalgt ved det efterfølgende valg 1943. Men hun kom atter på banen ved valget i 1946 og blev genvalgt ved valgene i 1950, hvor hun sad som eneste kvinde, og 1954, som blev hendes sidste valgperiode, da hun faldt for aldersgrænsen.¹⁰³

Valget 1943 – to kvinder

I maj 1943 blev både Lektor Karen M. Carstens (Socialdemokratiet), 42 år, og Journalist Ellen Jerking (Det Konservative Folkeparti, to perioder), 30 år, valgt ind i Kolding Byråd. Det var et

---

¹⁰² Ibid s 48

¹⁰³ Nissen, Mogens s. 50-51 - Biografi

særpræget kommunevalg, som fandt sted under 2. verdenskrig, hvor Karen M. Carstens (én periode) fik så mange personlige stemmer, at hun sprang listen og kom ind. Det er ingen forklaringer på, hvorfor hun stillede op og hendes politiske virke synes at være en parentes i hendes liv. Hun var en usædvanlig kvinde for sin tid, idet hun aldrig blev gift og arbejdede som faghistoriker og brugte meget til på at undervise.¹⁰⁴

Ellen Jerking, 30 år var en kvinde, som formåede at skabe en politisk karriere, både som kommunalpolitiker og senere som folketingspolitiker. Hun havde en kvindepolitisk dagorden, og var med til at oprette kvindekredsen i Kolding i 1936. Igennem sit journalistiske arbejde fungerede hun som byrådsreferent gennem otte år, og fik herigennem indgående kendskab til byrådsarbejdet. I 1943 mistede hun sin mand og blev alene med sine to børn, men dette forhindrede hende ikke i at passe sin politiske karriere. Hendes holdning var: *"Jeg tror på, at kvindernes vågnende interesse for samfundsproblemer bliver til styrke for de ideer, vi her arbejder på. Det har tidligere været sørgeligt almindeligt at høre en kvinde sige: Jeg stemmer Venstre som min mand. Nok sætter jeg ægteskabet højt, men meningen med valgloven er dog ikke, at en gift mand skal have to stemmer!"*...¹⁰⁵ Hun forlod byrådsarbejdet i 1949, da hun flyttede kommune, men hun forlod bestemt ikke dansk politik.

Opsamling på den kvindelige repræsentation 1933-1950

Efter valget i 1946 var der to kvinder i Kolding byråd, nemlig Ellen Jerking og et gensyn med Anine Lind, som begge havde den tilgang, at kvinder i lokalpolitik var en vigtig sag. Ved valget i 1950 blev kun en kvinde valgt ind, og det var Annie Lind, som derfor sad som eneste kvinde i denne periode. I perioden 1933-1950 har det været konservative og socialdemokratiske kvinder, som har været repræsenteret i Byrådet.

For de kvinder som i perioden indtil 1950 har været aktive i kommunalpolitik synes det at være kvinde at have en betydning. Flere af de kvindelige politikerne har arbejdet for bedre vilkår til kvinderne i kommunen og der har været argumenter, som mere tegner et billede af, at kvindernes burde løsrive sig fra mændenes dominans samt at de burde blive mere aktive i kommunalpolitik. Det er med andre ord en tendens til at en kvindepolitisk dagsorden hos kvinderne selv har været medvirkende til at politik blev interessant for dem.

---

¹⁰⁴ Nissen, Mogens s. 54

¹⁰⁵ Nissen, Mogens s. 56

Et andet karaktertræk synes at være, at kvinderne har fra tidligere praksis oftest stiftet bekendtskab med politisk arbejde, således der må formodes at have været et vist kendskab til politik, og at kvinderne ofte har arbejdet for/i deres parti.

Aldersfordelingen er mellem 30 og 60 år og de kvindelige arbejdsområder var også i denne centreret om de bløde politik områder.

Valget 1954 og 1958 - årene med århundredets laveste kvindelige erhvervsfrekvens

Denne periode er karakteriseret ved, at Danmark langsomt er ved at komme på fode igen efter anden verdenskrig. På trods heraf var det en periode med høj arbejdsløshed, og kvindernes erhvervsfrekvens var den laveste i dette århundrede. Dette betød at mange kvinder gik hjemme og normen var, at det ikke var god tone at sætte spørgsmålstegn ved dette. Endvidere var årene præget af fordomme over for alt nyt, udefrakommende, hvilket må ses i sammenhæng med Den Kolde Krigs stigende intensitet, gennem Korea-krigen og våbenkapløb, samt en periode hvor Europa begyndte at samle og integrere sig, hvilket f.eks. kommer til udtryk i Rom-traktaten.¹⁰⁶

I 1954 kom der atter én kvinde mere ind i Byrådet og det var Skolesundhedsplejerske Ida Jørgensen (Det Radikale Venstre), 44 år, som sad i Byrådet i to perioder.¹⁰⁷ Hun var den første kvindelige politiker for Det Radikale Venstre i Kolding og blev valgt ind i både 1954 og 1958, men vejen havde ikke været let. Hun havde været opstillet ved de to forudgående valg uden at være blevet valgt ind. Ida Jørgensen kan beskrives som en ildsjæl, der arbejdede for Det Radikale Venstre i Kolding som sekretær, et arbejde som fortsatte indtil 1987. Baggrunden for, at Ida Jørgensen valgte at deltage så aktivt i kommunalpolitik må ses i forhold til, at hun kom fra et politisk bevidst hjem, og i lyset af at hun havde haft ophold på den radikale højskole ved Viborg, Krabbesholm.¹⁰⁸

Ved valget i **1958** blev fire kvinder valgt til byrådet, hvilket har været periodens højdepunkt hvad angår den kvindelige repræsentation i Byrådet.¹⁰⁹

Børnehavelærerinde Henny Jensen (Socialdemokratiet), 49 år, sad i Kolding Byråd i en enkelt periode. Engagementet i både menighedsrådsarbejde og Socialdemokratiet, samt hendes professionelle virke som børnehaveleder, medførte at partifælderne mente, at hun med fordel kunne

---

¹⁰⁶ Busk og Poulsen s. 391 og Berntson, Lennert 2003 s. 339 og 341

¹⁰⁷ www.koldingstadsarkiv.dk

¹⁰⁸ Nissen, Morgens 2009 s. 61

¹⁰⁹ <http://www.kolding.dk/stadsarkiv/0036478.asp?sid=32929&uid=36467>

bruges i Byrådet. På denne baggrund antydes det, at hun er blevet opfordret til at opstille. Det interessante er imidlertid årsagerne til, at hun valgte at stoppe sin byrådskarriere. Den officielle forklaring var at hun gik ud af politik af helbredsmæssige årsager, men en anden forklaring lyder, at hun dels var pressesky og at hun var træt af alle de politiske aftaler, som blev fortaget ”under bordet”.¹¹⁰

Elisabeth Eff (Det Konservative Folkeparti - to perioder), 64 år, kom fra en familie med stærke traditioner for konservativ tankegang, og hun har været meget foreningsaktiv f.eks. i spejderbevægelsen og i oprettelsen af Danske Kvinders Beredskab. I gennem dette arbejde samarbejdede hun med andre kvindelige byrådspolitikere. Det fremgår ikke klart af kilderne, hvorfor hun stillede op, og hun blev endvidere overrasket over, at hun blev valgt ind, men det formodes at hun blev opfordret til det. Af specielle arbejdsområder fik hun en plads i Civilforsvarskommissionen, et udvalg som ellers bestod udelukkende af magtfulde af mænd.¹¹¹

Asta Laursen (Det Konservative Folkeparti – fire perioder), 48 år, var en bankuddannet og hjemmegående husmor, hvis politiske karriere begyndte da hun blev medlem af Dansk Kvindesamfund i byen, og herigennem fik kendskab til den konservative kvindekreds i Kolding. Hun valgte at blive aktiv, hvilket blev bemærket og blev derfor opstillet. Kulturen i Byrådet var hård ifølge Asta ”kvinderne blev ikke taget særligt alvorligt... og de regnede ikke kvinderne for noget og man måtte kæmpe en kamp for at komme igennem med noget.”.

Valget 1962 – 3 kvinder, valget 1966 – 2 genvalgte kvinder

I denne periode var der højkonjunktur i Danmark med store vækstrater, og kvinderne blev igen mere synlige på arbejdsmarkedet. I perioden ændrede medieforbruget i Danmark sig, idet fjernsynet blev mere udbredt og fik stor betydning for de opbrud, som har været karakteristiske i perioden. Karakteristisk for mediebilledet var det også, at partipressen gradvist blev opløst,¹¹²

Ved valget i 1962 blev både Asta Laursen (Det Konservative Folkeparti) og Elisabeth Eff (Det Konservative Folkeparti) genvalgt, hvorimod Husmoder Sonja Andersen (Socialdemokratiet), 44 år, var nyvalgt.

Årsagen til, at Sonja Andersen (seks valgperioder), blev aktiv i kommunalpolitik var dels, at hun kom fra et socialdemokratisk hjem, hvor faren havde arbejdet i sognerådet i tolv år, dels at hun

---

¹¹⁰ Nissen, Morgens 2009 s 67-69

¹¹¹ Nissen, Mogens 2009 s. 65

¹¹² Busk og Poulsen s. 391

trængte til noget at beskæftige sig med efter hun var blevet hjemmegående husmor og ikke helt magtede det fysiske arbejde pga. problemer med akillesenen. Endvidere var hun den første kvinde, som formåede at få en plads i det eftertragede økonomiudvalg efter valget i 1982.¹¹³

Både Asta Laursen (Det Konservative Folkeparti) og Sonja Andersen (Socialdemokratiet) blev genvalgt, som de to eneste kvinder ved valget i 1966.

Valget 1970 – så blev de 4 kvinder 1974 – 2 kvinder

I 1970 blev de atter fire kvinder i Byrådet ligesom i 1958, da Grethe Venborg (Socialdemokratiet) og Marie Tastesen (Socialdemokratiet) blev valgt ind,¹¹⁴ hvilket betød, at Sonja Andersen fik to nye partipolitiske kollegaer i Byrådet. Det var det første valg efter kommunalreformen i 1970, hvor Byrådet blev udvidet til 24 pladser og kommunen blev meget større både geografisk og efter kommunesammenlægning var indbyggertallet i kommunen vokset fra ca. 38.000 til 52.000.¹¹⁵

Marie Tastesens (Socialdemokratiet – fire perioder), 40 år, baggrund for at deltage i kommunalpolitik skal ses nok ses i lyset af, at hendes ægteskab var fyldt med socialdemokratisk politik. Hendes mand Bernard Tastesen sad i tre år i Kolding Byråd, hvorefter han blev folketingspolitiker i 1966 til 1988. Marie Tastesen sad i Kolding Byråd fra 1970 til 1989, dog afbrudt af en periode fra 1974-1978, hvor hun opnåede genvalg. Hun havde ønsket at komme til at sidde i socialudvalget, hvilket aldrig lykkedes, men hun blev i stedet formand for kulturudvalget¹¹⁶.

Grethe Venborgs (Socialdemokratiet – fire perioder), 38 år, historie fortæller, at hun er fra et hjem, hvor faren Hans Toft var fagforeningsmand og stuen i hjemmet blev benyttet som kontor, hvilket øjensynligt har medført at hun blev politisk interesseret. Hun blev gift, da hun var 19 år, og afbrød herefter sin uddannelse. I 1966 blev hun valgt ind i Harte-Brandum sogneråd og valgte at arbejde på deltid. Hun fortsatte som politisk aktiv i forbindelse med kommunesammenlægningerne i 1970, hvor hun blev valgt ind til Kolding Byråd. Hun giver udtryk for, at det politiske arbejde i Kolding Byråd var meget anderledes end i sognerådet, fordi der ikke længere var den tætte kontakt med kollegaerne i mellem.¹¹⁷ Hendes eftermæle var, at hun fik sat sit præg på perioden selvom hun ikke var den, som var mest fremme i byrådssalen og i aviserne.¹¹⁸

---

¹¹³ Nissen, Mogens 2009

¹¹⁴ <http://www.koldingstadsarkiv.dk/>

¹¹⁵ Nissen, Mogens 2009

¹¹⁶ Nissen, Mogens 2009 ns s. 79

¹¹⁷ Nissen, Mogens s. 81-82

¹¹⁸ Nissen, Mogens s. 82

Ved valget i 1974 kom der ikke nyvalgte kvinder i Kolding Byråd og den kvindelige politiske repræsentationen faldt, men de to socialdemokratiske kvinder Sonja Andersen (Socialdemokratiet) og Grethe Venborg (Socialdemokratiet) blev genvalgt.¹¹⁹ I samtiden havde der været en del spekulationer om, hvordan Jordskredsvalget fra 1973 ville få konsekvenser for det efterfølgende kommunevalg. I Kolding beholdte Socialdemokratiet sin status som Byrådets største parti og mistede blot et mandat, nye partier blev repræsenteret, henholdsvis Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti med hver et mandligt mandat¹²⁰

Opsamling på den kvindelige repræsentation 1954 til 1974

Årsagerne til at kvinderne i Kolding blev aktive i denne periode bliver lidt mere forskelligartede.

Den ene forklaring er, at der i hjemmet har været en interesse for og deltagelse i politik, så derfor har det været et naturligt valg at blive aktiv. En anden forklaring er, at man som kvinde har deltaget aktivt andetsteds f.eks. i spejderbevægelsen, og herigennem blevet opfordret til at opstille til kommunalpolitik. Denne type af forklaring synes at være ny. Den tredje og mere den traditionelle indgang ses deltagelse i partitarbejdet. Den direkte kvindeorienterede tilgang træder mindre i karakter i periodens sidste del, hvilket er bemærkelsesværdig, idet der i Danmark generelt var en øget italesættelse af dette.

Endvidere den en yngste kvinde i denne lange periode er 38 år. Det mest normale er, at kvinderne er mellem 40-49, når de vælges ind til Byrådet første gang. Desuden ses det at der er en tendens til, at jo længere vi kommer frem i tiden – des flere valgperioder sidder kvinderne i kommunalpolitik, hvilket betyder at det ikke er atypisk at sidde uafbrudt i Byrådet i 16 år. En tendens, som begynder langsomt i 1960'erne og blive mere markant ind i 1970'erne. En måde at forstå denne udvikling på, for den enkelte kvinde er i gennem den fænomenologiske læreproces, hvor kompetencerne udvikles gennem erfaring.

I det kommunalpolitiske arbejde har kvinderne for det meste arbejdet inden for de traditionelle bløde politikområder, og hvis et traditionelt mandsdomineret område blev bestridt af en kvinde, så det dels noteret samt at kvinden en lang kommunalpolitisk erfaring.

Endvidere at der procentvis flere kvinder, som var politisk aktive i Byrådet i 1950-erne, et årti, hvor kvindernes erhvervsfrekvens ellers nåede århundredets lavpunkt, hvorimod kvindernes øgede deltagelse på arbejdsmarkedet i 1960-erne og den stigende italesættelse af kvindernes vilkår ikke kan aflæses positivt i udviklingen af den kvindelige repræsentation i Kolding.

---

¹¹⁹ www.koldingstadsarkiv.dk

¹²⁰ <http://www.kolding.dk/stadsarkiv/0036480.asp?sid=32929&uid=36467>

Valgene fra 1978 til 2001 – en introduktion

I Kolding sker der en markant ændring fra 1978 til 2001 idet antallet og andelen af kvindelige kommunalpolitikere stiger sammenlignet med den foregående periode. Dog med undtagelse af valget i 1989, hvor der sandsynligvis er den lokale krise i socialdemokratiet, som gjorde udslaget.¹²¹

Valget i 1989 var et skelsættende valg for Socialdemokratiet, hvis mandatantal i Byrådet blev halveret. Det ramte især de socialdemokratiske kvindelige kommunalpolitikere. Socialdemokratiet havde siden 1909, og med et højdepunkt i 1978, været det største parti i Byrådet, hvilket drastisk blev ændret ved valget i 1989, og perioden er præget af, at socialdemokratiet kun langsomt har formået at få denne status tilbage. I perioden har det endvidere været kendetegnende at SF, som det eneste parti, har haft en stor kvindelig repræsentation. Men undtagelse af valget i 1989, så følger den kvindelige repræsentation den gennemsnitlige udvikling i andelen af kvinder i kommunalpolitik, med stagnation i den kvindepolitiske repræsentation i både Danmark og Kolding i perioden 1993 til 2001.¹²²

Valgtallene fra Kolding ligger på højde med de gennemsnitlige tal for Danmark generelt, hvilket betyder, at der er sket en positiv udvikling for den kvindelige repræsentation for Kolding.

År	I alt	Valgte kvinder i Kolding	
1978	25	7	28 %
1981	25	10	40 %
1985	25	8	32 %
1989	25	4	16 %
1993	25	7	28 %
1997	25	7	28 %
2001	25	7	28 %
2005	31	6	18 %

Tabel 2 Valgte kvinder ved kommunalvalg 1970-2005 i Kolding.¹²³

I denne periode ses det ligeledes, at kvinderne repræsenterer flere forskellige politiske partier, hvilket betyder at dominansen fra de konservative og socialdemokratiske kvinder mindskes, men

¹²¹ Nissen, Mogens. Toft, Mille s. 76

¹²² Se figur i problemformuleringen

¹²³ Tallene er fra Kolding Stadsarkiv og gennem udtræk fra www.statistikbanken.dk Udtræk af statistik vedr. kommunalvalg i Kolding Kommune. De afleveres i printet for til Kolding Stadsarkiv midt januar 2009. Beregningerne i % er fortaget på baggrund af oplysningerne,

både Venstre og SF får en bedre repræsentation, grundet et større antal af mandater og det, at nye partier bliver repræsenteret.

År	Soc. Dem	Venstre	Kons.	SF	Frem	DF	Radikale
1978	5			1	1		
1981	6	1				1	
1985	4	1	1	2			
1989		1		2	1		
1993	1	3		3			
1997	1	3		2		1	
2001	2	2		2		1	
2005	2	2	1	1			1

Tabel 3 Fordeling af de valgte kvinder i Kolding ift. partier i perioden 1978-2006.¹²⁴

Kvantitativt kan det ses, at der sker tydelige ændringer inden for kvinderepræsentationen i Kolding Byråd, men også i de kvalitative data, som omhandler de enkelte kvinder, synes karakteren at ændre sig. Det kan konstateres, at der er en større spredning på politiske partier blandt kvinderne, hvilket betyder at de fleste politiske partier får indvalgt en til to kvinder.

Valget 1978 – syv kvinder – fire nye

Ved valget i 1978 blev Sonja Andersen (Socialdemokratiet), Grethe Venborg (Socialdemokratiet), og Marie Tastesen (Socialdemokratiet) genvalgt, mens Sekretær Else Damgaard (Socialdemokratiet), Afdelingsformand Carla Lütsen (Socialdemokratiet), Lærer Aase Meyn (Det Konservative Folkeparti) og tidligere folketingsmedlem Gunhild Due (SF) var nyvalgte, så der kom fire nyvalgte kvinder ind i Byrådet.¹²⁵

I denne periode blev Danmark ramt af den anden oliekrise, oliepriserne blev fordoblet og resultatet var en stigende arbejdsløshed, samt en faldende levestandard.¹²⁶

Else Damgaard, 42 år, (Socialdemokratiet – tre perioder) kom fra et socialdemokratisk hjem og hun begyndte at deltage aktivt i lokalpolitik, da hun blev frustreret over at hendes forældre ikke kunne komme på plejehjem sammen efter at faderen var blevet syg. Sideløbende med byrådsarbejdet havde hun fuldtidsarbejde i domhuset og var frivillig sekretær for HK. Dette måtte dog fravælges,

¹²⁴ Tallene er hentet fra Kolding Stadsarkiv og udtræk fra statistikbanken.

¹²⁵ www.koldingstadsarkiv.dk

¹²⁶ Berntson, Lennert 2003 s. 387

da det var svært at få tid til både Byrådet, arbejdet og familielivet. Hun sad i Byrådet i to perioder, og gav udtryk for at kvinderne var gode til at komme frem med deres synspunkter.¹²⁷

Carla Lütsen, 60 år (Socialdemokratiet – en valgperiode), var enlig mor, arbejdede på en konfektionsfabrik og blev politisk aktiv, da hun blev formand for Beklædningsarbejderforbundet og herigennem blev mere interesseret i politik. Carla havde været opstillet til det foregående valg i 1974, som nummer 27 på listen, men blev ikke valgt ind. Hendes mærkesag var kvindernes rettigheder og hun var med til at oprette kvindehuset i Kolding og hun var kendt for, at hun godt kunne tage ordet på udvalgmøderne.

Lærer Aase Meyn, 37 år, sad i Kolding byråd i tre perioder, men i 1989 valgte hun at træde ud af kommunalpolitik, da hun ikke synes at byrådsarbejdet levnede nok tid til hendes arbejde som lærer og til familien. Hvorfor hun gik ind i lokalpolitik er særdeles uklart, men hun var en kvinde, der tog sin tørn i Havneudvalget og mente, at kvinder kunne beskæftige sig med de traditionelle mandsorienterede domæner.¹²⁸

Gunhild Due 49 år (SF – tre valgperioder) havde været politisk aktiv i Folketinget før hun begyndte i kommunalpolitik i Kolding. Årsagen til hun stoppede i landspolitik var, at hun ikke syntes at anstrengelserne stod mål med resultaterne.¹²⁹

Valget 1981 – højdepunktet for kvindelig repræsentation på 40 %

Ved valget i 1981 blev seks ud af de syv kvinder genvalgt. Det var Sonja Andersen (Socialdemokratiet), Grethe Venborg (Socialdemokratiet), Else Damgaard (Socialdemokratiet), Marie Tastesen (Socialdemokratiet), Aase Meyn (Det Konservative Folkeparti) og Gunhild Due (SF). Endvidere kom fire nye kvinder ind i Byrådet. 1981 er højdepunktet for den kvindelige repræsentation i Kolding, et land som blev mere og mere presset økonomisk af udlandsgælden, som havde været støt stigende siden sidst i 1970'erne.¹³⁰

Børnehavepædagog Rita Kristensen (SF – en periode) var ny og meget ung, blot 25 år, da hun blev valgt til Byrådet på det yderste mandat, og ikke havde gjort sig de store overvejelser om, hvad hun egentlig ville, men grundlæggende mente, at det var vigtigt for kvinderne, at de blev aktive i politik. I 1984 fravalgte hun kommunalpolitikken, idet hun var blevet mor og ikke fandt at hverdagen med

---

¹²⁷ Nissen, Mogens 2009 s. 85

¹²⁸ Nissen, Mogens 2009 s. 92

¹²⁹ Nissen, Mogens 2009 s.88

¹³⁰ Berntson, Lennert 2003 s. 408

fuldtidsjob, kommunalpolitik og familieliv hang sammen. Hun oplevede ikke at det var problematisk at være kvinde, men derimod at det var problematisk at være ung.¹³¹

Hanne Skov, 42 år, (Venstre – en valgperiode) var også nyvalgt, og er måske et udtryk for, at Venstre bevidst ønskede at få kvinder i Kolding Byråd. Hanne Skov havde været passivt medlem af Venstre i mange år, da det var noget hendes mand havde sørget for. Et år før valget var hun blevet kontaktet af partiforeningen, som opfordrede hende til at stille op, og trods manglende viden om kommunalpolitik stillede hun op og blev valgt som den første kvindelige Venstre- politiker i Kolding Byråd i 65 år. Op til valget giver hun udtryk for, at hun ikke ville opstilles, fordi hun var kvinde, men på grund af hendes kompetencer.¹³²

Kontorassistent Dora Rossen, 45 år (Fremskridtspartiet 1979-1985, to valgperioder) og senere, som 64-årig (Danske Folkeparti 1998-2006 – to valgperioder) var også nyvalgt, og hun var både kvinde og repræsenterede et parti, som ikke var velanset. Det var Dora Rossens mand, som opfordrede hende til at tage til generalforsamling for Danske Håndværkerkvinder i 1968, hvor hun blev valgt som næstformand og hermed var interessen for politik skabt. Og det var ligeledes også på andre opfordringer, hun stillede op til Byrådet for Fremskridtspartiet. Hun stillede op ved valgene i 1974 og i 1978, hvor hun ikke blev valgt ind, men i 1979 kom hun alligevel ind i Byrådet som suppleant, og i 1981 blev hun så valgt. Dora Rossen er interessant, fordi hun både er kvinde og repræsenterer et parti, som de andre partier i Kolding Byråd ikke ønskede at samarbejde med. Og hun har en opfattelse af, at der er stor forskel på at være kvinde og mand i kommunalpolitik, idet hun vurderer at mænd kommer nemmere om ved det, de laver, hvorimod kvinderne må være ekstra forberedte hvis de vil tages seriøst. Det er værd at notere sig, at Dora Rossen også var aktiv amtspolitiker, og her oplevede hun ikke de samme samarbejdsvanskeligheder.¹³³

Sygehjælper Tove Vemmelund, 42 år. (Socialdemokratiet to perioder) var nyvalgt i 1981 og hendes politiske virke var startet i det lokale sogn, hvor hun var partiformand for Socialdemokratiet og da hun stillede op til Byrådet i Kolding fik hun stor stemmeopbakning fra sognet. Da hun indtrådte i Byrådet valgte hun at arbejde på deltid, og i Byrådet kom hun fra starten af til at sidde i tre store udvalg, nemlig kulturudvalget, byplanlægningsudvalget og tekniskudvalg, hvor især sidst nævnte blev regnet for særdeles magtfuldt. I biografien er det ikke medtaget informationer om mand og børn.¹³⁴

---

¹³¹ Nissen, Mogens s.94

¹³² Nissen, Mogens s 99

¹³³ Nissen, Mogens s. 2009 102

¹³⁴ Nissen, Mogens s. 2009 103

Valget 1985 – otte kvinder

Valget var det første kommunalvalg efter regeringsskiftet i 1982, hvor der Danmark fik en borgerlig regering med Poul Schlüter i spidsen som statsminister med nyliberalistiske idealer om mindre stat og mere markedsøkonomi. Det var også det første valg efter at Danmark i 1983 havde ratificeret Kvindekongressionen.¹³⁵ Ved kommunevalget i 1985 blev kvinderepræsentationen reduceret med to mandater, så der nu var otte kvinder i Byrådet, hvoraf de seks kvinder Tove Vemmelund, Marie Tastesen, Else Damgaard (Socialdemokratiet), Aase Meyn (Det Konservative Folkeparti), Hanne Skov (Venstre) og Gunhild Due (SF) var blevet genvalgt. Det betød at Mona B. Lassen (Socialdemokratiet) og lærer Lis Ravn Ebbesen (SF) var nyvalgte.¹³⁶ I denne periode nedlagde rødstrømperne sig selv, og den landspolitiske dagsorden var præget af et tiltagende fokus på miljøet, herunder en omfattende miljølovgivning.¹³⁷

Mona B. Lassen, 43 år (Socialdemokratiet - en valgperiode) kom ind i kommunalpolitik via deltagelse i det lokale politiske partiarbejde for Socialdemokratiet, hvor hun blev den første kvindelige formand. Men hun ville også ind og gøre en forskel i lokalpolitik, og stillede derfor op til Byrådet i 1985 og blev valgt ind. Konsekvensen af den hårde arbejdsbelastning, hun oplevede i teknisk udvalg, boligudvalget og skoleudvalget medførte, at hun måtte trække sig tilbage fra formandsposten for partiforeningen.¹³⁸ Mona Larsen stoppede i kommunalpolitik grundet manglede genvalg.

Lis Ravn Ebbesen, 32 år (SF - 5 valgperioder) var nyvalgt og har efterfølgende haft en lang karriere indenfor kommunalpolitik i Kolding.¹³⁹ Hendes politiske virke startede i hendes børns daginstitution, hvor hun sad i forældrenævnet. Arbejdet her lagde kimen til hendes deltagelse i kommunalpolitik, idet hun erkendte at man var nødt til at deltage i kommunalpolitik, hvis man ønskede at ændre noget.¹⁴⁰ Ifølge Lis Ravn Ebbesen, er det blevet lettere at arbejde som kvindelig byrådspolitiker. Igennem hendes lange virke lykkedes det hendes, at få en af de eftertragtede udvalgsposter i økonomiudvalget. Lis Ravn Ebbesen har i de sidste mange år arbejdet fuldtid som kommunalpolitiker, og i forhold til privatøkonomien har det ikke været helt let, idet

---

¹³⁵ Berntson, Lennert 2003 s. 410 og http://www.cedaw.dk/Artikelsamling_CEDAW.pdf s. 10

¹³⁶ www.koldingstadsarkiv.dk

¹³⁷ Berntson, Lennert 2003 s. 430

¹³⁸ Nissen, Mogens s.110

¹³⁹ www.koldingstadsarkiv.dk

¹⁴⁰ Nissen, Mogens 2009 s. 112

kommunalpolitik er frivillig, men der sker en vis aflønning, hvor politikerne bliver honoreret efter hvilke poster de har i selve Byrådet.¹⁴¹

Opsamling på den kvindelige repræsentation 1978-1985

Denne periode er kvindernes højdepunkt set med de repræsentative briller og kvindernes baggrunde og bevæggrunde til at blive deltagende i politik synes igen mere forskellige end tidligere. Der er den traditionelle vej, med aktiv deltagelse i den lokale partiforening. Kvinders politiske deltagelse i andre dele af lokalsamfundet bliver fremtræden ex lokale fagforeninger eller anden bestyrelsesarbejde i daginstitutioner medføre kvinderne ofte er blevet opfordret til opstilling til, Endvidere ses det, at kvinder i perioden 1978-1985 i høj grad er orienteret mod det at være kvinde, med andre ord den kvindepolitiske dagsorden fra 1970-erne også ses i Kolding.

I denne periode kom der i alt elleve nye kvindelige politikere ind i Kolding Byråd, og fire kvinder stopper efter deres første periode, hvoraf en skyldes manglede genvalg, hvorimod de tre andre synes, at det har været problematisk at få job, familieliv og kommunalpolitisk arbejde til at hænge sammen.

Det ses, at det er mest normalt at blive kommunalpolitiker, når kvinden er i mellem 40-49 år, samt at den yngste på 25 år virkelig syntes, at det var problematisk at være ung. Perioden har været domineret af de socialdemokratiske kvinder og ved valget i 1978 udgør den socialdemokratiske gruppe i Byrådet tolv mandater, hvor af de seks var kvinder.¹⁴²

Denne store andel af socialdemokratiske kvinder fra valgene 1987-1985, må sandsynligvis ses som en del af et konkret landsdækkende "rødstrømpe" fænomen, hvor der i socialdemokratiet med baggrund i kvindebevægelsens pres har været mere fokus på, at få kvinderne ind i kommunalpolitik eller ses i sammenhæng kvindebevægelsens stigende fokus på, at få kvinder til at deltage. Hvorfor de socialdemokratiske kvinder i Kolding har haft en høj succesrate for antallet af valgte kvindelige politikere er interessant at få undersøgt nærmere, således om det bliver anskueliggjort om det skyldes kvinderne selv, prioriteringerne indenfor selve partiet eller er sammenhængende med kvindebevægelsens pres.¹⁴³

Endvidere har der været en stor genvalgelsesrate blandt de kvindelige kommunalpolitikere, hvilket i praksis betyder, at de fleste kvindelige politikere i denne periode typisk sidder i tre valgperioder

¹⁴¹ Noter fra Forelæsning 3. oktober 2008 – Foredrag med Lis Ravn Ebbesen på SDU/historiestudiet

¹⁴² <http://www.kolding.dk/stadsarkiv/0036480.asp?sid=32929&uid=36467>

¹⁴³ I forskningen synes kvindebevægelsens rolle, at have en positiv effekt på kommunalpolitiske deltagelse.(Dahlerup 2009)

eller flere, hvor imod de kvinder, som ikke finder sig til rette i byrådsarbejdet sidder i én periode og fravælger det byrådspolitiske arbejde. Hvilke konsekvenser det har haft for de kvindelige politikere, som måske var på vej, vides ikke. Men når mange af kvinderne vælges igen og igen betyder, at der sandsynligvis ikke har været fokus på at rekruttere nye kvindelige politikere til kommunalpolitik fra partiernes side.

Der tegner der sig en udvikling, hvor de enkelte kvinder sandsynligvis drager nytte af deres høstede erfaringer med det kommunalpolitiske arbejde, og fortsætter, samt at disse erfaringer giver kvinderne adgang til de mere traditionelle mandsdominerede områder¹⁴⁴ Denne tendens synes at være ganske interessant i forhold til modellen om den fænomenologiske læreproces, idet at jo mere kompetence der opnås i forbindelse med byrådsarbejdet i praksis, jo mere mestrer kvinderne det, og jo mere bliver de en del af hele det politiske arbejde.

Der er tendens til, at de kvinder som forbliver i kommunalpolitikken ikke synes at have en synlig direkte tilknytning til arbejdsmarkedet. Ofte fremgår det ikke om kvinderne arbejder eller har job ved siden af det kommunalpolitiske arbejde, kun i de tilfælde, hvor der har været problemer med at få tid til begge dele og at byrådskarrieren derfor blevet fravalgt.

Valget 1989 – 4 kvinder

Valget i 1989 var et skæbnevalg for de socialdemokratiske kvinder, da ingen af de fire socialdemokratiske kvinder blev genvalgt. Derimod blev Lis Ravn Ebbesen (SF) genvalgt og Adjunkt Margit Vestbjerg, 40 år, (SF), Sekretær Lis Lykke Skov, 46 år (Venstre) og Sekretær Birthe Christensen, 52 år, (Fremskridtspartiet) var nyvalgte. I løbet af valgperioden kom de op på syv kvinder pga. indskiftning af suppleanter. Alt andet lige kan det konstateres, at der kom en forholdsvis stor udskiftning blandt kvinderne i Kolding. Opbrudstendenser synes at være generelt kendetegnende for tiden, når blikket rettes ud imod det internationale samfund, hvor Berlinmurens fald blev symbolet på den kolde krigs afslutning.

Margit Vestbjerg, 40 år, (SF- fire perioder) har været særdeles aktiv i Kolding Byråd i seksten år, hvor hun i alle år har arbejdet med ligestilling i Kolding Kommune. Hun valgte at stoppe pga. nye krævende arbejdsopgaver i forbindelse med hendes arbejde, og fordi hun gerne vil have mere tid til familien og fordi alderen også havde en betydning. Det fremgår ikke hvorfor Margit Vestbjerg valgte at gå ind i politik.

---

¹⁴⁴ Viden fra Biografierne vedr. de udvalgte forskellige kvinder har siddet.

Lis Lykke Skov, 46 år, (venstre – fire valgperioder). Igen er det karakteristisk, at der ikke nævnes nogen bevæggrunde til, hvorfor hun blev politisk aktiv. Endvidere havde partiet Venstre op til valget været kritiseret: ”Kvinderne led igen nederlag hos Venstres medlemmer. Lis Lykke Skov, sekretær, var den kvindelige kandidat, der fik lov til at komme tættest på magtens centrum. Hun blev nummer fem på Venstres opstillingsliste.”. Hun kom således, overraskende i Byrådet på det sidste mandat, og sad i Byrådet indtil sin tidlige død i 2002.

Birthe Christensen, 52 år, (Fremskridtspartiet – én valgperiode) år var gift med en tidligere folketingskandidat fra Fremskridtspartiet, men har ingen fortid som tovholder i nogen typer af foreninger eller lignende. Hun sad i Byrådet i en periode, hvor hun i sin egen selvopfattelse? var systemets vagthund, men stor indflydelse fik hun ikke.

Valget i 1993 – 7 kvinder

Ved valget i 1993 blev følgende tre kvinder genvalgt: Lis Lykke Skov (Venstre) – anden valgperiode, og Lis Ravn Ebbesen (SF). Tredje valgperiode, samt Margit Vestbjerg (SF), anden valgperiode. På den landspolitiske dagsorden var der igen tegn på regeringsskifte, hvor socialdemokratiet igen blev hovedaktør med Poul Nyrup i spidsen. Tiden var karakteriseret ved, at der var en tiltagende debat om hvordan fremtidens Europa skulle se ud med fællesmønt, hvor der ikke var enighed i de europæiske stater.¹⁴⁵ Harmonien i Europa var brudt med krigen i det tidligere Jugoslavien, hvor den tiltagende mængde af flygtninge kom på dagordenen.¹⁴⁶

Sygeplejerske Liss Gydesen 53 år (Venstre - to valgperioder), stillede op til Byrådet med det ærinde, at der skulle flere kvinder ind i Byrådet. Derfor samarbejde hun på tværs med andre kvinder, således at de kunne udgøre en gruppe af kvinder og endvidere ønskede hun indflydelse på miljøområdet.¹⁴⁷

Erhvervsanalytiker Annette Thorsen, 32 år, (SF – en valgperiode), blev valgt ind i Byrådet sammen med fem andre fra SF. Hun sad kun i Byrådet i en periode, men beskrives som særdeles aktiv både i for hendes parti og i Byrådet. Bevæggrundene til hendes politiske virke skal muligvis søges i, at hun havde været udsat for en trafikulykke, som medførte, at hun ikke kunne arbejde på fuldtid trods en god uddannelse og derfor blev tildelt førtidspension.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Berntsom, Lennert. 2003 s. 406

¹⁴⁶ Berntsom, Lennert. 2003 s. 413

¹⁴⁷ Nissen, Mogens 2009 s.117

¹⁴⁸ Nissen, Mogens 2009 s.130

Grethe Nielsen, 62 år, (Socialdemokratiet – en valgperiode) havde siddet i Byrådet som suppleant i foregående periode, da hun efter valget i 1989 var blevet valgt til 2. suppleant. Hun havde boet i Kolding siden 1974 og her havde hun haft tillidsposter inden for hjemmeplejen og været bestyrelsesmedlem i husligt arbejderforbund. Barndomserindringer om fattigdom synes at have været afgørende for hendes valg af politisk tilhørsforhold.¹⁴⁹

Salgskonsulent Hanne Herzog, 33 år, (Venstre – to perioder) blev valgt ind i 1993. Hun havde nogle år tidligere meldt sig ind i Venstre og erkendte at hvis hun ville gøre en forskel, måtte hun stille op til Byrådet i Kolding. I samme periode arbejdede hun fuldtid for Teledanmark og i perioden omkring 1999 ansøgte hun om fire måneders orlov, da hun dels var gravid, og dels fordi at hun havde fået nyt job som centerchef. Denne orlovsperiode var der nogen utilfredshed med i partiet, derfor ønskede de, at hun skulle træde helt ud af Byrådet, hvilket hun så gjorde.¹⁵⁰

De tre nye kvindelige kommunalpolitikeres karrierer i kommunalpolitik synes at være forholdsvis kort, hvilket dels kan indikere at det er svært at få fodfæste som ny kvinde i den kommunalpolitiske praksis.

Valget d. 18. november 1997

Ved valget i 1997 blev Lis Lykke Skov (Venstre) tredje valgperiode, Hanne Herzog (Venstre) anden valgperiode, Liss Gydesen (Venstre) anden valgperiode, Lis Ravn Ebbesen (SF), fjerde valgperiode, Margit Vestbjerg (SF) tredje valgperiode og Dora Rossen (Dansk Folkeparti) første (tredje) valgperiode, genvalgt til Byrådet, og der var blot én ny kvindelig kommunalpolitiker, nemlig Skoleleder Anne-Marie Christensen. Valget i Kolding fik den kvindelige repræsentation i Kolding til at stagnere ligesom i resten af Danmark, men i Kolding synes der at være en sammenhæng mellem stagnation og de høje og langvarige genvalgelsesrater.

Skoleleder Anne-Marie Christensen, 44 år (Socialdemokratiet) var nyvalgt i 1997, og genopstillede ikke det efterfølgende valg i 2001. Hvorfor hun valgte at blive aktiv i socialdemokratiet står uvist og i forbindelse med udarbejdelsen af biografien var der flere tvetydige informationer. I Kolding Folkeblad var der en artikel, hvor hun var beskrevet, og her fremgår det i starten af 1997 at hun ikke havde aktuelle ambitioner om, at stille op som byrådspolitiker, men på sigt gerne ville. Men på trods af denne udmelding var hun opstillet på socialdemokratiets liste og blev valgt ind i Byrådet. Hun sad i en periode, men i hele byrådsperioden havde hun problemer med at få tid til både

---

¹⁴⁹ Nissen, Mogens 2009 s. 130

¹⁵⁰ Nissen, Mogens 2009 s. 124

politiker job og skoleleder, derfor genopstillede hun ikke ved næste valg. Dette betød ikke at hun tabte interessen for politik, idet hun stillede på til valget i 2005, men blev ikke valgt ind.¹⁵¹

Valget 2001

Det første kommunalvalg efter årtusindskiftet, hvor det landpolitisk var blevet vedtaget at mainstreame ligestillingspolitikken, således at ligestilling bliver inkorporeret i alt lovgivningsarbejde. Men 2001 var ligeledes året, hvor Justitsministeriet på tvivlsomt grundlag afviste at staten skulle gøre Kvindekonventionen til dansk lov.¹⁵² Kommunevalget blev afholdt samme dag som folketingsvalget, som resulterede i at Anders Fog Rasmussen fra Venstre blev Danmarks nye statsminister og socialdemokratiets valg var det dårligste siden 1972. Ved kommunevalget i Kolding blev Lis Lykke Skov (Venstre) fjerde valgperiode, Lis Ravn Ebbesen (SF) femte valgperiode, Lektor Margit Vestbjerg (SF) fjerde valgperiode og Dora Rossen (Dansk Folkeparti) anden valgperiode (fjerde) genvalgt

Fagforeningsformand Ellen Andersen, 64 år, (Socialdemokratiet – én periode) og nyvalgt, men havde også været opstillet ved det foregående valg. Ellen Andersen har igennem det meste af sit voksne liv været engageret i fagforeningen været formand for Dansk Kommunalarbejder Forbund (DKA)/Forbundet for Offentligt Ansatte (FOA) og beskrives som en central fagforeningspolitiker i Kolding, og starten på karrieren var, at hun i 1976 blev valgt som tillidsmand på Kolding Sygehus i 1976.¹⁵³

Leder Hanne Dam (Socialdemokratiet – 2 valgperioder) – 42 år, nyvalgt, og var en af de fire kvinder, som stillede op for Socialdemokratiet. Hun kommer fra et socialdemokratisk hjem, men har en atypisk fortid som stofmisbruger. Senere som stoffri arbejder hun på værestedet De fri Fugle, hvor hun er meget engageret og bliver opfordret til at opstille til Byrådet.¹⁵⁴

Selvstændig erhvervsdrivende Inger Dall (Venstre – en valgperiode), 57 år, sad i Byrådet i én periode og sygdom har sandsynligvis medført at hun valgte ikke at genopstille. Hendes formandskab i Liberalt Oplysningsforbund og medlem af teaterbestyrelsen giver et billede af en engageret kvinde, hvilket med høj sandsynlighed har inspireret hende til at gå ind i kommunalpolitik i Kolding.

---

¹⁵¹ Nissen, Mogens 2009 s.130 samt 99,4 Ann-Marie Christensen Kolding Stadsarkiv.

¹⁵² S. 10

¹⁵³ Mogens, Nissen 2009 s. 132-133

¹⁵⁴ Mogens, Nissen 2009 s.137-138

Her ses samme tendens som ved valget i 1993, nemlig at de nyvalgte kvinder ikke finder fodfæste og vælger at forlade kommunalpolitik efter en kort periode. Men andre ord fortsætter tendensen fra 1997, at det ofte er det samme kvinder, som bliver siddende i byrådene. Dette fænomen er særdeles interessant, idet det kan give en anderledes tilgang og måde at forstå, hvorfor der er en stagnation i den kvindelige kommunale repræsentation.

Opsamling på den kvindelige repræsentation 1989 – 2001

I perioden har Byrådet modtaget elleve nye kvindelige kommunalpolitikere, og der har været en øget tendens til at mange af kvinderne vælger at forsætte i mere end to valgperioder. Dette betyder, at de nye kvindelige kommunalpolitikere, som kommer ind i Byrådet ofte skal samarbejde med politikere med meget politisk erfaring, samt arbejde sammen med kvindelige politikere, hvis byrådskarrieren næste kan karakteriseres som en livsstil, hvor der ikke er unormalt at kvinderne genvælges for fjerde eller femte gang. Dette ses tydeligt ved valget i 1997, hvor seks af de valgte syv kvinder havde mellem 12 til 16 års erfaring i byrådsarbejdet. I forbindelse med valget 2001 kom der tre nye kvinder ind, men de to af kvinderne stoppede efter første byrådsperiode.

I forhold til aldersfordelingen er det karakteristisk, at de kvinder som har været under 35 år har fravalgt Byrådet med begrundelsen om, at privatlivet ikke hang sammen med familie og job. Derimod er det kvinderne med en lang kommunalpolitisk karriere, som medfører at gennemsnitsalderen for de kvindelige byrådspolitikere langsomt bliver højere samt at de fleste nyindvalgte kvinder er 42-62 år

Baggrundene og bevæggrundene til at de elleve kvinder i perioden valgte at gå ind i og blive byrådsmedlem er vage og forskelligartede. Kvinde med en indgangsvinkel fra det lokale partipolitiske arbejde er trukket i baggrunden, men dog er kvinder med baggrunde fra fagforeninger eller tillidsmandsposter stadig repræsenteret. Den kvindepolitiske dagsorden synes næsten at være usynlig, hun er kvinde findes dog, men er på ingen måde dominerende og den En del af kvinderne synes at være blevet opfordret til deltagelse, da partiet manglede en kvinde.

Et interessant fænomen er tilbagegangen for de socialdemokratiske kvinder ved valget i 1989, idet den kan give en indikation af de lokale magtforhold i partiet eller i forhold til den kvindepolitiske dagsorden. Hvordan skal tilbage gangen forstås? Hvis socialdemokratiet i Kolding gik tilbage, fordi partiet blev "straffet" af vælgerne grundet utilfredshed med den lokale førte politik, virker det underligt, at det så får konsekvenser for alle de indvalgte og erfarne politiske socialdemokratiske

kvinder i Kolding. Eller måske har praksis været at tildele kvinder lavere listeplaceringer, således at muligheden for genvalg bliver mindre.

I selve de biografier, som alle ovenstående informationer om kvinderne er hentet fra, synes der at være tiltagende fokus på arbejdsmængden i det kommunalpolitiske arbejde, hvor udvalgsarbejdet træder mere i karakter, da en stigende lovgivningsmængde implementeres, og der sker en udvidelse af den kommunale administration.

Det kan konstateres, at kvinderne også i denne periode fortrinsvis beskæftiger sig med de traditionelle kvindelige områder, men langsomt i perioden tegner der sig et billede af, at dette er under forandring, hvilket er mest karakteristisk for de kvindelige politikere, som har indhøstet mest erfaring.¹⁵⁵

Den store strukturreform 2005 – de store ændringer

Strukturreformen fik konsekvenser for kvindernes repræsentation i Kolding Byråd, hvilket betød at kvindernes repræsentation var på 18 % efter valget, dvs. et betydeligt fald på 10 %. Byrådet var udvidet til 31 mandater og seks kvinder blev valgt ind. Hanne Dam (Socialdemokratiet – tredje valgperiode) og Lis Ravn Ebbesen (SF) sjette valgperiode blev genvalgt fra det gamle byråd, og Annie Terp Thomsen (59 år og genvalgt fra Lunderskov) og Hanne V. Holgaard (50 år) blev genvalgt fra Christiansfeld kommune).

I forhold analysen om kvindernes baggrunde for og bevæggrunde til at blive en del af kommunalpolitik synes valget at været særdeles spændende, fordi Marlene B. Lorentzen (Det Radikale Venstre), 31 år, Tine R. Nørgaard, 25 år, (Det Konservative Folkeparti) og Mette Balsby 23 år (Venstre) bliver valgt ind. Disse tre kvinder tegner en helt anderledes personprofil end de hidtil foregående kvindelige politikere, som der har været repræsenteret i Kolding Kommune.¹⁵⁶ Det tegner et billede af, at yngre kvinder er ved at få fodfæste i Kolding Kommune.¹⁵⁷

Marlene Lorentzens formål med at blive politisk aktiv var, at hun vurderede, at hun måtte ind og gøre en forskel, da hun syntes der var flere ting i samfundet, som ikke var hensigtsmæssige. Hendes baggrund var, at hun valgte at melde sig ind i Det radikale Venstre og arbejdede aktivt for partiet. Marlene er bankuddannet, samt uddannet og arbejder som folkeskole lærer, men i december 2008

---

¹⁵⁵ Konkluderet på baggrund af periodens kvindelige biografier.

¹⁵⁶ JydskeVestkysten 2005 *Mappedyr kan tæmmes*

¹⁵⁷ www.koldingstadsarkiv.dk under kvindelige kommunalpolitikere (oversigt)

brugte hun 50 timer i ugen på kommunalpolitik, så derfor arbejder hun ikke på fuldtid, men en formiddag om ugen. Endvidere er hun gift og har to mindre børn.¹⁵⁸ I interview fra 2008 giver Marlene udtryk for, at det er ens kompetencer, som skal være afgørende for deltagelse i kommunalpolitik og ikke om spørgsmålet om køn, men på trods af dette ønsker hun, at der kommer en højere repræsentation af kvinder i Kolding Byråd. Marlene B. Lorentzen og de andre kvinder i Byrådet har i indeværende periode haft en slags kvindeklub, men Marlene konkluderer, at kvinder er ikke mere enige, fordi de er kvinder, og at partitilhørsforholdet er vigtigere, samt at interesseområderne også er sammenhængende med kvindernes alder og hvor er i deres liv.¹⁵⁹ Endvidere arbejder hun for at mødekulturen i forbindelse med byrådsarbejdet skal ændres, fordi det er umuligt for småbørnsforældre at deltage i byrådspolitik, hvis alle møder skal ligge om eftermiddag og om aftenen.

Mette Balsby, 23 år, (Venstre) blev ligeledes valgt ind i 2005. Hendes baggrund må ses i forhold til hendes politiske arbejde for Venstres Ungdom, hvor hun har været formand. Hun har i denne byrådsperiode været på barsel, men er genopstillet til valget i 2009.¹⁶⁰

Tina Nørgaard har været formand for Konservativ Ungdom i Kolding, og hun har arbejdet for et generationsskifte, idet hun ønsker flere unge, og gerne kvinder, ind i Byrådet. I hendes første valgperiode har hun endvidere haft barsel, men er genopstillet til hendes andet valg 2009.¹⁶¹

På den ene side har der været et stor reduktion af kvinder i repræsentationen efter strukturreformen i Kolding, men en lignende udvikling ses i andre sammenlægningskommuner.¹⁶² I forbindelse med interview med Marlene B. Lorentzen indikerer hun, at det med stor sandsynlighed skyldes den måde hvorpå de forskellige partier håndterede sammenlægningen på, og dermed hvordan deres valglister kom til at se ud. Hun mener, at der var mange magtkampe i denne forbindelse og at disse fik konsekvenser for antallet af valgte kvindelige politikere.¹⁶³ På den anden siden synes der at være et skifte med den tidligere måde, hvorpå kvinderne blev aktive i kommunalpolitik. De to af de unge kvinder kommer fra partiernes ungdomsorganisationer, hvor de begge har været formænd, og ungdomspartierne fungerer med en hvis uafhængighed. På denne baggrund må det antydes, at de helt unge kvinder må siges at have en politisk erfaring, således at de lettere kan varetage

¹⁵⁸ Interview december 2008 foretaget af Mille Toft: Et Kvalitativt inspireret interview, hvor der er fokus på hendes livsverden samt hendes konkrete politiske arbejde samt holdninger.

¹⁵⁹ Interview december 2008 foretaget af Mille Toft: Et Kval. inspireret interview, hvor der er fokus på hendes livsverden samt hendes konkrete politiske arbejde samt holdninger.

¹⁶⁰ Nissen, Mogens 2009 s. 144-147

¹⁶¹ Nissen, Mogens s. 144-147

¹⁶² Kjær, Urik 2007 s. 142

¹⁶³ Noter fra samtalen før interviewet begyndte– hvor hun endvidere giver udtryk for, at denne del af processen burde der forskes i.

byrådsarbejdet. Marlene B. Lorenzens bevæggrunde har mere været karakteriseret af en normativ – værdi orienteret tilgang, hvor det at gøre en forskel synes at være vigtig, da hun generelt synes at samfundet bevæger sig i den retning, som hun ønsker.

Del konklusion og sammenfatning på 1. del

Formålet med casen i Kolding om vedr. kvinder i kommunalpolitik at bidrage med en detaljeret redegørelse af den indsigt et casearbejde som omhandler kvinder i kommunalpolitik gennem 100 år, således at opnå en konkret indsigt i, hvordan kvinders politiske virke har udviklet sig over tid og at undersøge deres baggrunde og bevæggrunde til at blive kommunalpolitikere ud fra de metodiske principper i ”Det konkrete videnskab”.

Casen afspejler de metodiske overvejelser, som har været udgangspunkt for analysearbejdet, hvor der her er fokus på den dybe empiri ved hjælp af nærhed og minutiae. Endvidere gengives den narrative historie vedr. aktørerne, samt at registrere den historiske udvikling i forhold til udviklingen af den kvindelige repræsentation i Kolding samt en registrering af de mere nationalhistoriske udvikling, i denne forbindelse har været anset som vigtigt.

Metodens nøglebegreber omhandlende nærhed, minutiae og praksis har været i centrum, men også arkæologien og genealogien har været centrale, således den kvindelige repræsentation er blevet kortlagt og forsøgt forstået gennem deres praksis. Det synes imidlertid at være problematisk at reflektere over metoden fordele og ulemper i forhold til den viden, som er fremkommet i casen, men hvis casen kun havde været struktureret om et teoretisk inspireret begrebsapparat ville casen og den indhold af en betydelig anderledes karakter.

Karakteristisk for kvindernes baggrunde for og bevæggrunde til deltagelse i kommunalpolitik synes fortrinsvis at hænge sammen med en anden politisk deltagelse, enten i forhold til den givne partiforening eller i forhold til fagbevægelsen – en indgangsvinkel som har været karakteristisk i alle 100 år. For kvinderne i begyndelsen af perioden var der ofte tale om, at politik var én del af traditionen i kvindens barndomshjem, så den politiske tradition i familien har haft en central, men aftagende rolle. Der har der været en tendens til, at den partipolitiske opfordring har været udslagsgivende for kvindernes bevæggrunde til at stille op til kommunalvalg – en opfordring som ofte været til kvinder, der havde gjort sig synlige i andre politiske sammenhænge, f.eks. i fagforeningen, oplysningsforbund eller som tillidsmand. Endvidere har der kvindepolitiske dagsorden, som i gennem tiden har været foranderlig, også været benyttet som indgangsvinkel til kommunalpolitik. Det er vigtigt at være opmærksom på at den ene bevæggrund ikke udelukker den

anden, men der er langt fra alle politiske kvinder i Kolding, som har haft en kvindepolitisk dagsorden.

Første gang den ”kvindepolitiske dagsorden” ses er ved valget i 1943, hvor kvindernes bevæggrunde til at deltage i kommunalpolitik for det første har været at mændenes dominans skulle mindskes og kvinderne selvstændiggøres, således de ikke stemte efter mandens overbevisning, men efter deres egen. Og løbende i perioden er der kvinder, som mener, at det er væsentligt at få flere kvinder i Byrådet, men gennemslagskraften har været forskellig gennem perioderne.

Det interessante er imidlertid måden, hvorpå den kvindepolitiske dagsorden kommer til udtryk på. Tidligt ses der et løsrivelsesfænomen, hvor det handler om at få kvinderne til at stemme efter deres egen overbevisning, og ikke kun at stemme det samme som deres mænd. Endvidere giver en af kvinderne i 1958 udtryk for, at kvinderne ikke bliver regnet for noget i Byrådet, men det var samtidigt året, hvor der var en stor repræsentation af kvinder. Men i perioden omkring 1970erne synes den kvindelige dagsorden ikke at være tydelig i Kolding for de kvinder, som valgte at blive byrådspolitikere, men de indvalgte kvinder i 1978 har hver især en ”holdning” til det, at være kvinde.

Men tolkning af ex kvindebevægelsens store betydning i Danmark afspejles muligvis i den stigende kvindelige repræsentation af socialdemokratiske kvinder i Kolding Byråd fra valgene i 1978-1985. Men andre ord er et tale om en forsinkelseeffekt idet kvindebevægelsen var på bane fra starten af 1970erne.

Kvindernes politiske virke har ændret sig over tid, og kommunalpolitik er næsten blevet til en livsstil eller en karriere for et flertal af kvinderne – jo længere tid i Byrådet, des større anciennitet, som igen medfører, at den enkelte kvinde kan bevæge sig fra de politisk bløde områder til områder og udvalg præget af teknik og økonomi, hvis det har interesse. Det har været karakteristisk at de kvinder, som har haft det lange politiske virke, typisk er kvinder over fyrrer, der vælger kommunalpolitikken til, og det må antages, at de med høj sandsynlighed ikke har småbørn, samt deres tilknytning til arbejdsmarkedet ikke kan dokumenteres, men med høj sandsynlighed er den lav, da det kommunalpolitiske arbejde over tid er blevet mere og mere tidskrævende. Endvidere synes det at være karakteristisk, at kvinder med et fuldtids karrierejob, som også vægter af familieliv højt, fravælger kommunalpolitikken efter kun én periode i Byrådet.

Det meget karakteristisk, at der ikke er tradition for at have helt unge kvinder i Byrådet, derimod er der stor tendens til at de fleste kvinder er over 40 år, inden de bliver valgt første gang. Denne tendens synes dog at blive udfordret efter strukturreformen 2005, hvor det synes muligt at være ung kvinde i kommunalpolitik med mulighed for accept barselsorlov.

De kvindelige politikere i Kolding i 1980-erne og 1990-erne har haft en høj genvælgelsesrate igennem flere valgperioder, hvilket kan have haft en betydning for tilgangen af eventuelle nye kvindelige kandidater. En interessant iagttagelse er, at for den stagnation som blev en realitet i op gennem 1990-erne i den kvindelige repræsentation både på landsplan og i Kolding, er karakteriseret ved, at tilgangen af nye kvindelige kommunalpolitikere er forholdsvis lav, samt at de genvalgte kvindelige politikere har en høj genvælgelsesrate og en høj anciennitet med 16-20 års erfaring med byrådsarbejdet. Endvidere ses det i casen, at de nye kvinder, som netop vælges ind i denne periode ofte kun sidder der i kort tid.

Denne konklusion kunne være særdeles interessant at teste på andre cases, fordi der muligvis er en sammenhæng mellem stagnationen i andelen af kvinder i kommunalpolitik og den høje genvælgelsesrate af kvindelige kommunalpolitikere med en meget lang politisk erfaring, som ifølge den fænomenologiske læringsmodel betyder, at kvinderne med stor sandsynlighed mestrer det at være politikere. Fænomenet har muligvis medført en manglende debat om manglen på kvinder i kommunalpolitik i Kolding, samt medført manglende initiativer i forhold til rekruttering af nye/flere kvindelige kandidater i kommunalpolitik i kommunerne, idet kvinderne er repræsenteret og udgør 28 %.

Den skelsættende strukturreform i 2005 fik store konsekvenser for kvinderepræsentationen i Kolding Byråd, da der var tale om et fald fra 28 % til 18 %. Dog tegner der sig et billede af, at der er sket et generationsskifte, og at der er blevet plads til yngre kvinder. Bevæggrundene og baggrundene for de unges deltagelse findes i den traditionelle indgang, hvor kvinderne har arbejdet for deres parti og herigennem indhøstet politiske indsigt, men det er tankevækkende, at to ud af de tre kvinder er rekrutteret fra partiernes ungdomsforeninger, hvilket ikke tidligere har været set. Måske anes en tendens til at ligestillingen slår mere igennem i ungdomsorganisationerne, som ud over politik, også laver en masse andet med fokus på det sociale og med fokus på uddannelsesområdet, hvor kønsfordelingen er mere ligelig.

Analyse af forskningen inden for området kvinder i kommunalpolitik

Formålet er at redegøre og diskutere forskellige forskningsmæssige tilgange til at forstå udviklingen af den kommunalpolitiske repræsentation af kvinder, samt at redegøre for de forskningsmæssige forklaringer, som antages at være bevæggrundene for kvinders deltagelse i kommunalpolitik.

Dette gøres gennem fremhævelse af forskellige forskningsmæssige eksempler, hvilket igen betyder, at ikke alle nuancer i forskningen er medtaget. Eksemplerne fungerer som eksemplets magt, som er vigtigt i forhold til ”*det konkrete videnskab*”. I gennem eksemplerne forsøges det, få en indsigt i de forskellige forskningens forskellige praksisser. Endvidere inddrages viden fra Casen i Kolding samt egne fortolkninger, således der fremkommer én dialog igennem en fortolkende analyse. Men andre ord, at der er igennem denne analysedel, hvor der skabes en dialog med andre forskere, dialog med beslutningstagere og dialog med dem, som studeres, således at der bidrages til praksis gennem den praktisk rationalitet, som søges gennem brugen af eksemplets magt.

I forhold til den metodiske indgangsvinkel fokuserer analysen på at få synliggjort de forskellige praksisser i forskningen igennem præsentation af de forskellige måder, hvorpå problemstillingen er blevet identificeret/observeret og diagnosticeret på. Forholdet mellem struktur og aktør ansueliggøres og iagttages gennem konkrete eksempler på, hvor aktøren ofte kvinden, men strukturen bliver skabt af forskelle elementer ex en i kommunalpolitisk kultur. Det er fokus på magtforhold, hvor ekspertviden ikke synes at have indflydelse på magten. I analysen fokuseres der næsten udelukkende på den forskning, som direkte er relateret til problematikkerne om den kvindelige repræsentation i kommunalpolitik.¹⁶⁴

Forskningen i praksis

I de sidste 10 år har der været et øget fokus på kvinder i kommunalpolitik inden for forskningen. Årsagen hertil synes i høj grad at hænge sammen med den faktiske udvikling i Danmark, hvor der siden valget 1993 har været en stagnation i repræsentationen af kvinder på 27 % i byrådene samt at denne udvikling må ses i forhold til, at der siden 1909 har været en langsom, men kontinuerlig gennemsnitlig stigning på landsplan, samt der er blevet tiltagende forskelle i kvinderepræsentation på det nationale niveau sammenlignet med det kommunale niveau. I det komparative perspektiv har Danmark været karakteriseret som et foregangsland i forhold til den kvindelige politiske

---

¹⁶⁴ Dog er der den erkendelse af, at problemstillingerne og problemforståelsen er tæt forbundet med de mere generelle ligestillingsproblematikker herunder paradokser, som er forbundet med udviklingen af den danske ligestillingspolitik, samt de forskellige tilgange til forståelse af ligestillingsbegrebet.

repræsentation og i forhold til ligestillingen generelt, men denne status er under forandring, Danmark sakker bag ud sammenlignet med andre lande. Når problemstillinger om repræsentation af kvinder i kommunalpolitik diskuteres og analyseres er det vigtigt at være sig bevidst, at problemfeltet både er centralt for den danske demokratiske situation og samtidig en del af den danske ligestillingssituation. Forskerne har i de sidste år påvist problematikkerne i den reelle udvikling, dels gennem de teoretiske indgangsvinkler, dels gennem mere kvantitative undersøgelser og dels gennem diskursanalyser.

Her konstateres det, at udviklingen, hvor især stagnationen af den kvindelige repræsentation i kommunalpolitik er karakteristisk, ikke er ønskelig, hverken for ligestillingen eller for demokratiet, idet der er tale om en ulighed, hvor de samfundsskabte mekanismer fastholder kønskonstruktionerne. Derfor anses det for vigtigt, at problemstillingerne italesættes, således der åbnes op for handling og forandring.

Det synes at være karakteristisk, at den typiske forsker, som udforsker området ofte selv er kvinde og ofte har en mange års erfaring i at forske og forstå ligestillingsproblematikker i forhold til den førte ligestillingspolitik i Danmark, samt at de kvindelige forskere faktisk ligeledes yder en indsats for at øge italesættelsen af problematikkerne, hvilket ses i tidsskrifterne ”Kritisk Debat” og ”Kvinden og samfundet”, og løbende og kun mere sporadisk bliver problematikkerne belyst i dagspressen og andre brede medier.

Det betyder, at disse meget centrale problematikker, som har konsekvenser for det danske samfund, kun italesættes af et fåtal af kvinder, hvis viden og argumenter ikke bliver omtalt eller formidlet bredt, så denne viden når ud til alle samfundsborgerne i Danmark. Dette undrer, netop fordi forskerne faktisk igennem deres forskning har påvist, at ligestillingen i praksis for det første ikke er opnået, plus at forskerne stiller store spørgsmålstejn ved måden hvorpå ligestillingspolitikken reelt fungerer i Danmark.¹⁶⁵ Dette, at det faktisk er problematisk at komme i dialog med den generelle offentlighed.

Eksempler på forskningsmæssige tilgange til problemidentifikation og forståelse af udviklingen.

I artiklen ”Lokal præsentation. Ligestillingens oversete akilleshæl.” beskriver Ann Dorte Christensen udvikling af den kvindelige kommunale repræsentation, som værende et stort tilbageslag, især når der både internationalt og nationalt har været fokus på ligestillingen, som

---

¹⁶⁵ Egen konklusion ud fra ”ligestillingspolitikens diskurs og praksis”

direkte er synlige i den danske kontekst med f.eks. danske kvinder, der får flere politiske topposter end tidligere.¹⁶⁶ I artiklen indkredser hun de faktorer, som er særligt kendetegnede for den lave udvikling på kommunalniveau.¹⁶⁷ I gennem en empirisk undersøgelse konstaterer hun, at frem til midten af 1980-erne har udviklingen i den kvindelige repræsentation i Folketinget og i kommunalbestyrelser været parallelle udviklinger med en stigning i andelen af kvinder, men herefter ændrer billedet sig, først på det kommunalniveau med en stagnation på de 27 % og senere en stagnation i Folketinget på 38 %. Hun vurderer, at den kvindelige repræsentation er stødt på de største barrierer på det kommunale niveau og at disse barrierer ikke er blevet mindre efter kommunalreformen 2005, hvor især det store fald af de kvindelige borgmestre synes at være et stort tilbageslag.¹⁶⁸

Denne udvikling belyses af Ulrik Kjær, som konkluderer, at det umiddelbart er umuligt at forklare, hvorfor der er så få kvindelige borgmestre, og han vurderer at i borgmestrenes tilfælde skal forklaringerne søges i, at lokalpolitik traditionelt har været mændenes sfære, at borgmestrene typisk kommer fra erhverv som landbrug og fra funktionærstanden, hvor kvinder er underrepræsenterede, samt at partidominerende valg betyder, at de politiske partiers interne selektionsmekanismer, som hidtil ikke har været særlige gunstige for kvinderne, bliver udslagsgivende.¹⁶⁹

Ulrik Kjær har endvidere en anderledes udlægning af stagnationsproblematikken, som stadigvæk er en realitet efter den nye strukturform 2005, hvor kvindeandelen i kommunalpolitik gik fra 27 % til 27,3 %.¹⁷⁰ Tallene antyder en lille stigning og ifølge Ulrik Kjærs analyse af valgresultatet fra 2005 viser den, at i de 32 kommuner, som ikke var ramt af sammenlægning var kvindeandelen stigende, mens kvindeandelen derimod var faldende i de 66 nye kommuner. En af årsagerne til den faldende tendens er sandsynligvis, at for vælgerne handlede det mere om, at få sine egne lokale politikere valgt ind i det nye byråd end om en ligelig fordeling af mænd og kvinder. Det betød, at valget i 2005 var atypisk både for partiforeningerne og borgerne i de nye kommuner. Ulrik Kjær konkluderer, at det tyder på, at hvis ikke der havde været en kommunalreform 2005, så kunne det stagnationen af de kvindelige kommunalpolitikere have været brudt, og vi ville sandsynligvis have set det kendte mønster med små jævne stigninger i kvindeandelen.¹⁷¹

---

¹⁶⁶ Christensen 2009 s. 1

¹⁶⁷ Christensen 2009 s. 2

¹⁶⁸ Christensen 2009 s. 3

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Bush 2007 s. 142 (Kjær, Ulrik)

¹⁷¹ Ibid. s. 148-150

I Tina Kjærs Back rapport fra 2005, som ligeledes forholder sig til udviklingen gennem de kvantitative data, fremkommer et detaljeret billede af den kommunalpolitiske kvindelige repræsentation, da hun analyserer på de enkelte kommuners repræsentation, for at se om antallet af borgere vil påvirke andelen af kvinder i den lokalpolitiske repræsentation. Rapporten viser et billede af, at den kvindelige repræsentation er meget forskellig fra kommune til kommune, og det kan konstateres, at der er større forskelle end ligheder, men konkluderer, at det primært er urbaniseringsgraden og kvindernes erhvervsfrekvens, som har positiv indflydelse på kvindernes repræsentation.¹⁷²

Der synes ikke at være tvivl om, at kommunernes forskellighed er store, de kendte eksempler er Horsens, som har været godt forbillede for den kvindelige repræsentation, hvorimod Århus synes at have haft problemer med den kvindelige repræsentation, hvilket har medført at Århus kommune aktivt forsøgte at rekruttere kvindelige politikere i forbindelse med kommunevalget 2005. Et tredje eksempel er Kolding, hvor den kvindelige repræsentation på ingen måde har været høj og ligger sammen med de kommuner, som har den laveste kvindelige repræsentation.¹⁷³ Selv om Århus, Horsens og Kolding ligger tæt på hinanden rent geografisk, har der været en meget forskellig praksis i de tre kommuner. Dog kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvordan kvindernes erhvervsfrekvens har bidraget til den positive udvikling af den kvindelige repræsentation, da der eksempelvis i casen Kolding synes at være en sammenhæng mellem et fald i den kvindelige kommunalpolitiske repræsentation i forbindelse med kvindernes tilbagetog fra arbejdsmarkedet i 1950-erne. Endvidere ses det kvalitativt, at kvinder med en lang kommunalpolitisk karriere ofte fravælger jobbet.

En fjerde og tiltagende måde hvorpå problemstillingen om den kvindelige repræsentation og ligestillings vilkår identificeres gennem det tiltagende globale perspektiv, hvilket kommer til udtryk i forskellige former for komparative undersøgelser. Et eksempel herpå er det globale arbejde, i form af FN's CEDAW-konvention, som omhandler inddragelsen og inkludering af kvinder i et aktivt demokrati, hvor Danmark er blevet eksamineret og helt tydeligt ikke lever op til konventionernes sigte.¹⁷⁴

Vurdering

Set i lyset af ovenstående eksempler bliver uligheden vedr. kvindernes repræsentation beskrevet kvantitativt, hvor der er en problemidentifikation, i dette tilfælde en stagnation. Men der synes ikke

---

¹⁷² Bach 2005 og Christensen 2005. Kritisk debat *Ligestilling i kommunalpolitik*

¹⁷³ Back, Tina 2005

¹⁷⁴ http://www.cedaw.dk/Artikelsamling_CEDAW.pdf

at være enighed om, hvordan denne stagnation skal fortolkes. I det ene tilfælde er der tale om tilbageskridt for den danske ligestilling og i andet tilfælde er der tale om, at der om muligt ville have været en lille stigning i kvinderepræsentationen, hvis ikke strukturreformen var kommet.

Der tegnes et billede af, at de lokale praksisser i kommunerne er så forskellige i forhold til kvinderepræsentation kvantitativt, at det virkelig bliver synligt at de lokale og kommunale kulturer og traditioner, må tilskrives en væsentlig forklaringsfaktor.

For det tredje stilles der spørgsmålstegn ved er hvordan kvindernes erhvervsfrekvens kan og bør fortolkes, når den kobles sammen med den kommunalpolitiske repræsentation.

Eksempler på forskningsmæssige tilgange til problemdiagnose

Når problemet om de få kvinder i kommunalpolitik skal defineres sker det kvalitativt, eksempelvis kan være tale om nedvurdering, manglende anerkendelse eller at forskerne hæfter sig ved de processer, som skaber én eksklusion, hvilket er en problemdiagnose.¹⁷⁵

Der har været flere fremtrædende diagnoser til forståelse af udviklingen af den kvindelige kommunale præsentation, som beskrives igennem teser som en magthypotese, en efterslæbstese, og mæthedstese, som på forskellige måder søger at forstå udviklingen.

Diagnoser af problemet

Diagnosen eller diagnoserne er afhængige af problemforståelse eller problemtilgangen med andre ord, hvorfor er det et problem, at der er så få kvinder i kommunalpolitik. Endvidere er det karakteristisk for problemforståelsen og her af problemdiagnosen, at det ofte er kvindelige danske forskere, som har en viden på ekspertniveau, som sætter dagordenen i forhold til hvordan problemet defineres. Nedenstående er udvalgte eksempler af de centrale problemdiagnoser, som der har været inden for forskningen som analyseres.

Magtens jernlov en tese som kan føres tilbage til 1960-erne og frem til 1990-erne, hvor mændenes dominans og kvindernes afmagt er i centrum.¹⁷⁶ Med andre ord: jo mere magt des færre kvinder, og hvis kvinderne endeligt får ”magt”, er det ofte i ubetydelige institutioner. Dog har tesen været udsat for en del kritik af både Anne Dorte Christensen og Drude Dahlerup og anses for ikke at være en dækkende forklaring på den lave kvindelige andel i kommunalpolitik, men det ændrer ikke ved det statistiske faktum:

---

¹⁷⁵ ”ligestillingspolitikens diskurs og praksis”

¹⁷⁶ Back, Trine Kjær. 2006

”jo tættere vi kommer til magtens tinder, desto koldere bliver det for kvinderne”¹⁷⁷

Ifølge Ulrik Kjær findes dette fænomen så mange steder, at fænomenet bliver beskrevet som ”The law of the increasing disproportion”.¹⁷⁸ Tesen er et udtryk for et kønsmagtperspektiv, hvor fokus er på kønsmagt og kvinders fortsatte underordning i politisk repræsentation.¹⁷⁹ Det problematiske er, at tesen egentlig er den ældste og i forskningen beskrives den som værende negativ,¹⁸⁰ men ser ud til at trives i bedste velgående, når de kvantitative data studeres, hvilket betyder at problemet identificeres, men bliver ikke nærmere defineret. Dog synes Ann Dorte Christiansen, trods hendes kritik, at gøre et forsøg, idet hun vurderer, at hvis man skal forklare en så stor mandlig overrepræsentation, så handler det om magt og indflydelse, dét, der også kaldes Rip, Rap og Rup-effekten, som stortrives i de lokale magthierarkier.¹⁸¹

Efterslæb

Efterslæbstenen går ud på, at udviklingen går i en bestemt linje, og kvinderne har et efterslæb og derfor er der en underrepræsentation, som vil udligne sig over tid.¹⁷⁷ Tesen er udtryk for en mere positiv helhedsforklaring på den nuværende underrepræsentation af kvinder i kommunalpolitik. Årsagen til underrepræsentation er, at kvinderne, som er en ny mobiliseringsgruppe, ikke er helt integreret i det parlamentariske system.¹⁸² Kvindernes deltagelse på et lavere niveau skal nå et bestemt niveau, førend de kan komme videre til næste niveau.¹⁸³

Konsekvensen af denne tese er, at kvinder langsomt vil komme til at udgøre en større del af de kommunale byråd, når kvindernes fulde integration er opnået. Ifølge Drude Dahlerup er der empirisk støtte til denne tese, hvilet ses inden for landspolitikken, ex vi har fået kvindelige ministre og kvindelige partiledere, men tesen kan ikke kan ikke forklare den nuværende stagnation på 30 %. I kommunalpolitikken.¹⁸⁴

Endvidere har kvinderne i Danmark haft et efterslæb på andre områder, som der er eller delvis er rettet op på. F.eks. er kvinderne ude på arbejdsmarkedet og bestrider fuldtidsjobs, og de unge kvinder er ligeså uddannede, som de jævnaldrende mænd; med andre ord er der på disse områder ikke længere tale om et efterslæb.¹⁸⁵ En anden indvending mod tesen er, at den forudsætter at mændene i det kommunalpolitiske arbejde arbejder meget statisk, samt at deres tilgang til

¹⁷⁷ Buch. 2007 – afsnit køn s. 142 Ulrik Kjær.

¹⁷⁸ Buch. 2007 s. 143

¹⁷⁹ Back 2005 og Christensen 2009

¹⁸⁰ Bach 2005 og Dahlerup 2007

¹⁸¹ Christensen 2005 8

¹⁸² Back 2005

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Dahlerup 2009

¹⁸⁵ Dahlerup 2009

kommunalpolitik ikke ændre sig over tid. Tesen har været en meget benyttet tese, men i de sidste fem år har der været indikationer på, at den ikke holder, dels pga. stagnationen i kvindernes deltagelse i kommunalpolitik, dels fordi der inden for de områder, hvor kvinderne har været mere integreret, viser sig, at der er faldende tendenser, f.eks. i antallet af kvindelige borgmestre og i antallet af kvindelige lektorater og professorer.¹⁸⁶

Tesen har været benyttet til at beskrive den historiske udvikling med og har med fordel kunne benyttes, da den kunne bekræftes i empirien, men her anno 2009 synes den at være problematisk, idet den historiske udvikling har taget en anden drejning vedr. kvinder i kommunalpolitik, hvor stagnation på de omkring 30 % synes at være kendetegnende. På denne baggrund har der været tilløb til at udvikle andre helhedsforklaringer f.eks. mæthedstesen, men den mest rammende problemidentifikation er glasloftbegrebet, der går ud på at stagnationen på 30 % er en usynlig, strukturel barriere, som at hindre kvinderne i at få en given karriere.¹⁸⁷

Vurdering

I ovenstående er flere typer af teser blevet skitseret, helhedsforklaringer, der søger at forstå den kvantitative udvikling, hvilket i praksis betyder, at den kvantitative udvikling kan forstås på forskellige måder. Men teserne kan ikke på det kvalitative og mere konkrete plan komme med en egentlig diagnose af problemet. I forhold til praksis synes teserne til en hvis grad at have udspillet sig rolle i forklaringerne på den lave kvindelige repræsentation. Dog synes magt/køns-tesen stadigvæk at være interessant at få omsat i form af mere kvalitative forskning, da mændene stadigvæk har det store flertal i de kommunale byråd og i byrådsarbejdet ofte sidder i hårde udvalgsarbejder.

Problemdiagnoser - forståelsen af de diskursive rammers betydning

Måden hvorpå diagnosen kan stilles er igennem forståelsen af de diskursive rammers betydning, hvor de dominerende forståelser af kvindernes position i samfundet, både i forhold til hverdagsliv og i forhold til politik, bliver afgørende. Denne praksis har været meget anvendt inden for forskningen og er fremkommet med nogle skabte iagttagelser. I analyserne af diskurserne er det muligt at få indblik i den praksis, som dels har været strukturskabende, men det rummer også mulighed for at gå i dialog med beslutningstagerne.

Et eksempel: da kvindebevægelsen var på sit højdepunkt i Danmark kom det politiske system under kønspolitisk pres, idet kvindebevægelsen udfordrede tidens dagsordensættende diskurser. Dette sandsynligvis medførte en fremgang for den kvindelige kommunale repræsentation i 1970-erne og

---

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Dahlerup 2009

1980-erne i Danmark, og da det kønspolitiske pres aftog, fik det igen konsekvenser for den kvindelige repræsentation i kommunalbestyrelserne.¹⁸⁸ I det nedenstående eksemplificeres nogle af områdets diskurser.

Retfærdighedstanken og eksklusionsdiskursen

Et andet udgangspunkt i 1970-erne og 1980-erne for problemforståelsen var gennem den demokratiske retfærdighedstanke, at kvinder har ret til en ligelig repræsentation, da de udgør ca. 50 % af borgerne i Danmark, og når dette ikke synes at fungere i praksis, så skyldes det eksklusionsmekanismer, primært i organisationerne. Konklusionen var, at de konkrete problemer måtte søges ude i partierne og igennem deres rekrutteringspraksis og kvindernes villighed til at stille op.¹⁸⁹ Eksklusion var en grundlæggende årsag til, at kvinderne fik stemmeret, således at demokratiets legitimitet blev styrket gennem en øget retfærdighedstanke. Det interessante ved denne eksklusionsdiskurs er, at Dahlerup har undersøgt eksklusionsdiskursens betydning for den stigende kvindelige repræsentation, idet hun vurderer at eksklusionsdiskursen har haft en betydning i sig selv.

I Dahlerups caseundersøgelse af to kommunevalg fra 1997 fremkommer der nye mere specifikke antagelser fra praksis. Partierne i de to undersøgte kommuner (Århus og Rosenholm) havde problemer med at rekruttere kvinder, der ønskede at starte en byrådskarriere, på trods, at det var let for kvinderne at få en god listeplacering ”Men kvinderne vil jo ikke selv” og ”Kvinder har andre prioriteringer”.¹⁹⁰ Diskursen ”Kvinder vil jo ikke selv” er identisk med den undskyldning, som mange partier benyttede langt op i 1960-erne sammen med kvindebevægelsen, at det faktisk var kvindernes skyld, at der var en lav kvindelig repræsentation i kommunerne og de kunne bare tage sig sammen og udnytte deres medborgerskab.¹⁹¹ Undersøgelsen viser, at partierne i 1997 faktisk var åbne for tilgangen af kvinder, men at det måtte respekteres, hvis kvinderne ikke selv ville opstille, og at det skyldtes, at de havde andre prioriteringer, som vi må respektere. Det betyder, at kvinderne ikke længere udelukkes, men de har fravalgt det politiske arbejde, hvoraf diskursen ”Kvinder har andre prioriteringer” er fremkommet. En diskurs som med høj sandsynlighed er funderet i en opfattelse af, at ligestillingen er opnået eller at vi er nået så langt med ligestillingen, som vi kunne.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Dahlerup 2009 s. 13 og Borchorst 2009 s. 15

¹⁸⁹ Dahlerup 2009 s. 14

¹⁹⁰ Dahlerup 2009 s. 13

¹⁹¹ Dahlerup 2009 s. 8

¹⁹² Dahlerup 2009 s. 8

Vurdering

Ovenstående er en betænkelig udvikling set i forhold til at få inkluderet kvinderne i kommunalpolitik og især set ud fra retfærdighedstanken om en ligelig repræsentation. I forhold til erfarede praksis fra Kolding er det netop ved valget 1997, at kun én ny kvinde kom i byrådet og de resterende seks kvinder, var kvinder med megen politisk erfaring med høj genvalgsrate, samt at nye indvalgte kvinden hurtigt forlod kommunalpolitisk igen, det samme var gældende i 1997. Ved valget i 1993 kom stagnationen i kommunalpolitikken i Danmark og i Kolding – en stagnation som i forskningen har været et af de centrale diskussionsområder, idet der ikke er enighed om, hvordan stagnationen kan tolkes og forstås. Men praksis viser, at kvinder vælger politikken fra idet de ikke ønsker at opstille i de lokalepartiforeninger, og praksis viser, at de nye indvalgte kvinder vælger at forlade kommunalpolitikken hurtigt igen.

Diskursen: ligestillingen er stort set opnået i Danmark

Tidens diskursive opfattelse er: ”Ligestilling i Danmark er opnået, dog ikke for nydanskere”.¹⁹³

Tesen kommer dels til syne i Drude Dahlerups ”Ligestillingsforståelser i svenske og danske partier – Er en borgerlig ligestillingspolitik under udvikling?”. Konklusionen er, at der i Sverige synes at være en herskende diskurs om, at ligestilling langt fra er opnået, hvilket står i modsætning til Danmark, hvis fremherskende diskurs er, at ligestillingen stort set er opnået.¹⁹⁴ Inger Støjberg (V) som blev ny ligestillingsminister i april 2009 bekræfter denne diagnose. Hun vil bruge sin nye ministerpost på at sikre ligestilling til indvandrerkvinder.

Denne ”politiske” diagnose er endvidere den mest paradoksale, netop fordi ligestillingen i Danmark ikke er opnået, hvilket forskningen dokumenterer gang på gang. Det tydeligste eksempel på dette ses i den måde, hvorpå mainstreampolitikken, som blev ophøjet til lov i 2000 i Danmark, har udfoldet sig. Målet var og er at integrere ligestilling i al politisk planlægning, hvilket på ingen måde er opnået.¹⁹⁵ På det mere generelle plan er det blevet konkluderet, at ligestillingspolitik bliver symbolpolitik, hvor symbolikken har en signalværdi, men grundet politikernes manglende viden har man handlet i blinde i implementeringsfasen, hvilket har medført at gode hensigter er blevet forvandlet til utilsigtede konsekvenser. Ligestillingspolitik har været centreret om holdninger, og ikke karakteriseret som et politisk felt, hvor der træffes beslutninger på baggrund af viden, herunder forskningsbaseret viden.¹⁹⁶ En problematik som her illustrerer, at viden ikke altid er vejen til indflydelse og magt, og utroligt problematisk idet befolkningen på en måde ”holdes” i uvidenhed

---

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Dahlerup 2007

¹⁹⁵ Brochorst og Dahlerup 2003 s. 145 og s. 160

¹⁹⁶ Brochorst og Dahlerup 2003 s. 145, s. 160 og s. 188

om at den lave kvindelige repræsentation, hvilket illustrerer at der er væsentlige problemer i forhold til det danske embedsapparat, når love skal implementeres.

Denne symbolstatus synes yderligere at blive forstærket af, at Danmark i 1983 ratificerede FN's kvindekonvention, hvilket betød at konventionen er retligt bindende for staten, som dermed er forpligtet til at lovgive i overensstemmelse med den. Så længe konventionen ikke er blevet inkorporeret i dansk ret, så forpligter den ikke de private. I 2001 afviste Justitsministeriet muligheden for at inkorporere konventionen i dansk lov, idet konventionen blev beskrevet som værende "generel" og for nyetableret.¹⁹⁷ CEDAW-rapporter har både i 2002 og 2006 påpeget, at der er alvorlige problemer i Danmark med ligestilling, herunder den lave kvindelige repræsentation. Endvidere er debatten på området blevet skærpet, hvilket ses i Information d. 9. september 2009, hvor citat: "*FN og EU kritiserer dansk ligestillingsindsats Danmark får massiv kritik for ikke at implementere internationale regler på ligestillingsområdet*", men ligestillingsminister Inger Støjberg (V) vil ikke følge op med konkrete tiltag". Endvidere tilkendegiver Inger Støjberg, at Danmark er nået langt med ligestillingen, men der stadigvæk nogle udfordringer at arbejde med, men der er ingen planer om at inkorporere konventionen.¹⁹⁸ Igen kan man unders over den manglende problemerkendelse fra ministerens side – en politisk praksis som har været bærende de sidste 10 år i Danmark.

I forhold til den konkrete problemstilling vedr. de få kvinder i kommunalpolitik synes diskursen om at ligestillingen stort set er opnået i Danmark også at sætte sine tydelige spor. Et eksempel findes i den politiske debat i Folketinget i 2008, hvor Karen Jespersen, daværende velfærdsminister og minister for ligestilling, skulle besvare spørgsmålet vedr. "Om flere kvinder ved kommunalvalg i 2009" stillet af Julie Rademacher (S). Karen Jespersen sagde følgende

Citat: Ministeren for ligestilling (Karen Jespersen):

"På baggrund af et krav fra staten bliver der faktisk nu lavet sådan nogle årlige ligestillingsplaner i kommunerne. Jeg tror også, at man lidt stikker sig selv blår i øjnene, hvis man tror vi skulle lovgive om, hvor mange kvinder partierne skal stille op, er et godt eksempel. Det må de da kattenknurreme selv kunne finde ud af. Igen: Hvor meget skal et samfund være topstyret, og hvor meget skal man ligesom tro på, at folk faktisk godt selv kan finde ud af?"

Jeg vil lige sige, at vi jo er nået rigtig, rigtig langt med ligestillingen i det danske samfund. Jeg kan ikke sige andet, end at kvinder også i Socialdemokratiet må være stærke nok til at kunne komme

¹⁹⁷ http://www.cedaw.dk/Artikelsamling_CEDAW.pdf Ketscher, Kirsten s. 10

¹⁹⁸ <http://www.information.dk/203247/> af Drevsfeldt, Sabina

med mange kvindelige kandidater og få dem valgt. Det er jo der, det skal starte, ikke at jeg skal komme med nogle regler til et stort parti som Socialdemokratiet."¹⁹⁹

Svaret afspejler ministerens holdning, at det dybest set er kvindernes problem, at få flere kvinder valgt ind i politik, og forholder sig ikke til at forskningen netop viser, at det ikke kun er en faktor, som bevirker at kvinderne har en lav deltagelse i kommunalpolitik, men at der er problemer på flere forskellige niveauer. Det er tankevækkende, at ministeren sender problemet tilbage til kvinderne selv, og meget direkte til kvinderne i Socialdemokratiet. Ministeren reflekterer ikke over, at der er et reelt problem i Danmark både med hensyn til antallet af valgte kvindelige kommunalpolitikere, men også at det viser sig, at Danmark ikke længere er førende i ligestillingen i et globalt perspektiv.²⁰⁰ Sammenlignes Danmark med Norge, Sverige og Finland ligger Danmark nederst mht. til repræsentation af kvinder i kommunale råd²⁰¹

Karen Jespersen refererer til, at der "*laves sådan nogle årlige ligestillingsplaner i kommunerne*", men pointen er, at disse planer omhandler hele kommunes ligestilling, og beskæftiger sig med, hvor langt kommunerne er nået med ligestillingen f.eks. i forhold til kommunens egen ligestilling. Hvorimod det lave antal af kvindelige kommunalpolitikere er et af ministeriets egne indsatsområder i deres perspektivplan 2008, i hvilken det eksplicit fremgår at ministeren vil revidere og genudsende publikationen "*Kvinder styrker det lokale demokrati*", som kommer med gode råd og tjeklister til partierne og byrådene til, hvordan de kan øge den kvindelige repræsentation.²⁰² Man kan stille spørgsmålet om partierne og byrådene er den rigtige målgruppe, idet de øjensynligt er bekendt med problemet, især set i lyset at, at de modtog samme materiale fire år tidligere, hvor den daværende ligestillingsminister havde udset valget 2005 til at blive kvindernes valgår i kommunalpolitik.

Vurdering

I den metodiske redegørelse fremgår det, at praksis er mere grundlæggende end diskurser, samt at diskurserne kun kan forstås på baggrund af samfundets fortløbende historie, hvilket må betyde at hvis man skal forstå en diskurs, må man nødvendigvis forsøge at rekonstruere praksis, således der opnås en praktisk rationalitet. Men i dette tilfælde om de få kvinder i kommunalpolitik er det tankevækkende, at der ikke synes at være nogen sammenhæng mellem diskurs og praksis. Den information som udsendes fra ligestillingsministeriet stemmer ikke overens med udmeldingerne fra ministeriets egne ministre. Det store spørgsmål er: Hvem drager egentlig nytte af diskursen om at ligestillingen stor set er opnået i Danmark? En ting er sikkert, det er hverken den enkelte kvinde

¹⁹⁹ Folketingsdebat – note – i problemformulering

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Politiken 12 marts 2009. *Skævt. Mænd dominerer kommunalpolitik* Christine Fig,

²⁰² www.lige.dk ses perspektivplaner fra 2008 udgivet 29. februar 2008

eller demokratiet i Danmark. Derimod er det særdeles tankevækkende, at diskursen ikke ændres af politikerne, når nu der er konstaterbart, at ligestillingen på ingen måde er opnået i Danmark.

Det synes at være tankevækkende, at heller ikke viden kontra magt relationen synes at være gældende, hvor viden er lig med magt. Her virker det lige modsat, at diskursen afstikker en falsk viden, som bliver den dominerende diskurs i offentligheden og som følge heraf generelt opfattes som sandhed, med mindre man helt konkret og specifikt går ned og ser på, hvordan praksis har forløbet. Det kan undre at kvindelige ligestillingsministre gør det sværere for kvinderne og medborgerne generelt at erkende, at der rent faktisk er et problem i Danmark med den kvindelige deltagelses-grad

De mere konkrete problemdiagnoser

Ann Dorte Christensen benytter en problemdiagnose, som er mere konkret og rettet mod den reelle praksis i kommunerne. Hun vurderer, at mænds og kvinders deltagerprofiler i kommunalpolitik er forskellige og oversete faktorer i diskussionerne om kvindernes underrepræsentation i kommunalpolitik, da kvinder i højere grad lægger deres engagement og aktivitet uden for det formelle politiske system, hvor kvinderne i højere grad deltager i møder knyttet til de lokale institutioner, så som skole og daginstitutioner.²⁰³ Tesen kan være en forklaring på, at der faktisk er mange kvinder, der er politisk aktive i lokalpolitik, men det sker bare andre steder end lige i byrådet. Problemet med denne mere konkrete orienterede diagnose er, at den konstaterer at kvinderne er såmænd aktive og deltagende, men ikke i de det partipolitiske system. Det interessante i dette tilfælde er at forfølge problemet: Hvad får kvinderne til at vælge at være deltagende, samtidig med at de fravælger det partipolitiske arbejde, som synes at give mere indflydelse på dagligdagen for kommunens medborgere? Med andre ord: Hvad er kvindernes bevæggrunde for deltagelse?

For det andet har Ann Dorte Christensen problematiseret arbejdsforholdene for de kvindelige politikere, som vurderes at udgøre en barriere, da kommunalpolitik er et fritidsjob, som må formodes at være svært at få indpasset i et hverdagsliv med familieansvar. Men andre ord er problemet den politiske kultur i lokalpolitik, som ofte er baseret på en forældet og traditionel arbejdsdeling²⁰⁴. Det synes at være ganske interessant, da diagnosen er placeret tæt på kontekst og praksis, men hun dokumenterer den ikke.

---

²⁰³ Christensen 2009 s.

²⁰⁴ Christensen 2009

At en del af problemet ligger i kulturen omkring politik vækker genklang i cases fra Kolding. I Kolding Kommune er der en tendens til, at det ikke er manglende genvalg, der gives som grund, når de kvindelige politikere i Kolding har forladt kommunalpolitik. Derimod har mange kvinder valgt ikke at genopstille, eller de er trådt ud af Byrådet midt i en valgperiode.²⁰⁵ Argumentet fra de valgte kvindelige politikere har været, at det har været svært at få tid til både familieliv, et krævende fuldtidsarbejde og det politiske arbejde.²⁰⁶

Årsagen ligger måske i arbejdsbyrden. I eksemplet med Marlene B. Lorentsen, som er byrådsmedlem for Det Radikale i Kolding, er hendes politiske arbejdsuge på mellem 40 og 50 timer, og derfor arbejder hun for, at det skal være muligt både at være politiker og småbørnsforælder.²⁰⁷ Det kommunalpolitiske arbejde er også for Lis Ravn Ebbesen, som er byrådsmedlem i Kolding for SF, et fuldtidsjob i 2008, hvor der ikke er tid til et fuldtidsarbejde ved siden af. Hun giver udtryk for, at det kommunalpolitiske arbejde er dårligt lønnet, hvilket betyder, at der skal mange udvalgsposter til, hvis man skal opnå en årsløn, man kan leve af.²⁰⁸

Som det ses er der både hold i antagelsen, samt empirisk at påvise, at det rent faktiske er et forholdsvis stort problemfelt. Men som det anskueliggøres er det problemer, som de allerede siddende kvindelige kommunalpolitikere har. Denne indsigt og erfaring har de fået gennem det praktiske arbejde jvf. den fænomenologiske læreproces i forhold til det at arbejde som kommunalpolitiker. Endvidere ses det også at det er igennem en erkendelsesproces at erhvervsarbejdet fravælges. Men pointen er, at de kommunalpolitisk aktive kvinder kun har tilegnet sig denne erfaring, fordi de har været en del af praksis, og på denne baggrund synes det ikke sandsynligt, hvis denne del afholder andre kvinder fra at være deltage i kommunalpolitik. Endvidere viser Kolding-casen, at trods det, at der er en del af kvinderne, som fravælger kommunalpolitikken grundet arbejdsvilkårene, så er der ligeså mange kvinder, som bliver siddende og arbejder som aktive kommunalbestyrelsesmedlemmer gennem mange valgperioder; kvinder som har valgt byrådskarrierer frem for et fuldtidsjob.

Praksis fra Kolding viser, at hvis de kvindelige kommunalpolitikere vælger byrådsarbejdet til, så fravælges noget andet, hvilket typisk er arbejdet og omvendt. Konsekvensen er, at hvis man som kvinde overvejer at gå ind i kommunalpolitik, synes det at være kommunalpolitisk aktiv at handle om mere fundamentale valg og prioriteringer i forhold til den enkeltes liv, da livet som

---

²⁰⁵ Gældende for Aase Meyn, Hanne Herzog, Inger Dall og Ann-Marie Christensen. Jf. deres Biografier

²⁰⁶ Gældende for Aase Meyn, Hanne Herzog, Inger Dall og Ann-Marie Christensen.

²⁰⁷ Se biografi vedr. Marlene B. Lorentzen

²⁰⁸ Forelæsning d. 3. oktober 2008 – egne noter taget i forbindelse med et foredrag af Lis Ravn Ebbesen, SF

kommunalpolitikere medfører skelsættende ændringer i ens personlige liv og identitet, herunder ændring og nedprioritering af arbejdslivet, hvilket igen får økonomiske konsekvenser for den enkelte kvinde. Set fra kvindernes erfaringer over tid, synes det ikke at være den traditionelle politiske kultur, som holder dem tilbage i byrådsarbejdet, fordi jo længere tid en kvinde sidder i Byrådet jo mere erfaring får hun, og jo større andel får de på de politiske mere hårde områder. Derimod synes fravalget af job og arbejde måske at være essentielt for de kvinder, som påtænker at starte en kommunalpolitisk karriere set i lyset af, at Danmark har en af de højeste erhvervsfrekvenser for kvinder.

Rekruttering og mobilisering kvinderne til politik?

Det synes at være kendetegnende, at der i forbindelse med problemdiagnoserne ikke har været fokus på, hvorfor at kvinder vælger at blive politisk aktive, men at der derimod ligger der nogle normative baggrundsforståelser af, hvorfor kvinder *burde* have interesse i at være deltagende i politik, og disse argumenter har desuden været benyttet i faser, hvor der har været et ønske om at rekruttere og mobilisere kvinderne til politisk deltagelse.

Det er retfærdighedsargumentet, hvor der er demokratiets idealer, som er udgangspunktet, og hvor udelukkelse eller underrepræsentationen af en gruppe af individer i samfundet betragtes som uretfærdigt. I forlængelse af dette argument ligger medborgerskabsargumentet, hvor det er medborgerens pligt til deltagelse, som er hovedargumentet. For det tredje er der et ressourceargument, hvor kvinderne i kraft af deres anderledes tilgang til tingene end mændene udgør en vigtig og god ressource, da kvindernes deltagelse medfører bedre resultater, samt at underrepræsenterede grupper anses for at være styrkende. Det sidste normative argument er interesseargumentet, nemlig at deltagelse skal ske for kvindernes egen skyld, således at deres interesser også bliver varetaget, idet at en ren mandlig dominans medfører en skævvridning af politikken, da mænd forholdsvis antages at varetage egne interesser og i mindre grad kvinders.²⁰⁹ Men set i forhold til problemstillingen, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik, bør der forskes mere på området, således der opnås indsigt i hvad der i praksis får kvinderne til at vælge at blive kommunalpolitikere, og mere interessant at finde frem til en metode, som gør det muligt at forstå og forklare, hvorfor kvinderne fravælger politikken og den partipolitiske deltagelse.

I erfaringerne fra casen i Kolding som belyser, hvilke bevæggrunde og baggrunde kvinderne har haft for at blive kommunalpolitikere, synes en del af kvindernes bevæggrunde og baggrunde at ligge uden for rammerne af de fire normative argumenter. Ikke at de ikke findes, men det ser ud til, at kvindernes rekruttering til det partipolitiske system i høj grad hænger sammen med at der dels

---

²⁰⁹ Borchorst, Anette 2009

har været en tradition i familien, som gjorde at politikken blev til valgt, og dels at kvinderne skal opfordres til opstilling, hvilket måske kan tolkes således, at kvinderne ønsker en form for anerkendelse.

Del konklusion og sammenfatning på 2. del

Formålet var at redegøre og diskutere forskellige forskningsmæssige tilgange til at forstå udviklingen af den kommunalpolitiske repræsentation af kvinder, samt at redegøre for de forskningsmæssige forklaringer, som antages at være bevæggrundene for kvinders deltagelse i kommunalpolitik, hvor især dialogerne har været centrale i den fortolkende analyse, som på hver sin måde bidrager til forståelsen, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik. Set ud fra denne betragtning har det været en fordel at benytte den phronetiske forskningsmetode til at gribe og begribe problemet på baggrund af de forskellige praksisser, da det igennem dialogen har været muligt at forbinde de fragmenterede forskningsmæssige tråde dels igennem erfaringer fra Kolding, men også af inddragelse af politiske udtalelser, således at praksis bliver helt konkret. Ulempen er dog, at det i selve det konkrete arbejde er problematisk at være eksplicit omkring, hvordan dette egentlig gøres; dette hænger øjensynligt sammen med min egen læreproces, herunder manglede praktisk erfaring.

Igennem den fortolkende analyse ses at det ikke er uvæsentligt, hvordan de kvantitative data fremlægges, og på en måde ses det at de gennemsnitlige tal for hele landet på inden på de klagøre problemet omfang af underrepræsentation – derimod synes det at være fordelagtigt at fortaget flere caseundersøgelser, således at flere forskellige praksisser bliver synlige.

I forhold til analyserne af problemdiagnoser synes dialogen med den diskursorienterede tilgang virkelig at træde i karakter. Netop i det spænd ses at det både, at der er alvorlige problemer i måden, hvorpå det politiske demokratiske system fungerer i praksis, herunder samarbejdet mellem minister og ministerium, samt ministerens manglende erkendelse af et veldokumenteret problem. Endvidere ses det, at disse karakteristika ikke er blevet ændret, selvom der er kommet en ny minister. I forhold til den phronetiske forskningsmetode bør man spørge ind til magt, herunder hvem, der vinder og hvem, der taber. I første øjekast synes at, at være kvinderne, som er de reelle tabere i forhold til ligestillingen og i forhold til legitimeringen af demokratiet i de kommunale byråd. Men helt generelt er det meget bekymrende for det danske demokratis fremtidige udvikling, at praksis ser ud som den gør. Fremtiden bliver således præget af den mere eliteorienterede demokratitilgang, hvor der ikke synes at være nævneværdig plads til en mere samtaleorienteret demokratiforståelse, samt legitimitet, forstået på baggrund af Hal Kock. Med andre ord diskursen *ligestillingen er opnået i*

Danmark undtaget for indvandrekvinder indeholder en politisk praksis, som ikke er ønskelig hverken for ligestillingen eller demokratiet.

I forhold til analyserne af de mere konkrete problemdiagnoser viser praksis, at det er særdeles vanskeligt for kvinderne at vælge politikken til i forhold til deres egen livssituation, hvilket skyldes den kommunalpolitiske kultur og arbejdsbetingelser herunder øgede arbejdsmængder. Praksis viser at enten fravælges byrådsarbejdet hurtigt i en erkendelse af at kommunalpolitisk arbejde, erhvervsarbejde og familieliv ikke hænger sammen, ellers vælges den til og bliver en karriereorienteret livsstil.

Endvidere vurderes det, at det ofte kun er de normative argumenter som er fremtrædende, når mobiliserings- og rekrutteringsproblematikkerne er til diskussion omkring kvinders deltagelse i kommunalpolitik, både med hensyn til at stille op til byråd, og med hensyn til at stemme på kvinder. De normative tilgange er principielt funktionsdygtige, men langt fra tilstrækkelige, men om muligt argumenterne skal kobles op med en mere ”anerkendende tilgang”, hvis man ønsker at gøre kvinderne mere aktive samt at afspejle erfaringerne fra Casen i Kolding.

Konklusion

Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret?

Egentlig kan det forklares og besvares simpelt: fordi de danske kvinder ikke er orienteret og bekendt med, at der er så få kvinder tilstede i kommunalpolitik. Det skyldes for det første, at kvinderne i gennem over 10 år er blevet informeret om, at ligestillingen stort set er opnået, hvilket på ingen måde er sandt.

For det andet er chancen for at møde en aktiv kvindelig kommunalpolitiker forholdsvis lille, fordi det store flertal af danske kvinder varetager et fuldtidsjob, hvilket aktive kvindelige kommunalpolitikere ikke gør. Skulle kvinderne være så heldige at møde en kvindelig kommunalpolitiker på arbejdet eller i fritiden, er der stor sandsynlighed for, at det er en forhenværende kommunalpolitiker, som har valgt kommunalpolitikken fra med begrundelsen, at det på ingen måde hænger sammen med kvindens privatliv, hvor fokus er på hensyntagen til familien og kvindens identitet ofte funderes i form af erhvervsarbejde.

Når kvinderne i dagens Danmark møder politikerne i deres hverdag er det typisk kendte kvindelige folketingspolitikere på TV. Det kunne være den tidligere ligestillingsminister Karen Jespersen, som helt åbenlyst mener, det er de partipolitiske kvinders problem at få flere kvinder til at gå ind i

kommunalpolitik eller Karen Støjberg, som mener, at ligestillingen er opnået i Danmark, dog ikke for indvandrerkvinder. Dette mener Karen Støjberg på trods af at CEDAW-rapporter i årene 2002, 2006 og 2009 har påpeget, at der er alvorlige problemer i Danmark med ligestilling, herunder den lave kvindelige repræsentation. En central problematik er, at der udelukkende sker en envejskommunikation, og modvægten til denne må kvinderne ”lede efter”, hvis de altså på et tidspunkt stiller spørgsmålstegn ved udsagnene.

Både i casen fra Kolding og i den fortolkende analyse af forskningen fremgår, at der er forskellige svar eller delforklaringer på, hvorfor der er så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret. Men set ud fra det et helt overordnet perspektiv kan

Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik efter 100 års valgret? besvares med, at der hersker en politisk diskurs og sandhed om, at ligestillingen er opnået i Danmark og derfor har der ikke været politiske tiltag til at fremme kvinders deltagelse i kommunalpolitik, trods en synlig stagnation på omkring 30% og de her af følgende konsekvenser for det danske demokrati.

Stagnationen har været problematisk at forklare, men i Case fra Kolding og i den fortolkende analyse er det et sammenfald vedr. kommunevalget 1997. I Casen fra Kolding var der meget høje genvalgstrater for kommunalpolitiske kvinder med lang politisk erfaring og kun én ny kvinde blev valg, en tendens, som også havde været i 1993. Dette medførte, at det var forholdsvis få nye kvinder der blev valgt ind i 1990erne samt at disse indvalgte kvinder ikke var orienteret mod en kvindepolitisk dagsorden. Igennem den fortolkende analyse vedrørende samme valg frem kom diskursen *kvinderne har andre prioriteringer*, hvilket betød, at partiformændene fandt det problematisk at rekruttere kvinder til opstillingslisterne. Alt i alt kan det konstateres, at kvinderne i denne periode valgte kommunalpolitikken fra.

Perspektivering

Løbende igennem hele denne arbejdsproces med problemstillingen om de få kvinder i kommunalpolitik har den fænomenologiske læreodel været en medspiller for erkendelse, og det er øjensynlig erfaring og erkendelse som mangler, når der er så mange kvinder, der fravælger politikken som et aktiv, og derfor bliver de en del af de samfundsskabte strukturer, som ikke levner meget plads til tanke og omtanke. Så forklaringen på de få kvinder i kommunalpolitik skal ikke kun ses, forstås og løses ud fra et kønspolitisk ståsted, men derimod ses som en eksistentiel krise for det danske demokrati. Ser vi på italesættelsen kunne det være, at man i cyberspace oprettede et landdækkende parti, som tilhørte de ”politiske hjemløse” – til ”dem” – ”os” – ”vi” som ikke helt

passer ind i traditionelle parti/demokratistruktur, således at der opfindes et sted de til de kvinder, som ønsker at være politisk aktive, men ikke har mulighed for det mellem klokken 6.15 - 20.30. eller hvad med at se på praksis i de lande, som har førertrøjen rent ligestillingsmæssigt?

Project resume

Women in local government politic is clearly under represented after 100 years of the women's right to vote, at the same time the official equal opportunity is that we in Denmark have almost achieve full equal opportunity despite sexuality.

The under representing exist even through women in the same period among other things has reach to the same heights as men when looking at education level and labour market. This development has marked a number of new opportunities for each, in depending woman, in terms of own possibilities, relation to the other gender, the family setup and harmony with the surrounding society.

There are still quit some disagreement between researcher in the explanation of why and how this under representing can be explained as well as it seems to be a overall agreement that under representing of women in local government politic is a problem for the equal opportunity and democracy.

United Nations CEDAW-reports in 2002, 2006 and 2009 points out that the low representation of women in local government politic is a problem, which the Danish state needs to act on.

By the latest two Equal Opportunities Minister there seems to govern an idea that equal opportunities has been achieved in Denmark, except for women with an other ethnic background than Danish.

Based on the above observations the following problem has been framed:

**Why there are so few women in local government politic
after 100 years of the women's right to vote?**

The question to discuss and analyse is a case from the local government politic in Kolding and a interpretation analyse of the research regard women's general involvement in local government politic, where the focus is put on knowledge level, political everyday life and institutionalize or political work.

The methodically approach is “the specific science” which is a science method developed by Bent Flyvbjerg, which inspiration comes from Huberts og Stuart Drefus’ model for dedication skill²¹⁰ – a phenomenology of the human learning process and work from Michael Foucault

In general the overall question can be answered and explained simple: the Danish women is not orientated or acquainted with that there is as few women present in local government politic.

This is first of all caused by to the fact that women over the last 10 years have been informed that equal opportunities in general have been achieved, which isn’t quit right.

Secondly the changes of meeting an active local government politician is quit small as the majority of the Danish women is having a full time work which normally isn’t the case for active local government politician. If a woman is so lucky in there job or free time to meet one there is a big probability that it is an ex-politicians which has drop politic with the explanation that it contradict with the family life, where considerations are around the family.

When women in there day to day life meets a women politicians it is often a well-known female government politician presented in the television. Like the former Equal Opportunities Minister Karen Jespersen, which open says that the party political women’s problem is that so few women goes into local government politic or Karen Støjberg which states that equal opportunity exist, except for women with an other ethnic background than Danish. The central problem is that these statements are received through one way communication and the counterbalance to this statement is something each woman themselves must look for if the statement are in questions.

In the case form Kolding and interpretation analyse is appears through an number of part conclusions that there is different answer or explanation why there are so few women in local government politic after 100 years of the women’s right to vote. But the rulers a discourse around the thru that equal opportunity exist in Denmark which have had the effect that no new political initiative has been establish to advance the women participations in local government politic, despite a stagnation 30% women representation.

---

²¹⁰ Nielsen, Klaus. 2002 s. 55

Pædagogisk synopsis

Motivationen

Udgangspunktet er at god undervisning er forbundet med didaktiske overvejelser, hvor der både er fokus på den pædagogiske og didaktiske tilgange, som omhandler mål, indhold, metoder og evaluering. Som kommende underviser synes det relevant at belyse, hvordan specialets faglige indhold herunder problemfelter kan benyttes i samfundsfagsundervisningen i gymnasiet, således at der både er fokus på de givne målsætninger fra læreplanen samt at fokus indlæringen hos den enkelte. Spørgsmålet er

Hvordan benyttes specialet tema og indhold om de få kvinder i kommunalpolitik gennem 100 år i gymnasieundervisningen i samfundsfag?

Hypotese

Er det muligt at anvende det faglige indhold og heraf følgende konklusioner fra specialet om de få kvinder i faget samfundsfag på gymnasiet?

Fremgangsmåde

Måden hvorpå problemet løses med hjælp af didaktikken, et pædagogisk fag, som er læren om undervisningen, således det det bliver klargjort, hvilken viden fra specialet der er anvendelig til formidling i undervisningsbrug på gymnasiet.

De første skridt omhandler de teoretiske refleksioner om didaktik, hvad er didaktik og hvad kan det bruges til, for herigennem at opnå indsigt i hvilke modeller, der i praksis kan hjælpe med til at omsætte og anvende underviserens viden. Målet er opnå en didaktisk kompetence til at præcisere de krav, som stilles til underviseren i forhold til at kunne gennemføre en undervisning, planlægge en undervisning samt at kunne forholde sig kritisk til læreplan og undervisning.²¹¹ Måden hvor på dette kan gøres ved anvendelse af konkrete didaktiske modeller ex. Relationsmodellen.²¹²

Eksempel 1

Didaktik er læren om undervisningsprocessens mening, mål og indhold. Det betyder, at didaktik omhandler de metoder, som beskæftiger sig med sig med planlægning af en given undervisning. Der kan skelnes mellem almen didaktik og fagdidaktik. Almen didaktik omhandler læring i det, som er almindeligt og alsidigt og indgår i mange sammenhænge og har karakter af almene

²¹¹ Henningsen og Sørensen 1995 s 27

²¹² Hiim & Hippe, ibid s.116

erfaringer ex. begreber som skolesyn og demokrati mv.²¹³ I praksis betyder det, at underviseren i forhold til bekendtgørelsen nøje må overveje og planlægge sin undervisning, således at eleven også bliver alment dannet. Fagdidaktikken kan beskrives som værende mere konkret i forhold til selve faget, idet det handler om den konkrete faglige viden, som skal videreformidles, hvor der skal tages hensyn til de faglige læseplaners målopfyldelse samt overvejelser om, hvordan målet opnås. Skellet mellem de to didaktikker kan ikke opretholdes i praksis, ex i faget samfundsfag skal eleverne tilegne sig forskellige demokratiforståelser altså et fagdidaktisk spørgsmål. demokratiet ligger også i den almene didaktik, da det fremgår af bekendtgørelsen for gymnasiet § 1 stk. 5.²¹⁴ Dette kræver en den didaktiske kompetence, som hjælpeværktøj benyttes relations-modellen, således relationerne mellem læringsforudsætninger, rammefaktorer, mål, indhold, læreprocessen og vurdering bliver synlige. Dette vil ifølge Klafki betegnes som kategorial dannelse.²¹⁵

Det andet skridt er planlægningen af undervisningen, som handler om at forestille sig kommende undervisningsforløb ud fra den valgte model.²¹⁶ Først undersøges der, hvilket viden/vidensdele fra specialet der er relevant i forhold til den gældende læreplan inden for samfundsfag i gymnasiet. Det er vigtigt, at underviseren forholder sig til den viden, som er opnået i forbindelse med specialet, sådan at underviseren har nogle konkrete elementer at gå videre med. Denne del er vigtig idet, der ligger en selverkendelse og refleksion af, hvorvidt den viden, som underviseren umiddelbart selv vurderes at have, kan anvendes i forhold til de for fagets fastsatte mål. Dernæst anvendes relationsmodellen til at tilrettelægge et undervisningsforløb, således at fordele og ulemper ved at anvende viden fra specialet, bliver synlige.

Eksempel 2

I specialet blev det synliggjort at problematikkerne om de få kvinder i kommunalpolitik udgør et demokratisk problem i forhold til retfærdighedstanken. I forhold til læreplanen for gymnasiet i samfundsfag vil det være hensigtsmæssigt at inddrage dette aspekt, når der undervises i demokratiopfattelser, hvilket er et af fagets kerneområder.²¹⁷ Når de faglige mål for eleven undersøges synes det problematisk at finde en bevæggrund til det inddragede, med mindre specialet viden anvendes således eleverne lærer at eks. – *at sammenligne og forklare sammenhænge mellem samfundsforandringer og ændringer i sociale og kulturelle mønstre*²¹⁸ Som det ses er det vigtigt, som kommende underviser at sætte sin egen viden under lup i forhold til de fastsatte krav.

---

²¹³ Henriksen, Holger 1999 s. 52

²¹⁴ Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen (stx-bekendtgørelsen)

²¹⁵ Henriksen, Holger 1999 s. 186-189

²¹⁶ Henningsen og Sørensen 1995 s 109

²¹⁷ læreplan samfundsfag i Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen (stx-bekendtgørelsen)

²¹⁸ læreplan samfundsfag i Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen (stx-bekendtgørelsen)

Vurdering

Ud fra eksemplerne bliver det tydeliggjort at, det at skrive et speciale på ingen måde kvalificerer til undervisning, og hvis man som underviser ønsker at frembringe de bedste forudsætninger for god undervisning må der foretages mange refleksioner over, hvordan dette kan og bør gøres i praksis. Inddragelse af didaktiske modeller kan hjælpe den uerfaren underviser på vej i forhold til tilrettelæggelsen af undervisningen.

Disponering

Indledning: Tager afsæt i mine indhøstede undervisningserfaringer fra folkeskolen, hvor jeg har undervist i 10 år både i samfundsfag og historie. Dette betyder, at jeg i praksis har erfaring med det pædagogiske arbejde, hvor det handler om at få eleverne til at forstå, erkende, observere og lære ud fra forskellige læringsstile. Et eksempel herpå er Howards Gardners teori om de mange intelligenser.

Første analysedel

Formålet er at begribe hvad didaktik egentlig er, herunder hvilke traditioner der historisk har været anvendt.

Præsenter og præcisere to modeller, som i dag anvendes i praksis i forhold til det konkrete arbejde med at forberede en undervisning.

Præsenter og præcisere den pædagogiske dimension i forhold til formidling med udgangspunkt i læringsteori.

Anden analysedel

Finde de temaer og kerneområder der i specialet matcher de af undervisningsministeriet fastsatte krav til undervisningen i samfundsfag i gymnasiet.

Udarbejde et konkret undervisningsforløb ud fra en didaktisk model, som indeholder overvejelser om eleverne læringsforudsætninger (herunder læringsstile), rammefaktorer, mål, indhold, læreproces og evaluering.

Konklusion

Hvorvidt det er muligt som underviser at anvende specialets viden og heraf følgende konklusioner om de få kvinder i kommunalpolitik, i faget samfundsfag på gymnasieniveau, synliggøres i analysens sidste del.

Jeg har gennem denne opgave fundet frem til at det er muligt at benytte den indhøstede viden fra specialet, men det er betinget af, at man igennem et analysearbejde bliver bevist om, hvilke konkrete videndele fra specialet der kan inddrages i en undervisningssituation, således at undervisningen opfylder de for samfundsfag i gymnasiet fastsatte mål. Hvordan disse videndele formidles er afhængig af rammerne/betingelserne for undervisningen, den valgte pædagogiske

tilgang og evaluering af undervisningen, således at der kan ske en kvalificering af fremtidig undervisning .

Litteratur

Bekendtgørelse og vejledninger fra undervisningsministeriet vedr. samfundsfag i gymnasiet;

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Gymnasiale%20uddannelser/Fagenes%20sider/Fag%20S-AA/Samfundsfag%20-%20stx.aspx>

Bisgaard, Jørgen Niels 1998. *Pædagogiske teorier*

Illeris, Knud 2000. Læring – aktuel læringsteori mellem Piaget, Freud og Marx

Rasmussen, Jens 2004. *Undervisning i det refleksive moderne.*

Vestergaard, Ebbe 2005. *Pædagogisk filosofi – en grundbog*

Litteraturliste

Alsted, Jacob 2005 Den menneskelige udvikling – en kritisk introduktion til historiske sociologi

Andersen, Heine (2005). *Klassisk og Moderne Samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bach, Tina Kjær 2005 Kvinder i kommunalpolitik En rapport udarbejdet for
Ligestillingsafdelingen, jan. 2005

Berntson, Lennert 2003 *Europa 1800-2000* Roskilde Universitetsforlag

Borchorst, Anette 2003 *Ligestillingspolitik som diskurs og praksis* Forfatterne og
Samfundslitteratur.

Borchorst, Anette 2009 *27 procent i dansk lokalpolitik - hvad er problemet* Festskrift - Kvinfor

Borchorst, Anette Christensen Ann-Dorte Christensen 2005 *Når der går symbol i ligestillingspolitik*
Kritisk Debat

Buch, Roger og Jørgen Elklit (red) *Nye Kommunalvalg? Kontinuitet og forandring ved valget i*
2005

Christensen Ann-Dorte 2005 *Ligestilling i kommunalpolitik* Kritisk debat

Christensen Ann-Dorte 2009 *Ligestillingens oversete akilleshæl* Festskrift - Kvinfor

Dedenroth-Schou, Birgitte og Petersen Jens-Åge *Rådhus og bystyre i Kolding 1500-2000* Udgivet
af Kolding Stadsarkiv, 2001

Dahlerup, Drude 1998 *”Men kvinderne vil jo ikke selv – diskursen betydning af køn ved de danske*
kommunalvalg

Dahlerup, Drude 2007 *ligestillingforståelser i danske og svenske partier – en borgerlig udviklingspolitik under forandring*. Tidsskriftet politik 2, 10

Dahlerup, Drude 2007 *Glasloftlandet* Festskrift - Kvininfo

Flyvbjerg, Bendt 1999 *Rationalitet og Magt – det konkrete videnskab 1 og 2*. Akademisk Forlag

Kvale, Steiner og Klaus Nielsen *Mesterlærer-læring som social praksis* København: Hans Reitzels Forlag

Kjær, Ulrik 2001 *Kvinder i kommunalpolitik – er grænsen nået? Køn og kvinder, køn og forskning*

Nissen, Mogens Skrevet af historiestuderende ved Syddansk Universitet, *Kolding Kvindelige lokalpolitikere i Kolding 1909-2005* Udgivet af Kolding Stadsarkiv, 2009

Paludan, Helge 2002 *Danmarks historie – i grundtræk* Aarhus universitetsforlag

Vester, Wowk Anna 2009 *Horsens en foregangsby for kvinder i kommunalpolitik* Festskrift - Kvininfo

Sjørup, Karen 2007 *Dansk ligestillingspolitik efter år 2000 – mainstreaming, hovedstrøm eller stilstand*. Tidsskriftet politik 2, 10

Pjecer

Flere kvinder i Århus Byråd – Invitation til dialog med din partiforening

Misteriet for Ligestilling 2008 Perspektiv og handlingsplan 2009

Misteriet for Ligestilling 2008 ”kvinder der styrker demokratiet

Nettet

www.koldingstadsarkiv.dk – her findes oversigter over alle kommunevalgene i Kolding

http://www.cedaw.dk/Artikelsamling_CEDAW.pdf *kvindekonventionen CEDAW og dens placering i international og dansk ret* Kirsten Ketscher

<http://www.information.dk/FN> *og EU kritiserer dansk ligestillingsindsats Danmark får massiv kritik for ikke at implementere internationale regler på ligestillingsområdet*,”

JydskeVestkysten 2005 *Mappedyr kan tæmmes*

Politiken 12 marts 2009. *Skævt. Mænd dominerer kommunalpolitik* Christine Fig

Kvinden og Samfundet 2009 *Er du den nye Ritt?* 125, 2

Folketinget: 2007-08, 2. samling - Spørgetimen: Om flere kvinder ved kommunalvalg i 2009